

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen:
de externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien
vanuit kinder- en mensenrechten**

Kruijf, M.P.

Citation

Kruijf, M. P. (2019, March 7). *Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen: de externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien vanuit kinder- en mensenrechten*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/69767>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/69767>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:

<http://hdl.handle.net/1887/69767>

Author: Kruijf, M.P. de

Title: Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen: de externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien vanuit kinder- en mensenrechten

Issue Date: 2019-03-07

5 | Tien jaar rechterlijke toetsing (2008-2017) van het materieelrechtelijke criterium voor een gesloten uithuisplaatsing

‘The court should not be content to apply generalised principles without subjecting them to scrutiny by examining the consequences of various options of the welfare of the children in the particular circumstances of the case.’

John Eekelaar 2015, p. 7

5.1 INLEIDING

Gedurende tien jaar (1 januari 2008 tot en met 31 december 2017) is een indrukwekkende hoeveelheid jurisprudentie over gesloten plaatsingen gepubliceerd. Het gaat om 643 uitspraken waarvan 488 uitspraken rechtstreeks betrekking hebben op een verzoek tot gesloten jeugdhulp en 98 uitspraken kunnen worden aangeduid als jeugdstrafrechtuitspraken waarin de gesloten jeugdhulp een rol speelt. Deze uitspraken zijn tot op heden niet systematisch onderzocht als het gaat om de vraag hoe in de rechtspraak de materiële wettelijke grondslag wordt toegepast in het individuele geval en welke knelpunten ten aanzien van (de implementatie van) de Wet op de jeugdzorg en later de Jeugdwetesignaleerd kunnen worden. Dit hoofdstuk beoogt inzichtelijk te maken hoe rechters over de noodzaak oordeelden van een verzoek tot (beëindiging van) een gesloten uithuisplaatsing in de jaren 2008-2017: welke overwegingen lagen in de beschikkingen ten grondslag aan de rechtelijke beslissing dat (niet) voldaan was aan de materieelrechtelijke criteria voor een gesloten plaatsing? In hoofdstuk 6 zal worden stilgestaan bij de toepassing van de formeelrechtelijke criteria voor een gesloten plaatsing.

Het materieelrechtelijk criterium voor een gesloten uithuisplaatsing

Het materieelrechtelijke criterium voor een gesloten uithuisplaatsing is te vinden in art. 6.1.2 lid 2 Jw:

‘Een machtiging kan slechts worden verleend indien naar het oordeel van de kinderrechter: (a) jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren, en (b) de opnemings- en het verblijf noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken.’

Het criterium voor een spoedmachtiging is te vinden in art. 6.1.3, tweede lid, Jw en wijkt iets af van het criterium voor de 'gewone' machtiging (zie par. 5.4.5.1) Het criterium voor een voorwaardelijke machtiging is te vinden in art. 6.1.4 lid 2 Jw. Het gaat om hetzelfde criterium als voor gesloten jeugdhulp. Daarnaast is aan deze bepaling het volgende toegevoegd: ... en de ernstige belemmering in de ontwikkeling naar volwassenheid (kan) alleen buiten de accommodatie worden afgewend door het stellen en naleven van voorwaarden (zie par. 5.2.5.2). Kort samengevat bevat de rechtsgrond voor gesloten jeugdhulp een dubbel noodzaakscriterium, namelijk (1) de noodzaak tot vrijheidsberoving vanwege ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen en (2) de noodzaak tot vrijheidsberoving vanwege onttrekkingsgevaar. Daarnaast is in de rechtsgrond een doelmatigheidscriterium vervat.

De taak van de kinderrechter in vogelvlucht

De taak van de kinderrechter in een gesloten jeugdhulpzaak draait om 'het vinden van het recht' inzake een verzoek tot een gesloten plaatsing (heuristiek) en het verantwoorden van zijn beslissing (legitimatie). Hij gaat na of er een gerechtvaardigde noodzaak tot een gesloten plaatsing aanwezig is op grond van de feitelijke omstandigheden die overeenkomen met het materieelrechtelijke criterium.¹ De Rechtbank Leeuwarden vatte de inhoud van de materiële afweging als volgt samen: 'vrijheidsontneming moet proportioneel en subsidiair zijn: vrijheidsbeneming moet in een redelijke verhouding staan tot het doel dat ermee wordt gediend en er is geen redelijk alternatief.'² Rechters zullen dus in alle redelijkheid een belangenafweging moeten maken tussen het belang van persoonlijke vrijheid en het belang van het doel dat nagestreefd wordt.

Gedurende het besluitvormingsproces loopt de kinderrechter tegen allerlei moeilijkheden aan. Odink beschrijft bijvoorbeeld welke vragen hij zichzelf, als kinderrechter in een heuristisch proces, stelt wanneer hij geconfronteerd wordt met een gesloten jeugdhulpzaak waarbij er geen, dan wel onvoldoende vooruitgang wordt geboekt door de ingezette hulp van de overheid en waarbij het ingrijpen niet het gewenste effect heeft:

'(e)n dan? Gewoon doorgaan? De teugels strakker aantrekken? Of het over een andere boeg gooien, eventueel zonder een ondertoezichtstelling en/of uithuisplaatsing? Meer precies: moet de kinderrechter het verzoek tot verlenging van een ondertoezichtstelling en of uithuisplaatsing toe- of afwijzen?'

Uiteindelijk zal de rechterlijke zoektocht zich vertalen in een rechtelijk oordeel: een afweging of de juridische besluitvormingsprocedure voldoet aan alle daaraan gestelde formele criteria alsmede de verzameling inhoudelijke overwegingen en argumenten waarmee hij zijn beslissing legitimeert.

1 Hof 's-Gravenhage 12 september 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BZ8587.

2 Rb. Leeuwarden 22 juni 2009, ECLI:NL:RBLLE:2009:BI9649.

Leeswijzer

De toepassing van het noodzaaks criterium wordt behandeld in par. 5.2. Vervolgens wordt de toepassing van het doelmatigheids criterium uitgewerkt in par. 5.3 met daarin aandacht voor het beginsel van een balans tussen ‘beschermen’ en ‘behandelen’. Daarnaast wordt het beginsel van passende zorg uitgewerkt en beschreven met welke dilemma’s rechters zich op dat gebied geconfronteerd zien. Ook wordt de doelmatigheid ten aanzien van het plaatsen van enkele specifieke groepen jeugdigen uitgewerkt (par. 5.4). In par. 5.5 worden een paar thema’s uitgelicht die tijdens de analyse van de jurisprudentie zijn opgevallen en niet goed passen binnen de andere paragrafen.

5.2 DE NOODZAAK VAN EEN GESLOTEN UITHUISPLAATSING IN DE RECHTSPRAKTIJK

Een machtiging kan slechts worden verleend indien naar het oordeel van de kinderrechter: (a) jeugdhulp *noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen* die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren, en (b) de opnemings- en het verblijfsnoodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken.

5.2.1 De ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen noodzaken tot jeugdhulp

‘Ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen’ vormen het eerste deel van de materieelrechtelijke grondslag voor plaatsing en verblijf in gesloten jeugdhulp. Lichte problematiek levert onvoldoende grond voor een gesloten plaatsing op, de problematiek dient dus in alle gevallen ‘ernstig’ te zijn.³ Eerste, algemene indrukken uit de bestudeerde jurisprudentie zijn dat eigenlijk altijd sprake is van gestapelde problematiek,⁴ dat het in veel gevallen gaat om

3 Het Hof Amsterdam 24 maart 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:1048 (‘vanwege de ernstige problematiek van de minderjarige is het Crisisteam geen adequate plek voor haar’).

4 Zie bijv. Hof ‘s-Gravenhage 31 oktober 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BZ5994 (‘teveel signalen die op dit moment aan een beëindiging van de machtiging in de weg staan’); Rb. Den Haag 18 september 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:11918 (‘de zorgen zijn op een aantal leefgebieden te groot’); Rb. Den Haag 9 april 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:CA1199 (‘(d)e minderjarige is aangewezen op een zeer gestructureerde opvoedingssituatie die aansluit bij zijn problematiek, hij vertoont extreem zelfbepalend gedrag en het ontbeert hem aan inzicht in zijn situatie waardoor hij de noodzaak van de behandeling niet inziet en niet gemotiveerd is. De behandeling en begrenzing van de minderjarige worden bemoeilijkt door zijn extreem zelfbepalende gedrag en de omstandigheid dat bij hem inzicht in zijn situatie ontbreekt waardoor hij de noodzaak van behandeling niet inziet.’).

problemen die vanaf een zeer jonge leeftijd voorkomen⁵ en ten slotte dat het gezag in vrij veel gevallen enkel bij de moeder berust of dat er sprake is van forse (echt)scheidingsproblematiek.

Opgroeiproblemen worden in de jurisprudentie meestal niet apart onderscheiden van opvoedproblemen. Maar het valt op dat een paar problemen in de sfeer rond de opvoeding en de relatie met ouders vaak terugkomen in de jurisprudentie: ouders die de problematiek bagatelliseren en de noodzaak van hulpverlening ontkennen (in sommige gevallen gaat dit zo ver dat ouders hun kinderen verbergen voor de hulpverlening), oudermishandeling⁶ en ouders die er niet langer zijn voor hun kinderen (die bijvoorbeeld weigeren om hun kind nog langer een thuis te bieden) of ouders die eenvoudigweg niet in staat zijn om kind een veilige opvoedomgeving aan te bieden.⁷

Een gangbare manier om opgroeioproblemen, ook wel 'kindeigen-problematiek'⁸ onder te verdelen is in problemen die 'een gevaar voor zichzelf' of 'een gevaar voor anderen' opleveren. Vaak overlappen deze categorieën elkaar. Vaak voorkomende 'gevaren' in de bestudeerde jurisprudentie zijn suïcide,⁹ psychiatrische problematiek, loverboyproblematiek, middelengebruik, seksueel grensoverschrijdend gedrag,¹⁰ zelfbepalend gedrag,¹¹ gedragsstoornissen en agressie. Ook wordt in de bestudeerde beschikkingen vaak gerefereerd aan problematiek als geen dagbesteding hebben¹³ of spijbelgedrag/niet langer

5 Zie bijvoorbeeld Rb. Zeeland-West Brabant 6 mei 2013, ECLI:NL:RBZWB:2014:3085 ('de minderjarige heeft gedurende zijn leven al in vele instellingen verbleven en heeft een zeer belaste voorgeschiedenis.').

6 Zie bijvoorbeeld Hof Leeuwarden 21 december 2010, ECLI:NL:GHLEE:2010:BP0665.

7 Zie bijvoorbeeld Hof Arnhem-Leeuwarden 17 maart 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:2067 (('o)f de moeder (op termijn) in staat is de minderjarige een opvoedingsklimaat te bieden waarin de continuïteit van en de veiligheid in haar dagelijkse verzorging en opvoeding voldoende is gewaarborgd, is – anders dan de moeder stelt – erg onzeker).

8 De gangbare term voor problematiek die bij het kind zelf vandaan komt en niet uit bijvoorbeeld het gezinssysteem.

9 Suïcide wordt in de bestudeerde beschikkingen gezien als de ultieme verschijningsvorm van het vormen van een gevaar voor zichzelf (zie de formulering in Hof Amsterdam 8 april 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:1828 en Hof Arnhem-Leeuwarden 31 juli 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:6423).

10 Zie bijv. Hof Den Haag 14 juni 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2055.

11 Hof Den Haag 15 mei 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:CA1006.

12 'Hij stelde zichzelf de wet', in de omschrijving van de problematiek door het hof 's-Gravenhage (15 juni 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BQ8999).

13 Zie bijv. Rb. Rotterdam 17 december 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:9740: geen dagbesteding hebben is een belangrijke contra-indicatie voor een succesvolle terugplaatsing. 'De GI heeft ter zitting gesteld dat zij pas tot een terugplaatsingstraject willen besluiten als de jeugdige een dagbesteding heeft en MST kan worden ingezet. (...) Weliswaar is door de moeder een brief overgelegd van de eigenaar van een Turkse supermarkt dat de jeugdige daar kan gaan werken, maar die enkele brief acht de kinderrechter onvoldoende om aan te nemen dat de jeugdige tot 1 februari 2016 van een zinvolle en structurele dagbesteding verzekerd is.' Overigens speelde in deze zaak tevens de kwestie dat er niet direct een MST kon worden ingezet vanwege een gebrek aan financiële middelen. De kinderrechter noemde dit 'zuur' voor de jeugdige en zijn moeder, maar helaas een omstandigheid waar de GI noch de

naar school gaan. Uit zeer veel beschikkingen komt naar voren dat jeugdigen voor wie een machtiging gesloten jeugdhulp wordt verzocht politie- en justitie-contacten hebben.¹⁴ Het kan daarbij gaan om de verdenkingen van strafbare feiten alsook om veroordelingen van strafbare feiten. Soms gaat het om minderjarigen die zeer ernstige feiten plegen, zoals een zedendelict met een jong kind.¹⁵

Samenvattend lijkt er nauwelijks een limiet te zijn – jeugdigen in de gesloten jeugdhulp die levensdelicten gepleegd hebben, ben ik overigens niet tegengekomen – aan de ernst van de opgroei- of opvoedproblematiek. De bestudeerde jurisprudentie laat zien dat het eerste noodzaaks criterium – de ernst van de problematiek – slechts zeer zelden aanleiding geeft tot afwijzing van een verzoek tot gesloten uithuisplaatsing;¹⁶ meestal zijn de omstandigheden zo ernstig dat in ieder geval jeugdhulp noodzakelijk is. Een uitzondering hierop vormt een uitspraak van het Hof Arnhem-Leeuwarden waarin het hof klip en klaar stelt dat er ‘geen goede afweging is gemaakt’ en dat een verlenging van de gesloten plaatsing ‘mogelijkerwijs niet noodzakelijk is geweest’. De GI had verzuimd haar te informeren dat haar vriend werd verdacht van loverboypraktijken en mensenhandel:

‘(h)et hof acht niet uitgesloten dat, als de GI de minderjarige direct vollediger had geïnformeerd, zij deze positieve ontwikkeling eerder had kunnen doormaken. In dat geval was een verlenging van de gesloten uithuisplaatsing mogelijkerwijs niet noodzakelijk geweest en had wellicht kunnen worden volstaan met een minder verstrekkende maatregel; te denken valt aan een voorwaardelijke uithuisplaatsing. Dit geldt te meer omdat ter zitting in hoger beroep is gebleken dat [verzoekster] het, vóór de gesloten uithuisplaatsing, heel goed deed op school. Er was geen sprake van spijbelen en ze haalde hoge cijfers. Door de gesloten uithuisplaatsing is de minderjarige ernstig achterop geraakt met haar schoolwerk (...).’¹⁷

De tweede helft van het noodzaaks criterium, de noodzaak tot plaatsing en verblijf vanwege onttrekkingsgevaar, zal hierna worden behandeld.

kinderrechter verandering in konden brengen (hierover zijn Kamervragen gesteld door SP-kamerlid Kooiman, *Kamerstukken II 2015/16, Aanhangsel van de Handelingen*, 1535. Omdat aan deze uitspraak geen louter financiële overwegingen ten grondslag lagen en tevens een zinvolle dagbesteding ontbrak, achtte de regering het niet nodig om in te gaan op het punt van mogelijk ontbrekende financiën bij de gemeenten).

14 Zie bijvoorbeeld Hof 's-Gravenhage 20 april 2014, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR0582. (duidelijk geformuleerd als onderdeel van de problematiek).

15 Rb. Zutphen 30 november 2010, ECLI:NL:RBZUT:2010:BO9904.

16 Wel komt uit de jurisprudentie naar voren dat niet alle typen problematiek zich lenen voor behandeling in gesloten jeugdhulp, zie par. 5.5.3 en par. 5.6.5.

17 Hof Arnhem-Leeuwarden 30 maart 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:2818 (overigens betrok het Hof eveneens bij zijn beslissing dat er geen duidelijk behandelplan was opgesteld voor de minderjarige anders dan een verlofplan).

Een machtiging kan slechts worden verleend indien naar het oordeel van de kinderrechter: (a) jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren, en (b) de opneming en het verblijf *noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt* of daaraan door anderen wordt onttrokken.

5.2.2 Onttrekkingsgevaar noodzaakt tot een gesloten uithuisplaatsing

In één woord draait het bij het tweede noodzaaks criterium om ‘onttrekkingsgevaar’. Onttrekking aan de noodzakelijk geachte jeugdhulp, aan aanwijzingen met betrekking tot de verblijfsplaats¹⁸ of aan het gezag in het algemeen. Lijkt de eerste noodzakelijkheidsgrond (art. 6.1.2 lid 2 sub a Jw) nog enigszins op de grond voor een uithuisplaatsing ex art. 1: 265b lid 1 BW (‘indien noodzakelijk in het belang van de verzorging en opvoeding van de minderjarige ...’), de tweede noodzakelijkheidsgrond stoot dieper door tot de eigenlijke reden tot vrijheidsbeneming. Een jeugdige heeft hulp nodig en dat kan niet anders gerealiseerd worden dan door de jeugdige te plaatsen en te doen verblijven¹⁹ in een gesloten accommodatie. Aldaar wordt onttrekking *voorkomen* (art. 6.1.1 lid 1 sub a Besluit Jw) en wordt een veilige, beschermde omgeving gecreëerd, die voldoende privacy biedt (art. 6.1.1 lid 1 sub b Besluit Jw). De ernst van het ultimatum remedium karakter van de gesloten jeugdhulp komt in deze bepaling het sterkst tot uitdrukking. Soms wordt zelfs verondersteld dat de rechtvaardiging van een plaatsing in gesloten jeugdhulp zich versmalt tot slechts één vraag: loopt de jeugdige anders weg?²⁰ Of, anders geformuleerd: is opsluiting de enige mogelijkheid om de jeugdige te dwingen tot behandeling? Hoe beantwoordden rechters deze vraag in de afgelopen acht jaar? Zochten ze hun antwoorden in de feitelijke omstandigheden van het geval? En wat gaf bij twijfel de doorslag? Speelden rechters ‘op safe’ en onder welke voorwaarden gaven ze iemand nog een laatste kans om te laten zien dat van onttrekkingsgevaar geen sprake was?

18 Een bijzondere variant van ‘weglooppoblematiek’ duid ik aan als ‘uitreisproblematiek’, zie par. 5.4.4.

19 Jeugdigen ‘wonen’ niet in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp. Volgens de Rechtbank Gelderland is namelijk geen sprake van een duurzaam verblijf dat het karakter heeft van wonen, ‘maar van een verblijf met een tijdelijk karakter ten behoeve van een zo kortdurend mogelijke behandeling’. Want, zo luidt de redenering, de opvoeding wordt maar voor een bepaalde tijd van ouders overgenomen (Rb. Gelderland 16 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:7801, r.o. 23).

20 Dit is het geval volgens Duits (2008).

Onvoldoende zelfinzicht en het ontkennen van een hulpvraag

Getuige de jurisprudentie wordt tot onttrekkingsgevaar gerekend dat de jeugdige de noodzakelijke hulp vanwege ernstige problematiek ontkent.²¹ Hierbij vloeien de eerste rechtsgrond (ernstige problematiek) en de tweede rechtsgrond (onttrekkingsgevaar) in elkaar over omdat de opgroei-problematiek er nu juist in is gelegen dat de minderjarige wegloopt en zich onttrekt aan hulp (of aan het ouderlijk gezag) of daaraan door anderen wordt onttrokken.²² De scharnierfunctie is hierbij weggelegd voor een gebrek aan zelfinzicht of probleembesef. Het lijkt niet nodig om de beide noodzaaksriteria strikt van elkaar te scheiden. In de gepubliceerde jurisprudentie wordt zichtbaar dat het eerste noodzaaks criterium meestal als oorzaak en het tweede noodzaaks criterium als gevolg wordt gepresenteerd. Exemplarisch voor een geval waarbij een gebrek aan zelfinzicht onderdeel van de problematiek vormde én leidde tot weglloopproblematiek is een uitspraak van de Rechtbank Den Haag op 1 april 2014:

‘(d)e minderjarige overziet de gevolgen van haar (zelfbepalend) gedrag niet waardoor zij haar eigen veiligheid en die van anderen in gevaar brengt. Dit zelfbepalend gedrag kan niet door de moeder begrensd worden en ook niet uit de open settings waar zij heeft verbleven. Gezien haar weglloopgedrag en het gevaar dat hieruit voortvloeit is plaatsing van de minderjarige in een gesloten setting aangewezen.’²³

Het hof koos strengere bewoordingen in de volgende zaak:

‘(h)et hof is van oordeel dat de minderjarige zelf mede debet is geweest aan het feit dat er nog geen concrete stappen zijn gezet binnen de gesloten setting. Door zich op de wijze zoals hiervoor weergegeven te onttrekken aan gezag en toezicht en in aanraking te komen met de politie, heeft de minderjarige niet haar eigen verantwoordelijkheid genomen voor haar mogelijkheden om zich te ontwikkelen

21 Zie bijvoorbeeld Hof Leeuwarden 15 september 2008, ECLI:NL:GHLEE:2008:BF3929; Hof 's-Gravenhage 23 mei 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BX0539; Hof 's-Gravenhage 20 april 2014, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR0582; Rb. Limburg 4 september 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:8964 (“minderjarige] lijkt onvoldoende tot zelfreflectie te kunnen komen en neemt weinig tot geen verantwoordelijkheid voor haar eigen gedrag. Zij legt de schuld van haar gedrag bij de ouders en hulpverleners. Daardoor blijkt eens te meer dat zij behandeling nodig heeft om in de nabije toekomst een evenwichtige volwassene te kunnen worden.”).

22 ‘Onttrekken aan het zicht van volwassenen, maakt onderdeel uit van de problematiek van de minderjarige’ (Rb. Groningen 23 juni 2009, ECLI:NL:RBGRO:2009:BJ2505); Hof 's-Gravenhage 20 april 2014, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR0582.

23 ECLI:NL:RBDHA:2014:4344. Zie tevens Hof 's-Hertogenbosch 22 oktober 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:4257 ((v)olgens de GI staat de jeugdige nog maar aan het begin van zijn leerproces hoe om te gaan met autoriteit en overziet hij oorzaak en gevolg van zijn eigen handelingen nog onvoldoende. Het hof is van oordeel dat er vooralsnog een te groot risico bestaat dat de jeugdige bij het wegvallen van de structuur die hem binnen Icarus wordt geboden, zal terugvallen in zijn eerdere gedragsproblemen, temeer gelet op de ernst en de duur van de zorgen en het feit dat de plaatsing in een open setting in mei jl. door de jeugdige eigenmachtig is beëindigd.’).

in positieve zin binnen de gesloten setting waarin zij geplaatst is, en heeft zij die ontwikkelingen vertraagd. Het gedrag van de minderjarige bevestigt dat zij het op dit moment nodig heeft om in een gesloten setting te verblijven.²⁴

Het beoordelen van het onttrekkingsgevaar is een risico-inschatting,²⁵ waarbij getuige de bestudeerde jurisprudentie sprake moet zijn van voldoende vertrouwen bij rechters dat dit gevaar niet aanwezig is, wil een verzoek tot een gesloten plaatsing afgewezen worden. Het is niet altijd even duidelijk wanneer sprake is van voldoende vertrouwen bij rechters. Bij de Rechtbank Roermond geeft de doorslag dat '(z)owel de minderjarige als de vader ter zitting expliciet de bereidheid (hebben) uitgesproken alle hulp in de thuissituatie te accepteren'.²⁶ Het wél accepteren van hulpverlening kan leiden tot afwijzing van het verzoek om gesloten plaatsing.^{27,28} Dit was het geval bij een jongen die bereid was om vrijwillig mee te werken aan een GGZ-opname, zodat de rechter vond dat niet aan het wettelijke criterium voor gesloten jeugdzorg was voldaan.²⁹ Maar acceptatie van hulpverlening staat lang niet altijd in de weg aan de beslissing tot een gesloten plaatsing,³⁰ bijvoorbeeld als er twijfel is over de intrinsieke motivatie van de jeugdige.³¹ In een geval waarin strikt

24 Hof 's-Hertogenbosch 7 september 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3868.

25 Rb. 's-Gravenhage 29 februari 2008, ECLI:NL:RBSGR:2008:BC6277; Rb. Rotterdam 31 augustus 2010, ECLI:RBROT:2010:BO0553; Hof 's-Gravenhage. ECLI:NL:GHSGR:2012:BX3282; Hof Arnhem-Leeuwarden 19 maart 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:BZ5584.

26 Rb. Roermond 27 mei 2009, ECLI:NL:RBROE:2009:BI4881. Ook de Rechtbank Zutphen had er vertrouwen in dat de minderjarige met de vereiste, passende hulp [*niet zijnde een gesloten uithuisplaatsing, M*] zich op positieve wijze kon ontwikkelen en dit leidde tot een afwijzing van het verzoek (7 mei 2008, ECLI:NL:RBZUT:2008:BD3550).

27 Zie Rb. Rotterdam 4 maart 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:1979; zie tevens een uitspraak van de Rechtbank Rotterdam op 6 maart 2012 waarin werd gesteld dat '(h)et enkele feit dat de minderjarige heeft aangegeven het liefst naar zijn oma terug te keren en dat hij vindt dat hij al voldoende in de Hartelborgt heeft geleerd, is in ieder geval onvoldoende om de vrees voor onttrekking te onderbouwen' (ECLI:NL:RBROT:2012:BV9331).

28 Overigens is het geen juridisch vereiste voor een gesloten plaatsing dat de minderjarige zelf overtuigd is van de noodzaak van een gesloten plaatsing, het is de kinderrechter die overtuigd moet worden van de noodzaak ervan (Rb. Groningen 11 juni 2008, ECLI:NL:RBGRO:2008:BD6240 (de minderjarige was het niet eens met de diagnose op grond van forensisch-jeugdpsychiatrisch onderzoek, maar dit deed voor de kinderrechter niet ter zake: 'duidelijk is geworden dat een intensieve behandeling van de minderjarige noodzakelijk is').

29 Rb. Amsterdam 19 oktober 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BU7746 (tevens twijfelde de kinderrechter in deze zaak aan de betrouwbaarheid van de instemmingsverklaring. Voor de bespreking van overlap van het materieelrechtelijke criterium met formele kwaliteitswaarborgen, zie par. 6.2).

30 Hof 's-Gravenhage 23 juni 2010, ECLI:NL:GHSGR:2010:BN2916 ('(d)e noodzakelijkheid van de behandeling is door de minderjarige ter terechtzitting ook erkend').

31 Hof 's-Hertogenbosch 10 september 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:3547 ('(h)oevel de jeugdige op korte termijn feitelijk niet meer in een gesloten setting zal verblijven, is het hof is van oordeel dat de machtiging en de daarmee geboden duidelijkheid en begrenzing, ook thans nog noodzakelijk zijn om de jeugdige optimaal te kunnen laten profiteren van de therapie.

genomen geen sprake was van onttrekkingsgevaar, werd de gesloten plaatsing toch verlengd omdat de minderjarige tevreden was met haar verblijf op de gesloten afdeling en dit haar 'rust bood die zij nodig heeft waardoor zij de kans heeft haar opleiding af te ronden'³² Ook is het bijvoorbeeld zeer goed mogelijk dat de jeugdige wel hulp wil, maar hiervoor toch vlucht.³³ Wat ook vaak het geval was, is dat een minderjarige eenvoudigweg het gevaar van zijn of haar gedrag niet inziet.³⁴

Gesloten verblijf als randvoorwaarde voor behandeling

Hoe het onttrekkingsgevaar er ook uit moege zien; als het voor de jeugdige niet langer mogelijk is zich te onttrekken, kan gewerkt worden aan het doel dat met opname en verblijf beoogd wordt. Een gesloten verblijf is in deze visie een randvoorwaarde om behandeling af te dwingen. Een lichter alternatief is niet langer passend.³⁵ De volgende uitspraak van het Hof 's-Gravenhage is hier een goed voorbeeld van:

'onderzoeken moeten plaatsvinden vanuit gesloten setting. Gebleken is immers dat de minderjarige haar problematiek ontkent en niet gemotiveerd is voor hulpverlening. De kans is dan ook reëel dat zij zich na een plaatsing een van de ouders of in een open instelling zal onttrekken aan de hulpverlening waardoor de in gang gezette onderzoeken niet kunnen worden afgerond en geen vervolgtraject zal kunnen worden vastgesteld.'³⁶

Gelet op het ultimum remedium karakter van de gesloten jeugdhulp in het systeem van de Nederlandse jeugdhulp, ligt de vraag naar 'alternatieven' redelijkerwijs voor de hand. Een rechter begint dan ook vaak met de vaststel-

Hoewel de jeugdige zich inzet voor therapie en daarvoor zelfs een zeker enthousiasme laat zien, moet nog blijken of en in hoeverre de jeugdige voor de therapie intrinsiek gemotiveerd is. De jeugdige zal nog moeten leren om ook in toekomst hulp te blijven accepteren; niet alleen omdat anderen dat willen, maar omdat zij zelf ervaart dat zij daar baat bij heeft).

32 Hof Amsterdam 23 november 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BO9099.

33 Dit bleek bijvoorbeeld uit de uitspraak van de Rechtbank Den Haag (5 maart 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:BZ5823).

34 De rechtbank stelde dat '(t)eneinde te voorkomen dat de minderjarige zich wederom in gevaarlijke situaties zal begeven waarvan zij in beginsel het gevaar niet inziet, is een plaatsing in een gesloten accommodatie noodzakelijk (Rb. Zeeland-West-Brabant 6 februari 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:1106).

35 Het Hof 's-Gravenhage achtte behandeling vanuit een open instelling of vanuit de thuissituatie niet opportuun: '(h)et hof neemt daartoe in aanmerking dat de minderjarige zich door weg te lopen meermalen aan de hulpverlening heeft onttrokken en ter terechtzitting te kennen heeft gegeven dit te zullen blijven doen' (26 januari 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BP4321). Zie ook Hof Amsterdam 7 februari 2012, ECLI:NL:GHAMS:2012:BZ3839 ('... zo ernstig dat een gesloten plaatsing noodzakelijk was. Een kamertrainingstraject was onder die omstandigheden geen passend alternatief').

36 Hof 's-Gravenhage 21 maart 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BX0713.

ling dat een thuisplaatsing niet (langer) in de rede ligt.³⁷ Een andere overweging die in dit kader een rol speelt, is of eerdere hulpverlening heeft gefaald. Overigens is het geen expliciet wettelijk vereiste dat eerdere hulp moeten hebben gefaald, alvorens tot een gesloten plaatsing wordt besloten. Ook uit art. 6.1.2 lid 5 Jw blijkt niet expliciet dat pleegzorg gefaald moet hebben: pleegzorg dient slechts als alternatief overwogen te worden. Toch maakte dit punt vaak onderdeel uit van de overweging, ook omdat minderjarigen (en hun ouders) vaak inbrengen dat er nog minder vergaande maatregelen mogelijk zijn.³⁸ Het Hof Amsterdam legde als criterium aan dat alternatieven voor een gesloten plaatsing zijn *overwogen* en ook zijn *geprobeerd*. Meestal zijn alternatieven geen reële optie, gelet op het doel dat met de gesloten plaatsing wordt nagestreefd. Het Hof Arnhem-Leeuwarden overwoog bijvoorbeeld dat:

‘de stappen die zijn genomen ter afwijking van de ontwikkelingsbedreiging voor de minderjarige, zoals de ondertoezichtstelling, de aanwijzingen en aansluitend de uithuisplaatsing van de minderjarige in een open setting bij De Sont niet toereikend zijn gebleken’.³⁹

Het Hof Den Haag oordeelde dat de minderjarige door de afgelopen jaren heen verschillende vormen van hulpverlening aangeboden had gekregen (MDFT-therapie bij het Palmhuis en ambulante hulpverlening vanuit Jeugdformaat), maar dat deze hulpverlening niet tot het gewenste resultaat had geleid.⁴⁰

In bovenstaande zaken wordt het tweede noodzaakscriterium gekoppeld aan het vereiste van doelmatigheid. Of, anders gezegd: de gedachte die vaak spreekt uit de jurisprudentie is dat als letterlijk niets anders rest om een jeugdige te onderwerpen aan passende behandeling, een gesloten plaatsing gerechtvaardigd is.

Toch is dit niet altijd het geval. Het Hof Arnhem-Leeuwarden beëindigde een gesloten plaatsing omdat niet was voldaan aan het wettelijke vereiste van gevaar van onttrekking aan de behandeling, ondanks dat de minderjarige behandeling nodig heeft:

37 Minderjarige accepteert de hulp van vader niet (Rb. Assen 27 oktober 2010, ECLI:NL:RBASS:2010:BO4642); vader is niet in staat de veiligheid van de minderjarige thuis te waarborgen (Hof 's-Gravenhage, 26 januari 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BP4321). Soms is er al teveel hulp zonder resultaat in de thuissituatie ingezet (in casu Maatregel Hulp en Steun, ITB Plus) zodat er onvoldoende te verwachten valt van thuisplaatsing plus ondersteuning (Rb. Utrecht 2 november 2012, ECLI:NL:RBUTR:2012:BY2584); of er wordt zodanig getwijfeld aan de kwaliteiten van de ouders dat de noodzaak tot gezagsbeëindiging wordt onderzocht (Hof Den Haag 22 mei 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:CA2758).

38 Hof Amsterdam 8 april 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:1828.

39 Hof Arnhem-Leeuwarden 16 april 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:BZ9229.

40 Hof Den Haag 26 juni 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2994.

‘(a)lle partijen zijn het er over eens dat ten aanzien van de minderjarige niet is voldaan aan het wettelijk vereiste van gevaar van onttrekking aan de behandeling. (...) Nu niet aan de wettelijk vereisten voor gesloten jeugdhulp is voldaan, zal het hof het verzoek van de GI afwijzen. Het hof ziet geen grond om – in weerwil van de wet – gelet op de noodzaak van behandeling van de minderjarige het verzoek alsnog toe te wijzen. Dat de minderjarige hulp en behandeling nodig heeft, is evident en wordt door een ieder onderschreven. Deze hulp en behandeling zal, nu niet aan de wettelijk vereisten voor een gesloten machtiging is voldaan, op een andere plek en op een andere wijze dienen plaats te vinden.’⁴¹

Het dubbele noodzaaks criterium (er zijn ernstige problemen en de jeugdige loopt daar, letterlijk of figuurlijk, voor weg) dient dan ook in samenhang te worden gezien met het vereiste van een doelmatige behandeling.

5.2.3 De noodzaak is niet meer zo stringent als bij aanvang

Een lastig probleem waarvoor rechters zich regelmatig geplaatst zien bij verlengingsbeslissingen of in hoger beroep, is de vraag (of het grief) of er nog wel grond is voor een gesloten plaatsing in gevallen waarin het inmiddels beter gaat met de jeugdige. Ofwel de problematiek is minder hevig geworden ofwel het onttrekkingsgevaar is afgenomen en de ontwikkeling naar volwassenheid wordt niet meer zo ernstig belemmerd als voorheen het geval was.⁴²

Hierboven is reeds genoemd dat uit de bestudeerde jurisprudentie naar voren komt dat rechters er ‘voldoende vertrouwen’ in moeten hebben om een gesloten plaatsing op te heffen.⁴³ Daarnaast blijkt uit een analyse van de bestudeerde jurisprudentie dat ook de mate van bereidheid om de jeugdige het voordeel van de twijfel te geven en zo een kans te bieden, een rol speelt. Dat komt duidelijk naar voren in een uitspraak van het Hof Arnhem op 29 juli 2010:

41 Hof Arnhem-Leeuwarden 2 maart 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:1744.

42 Uit een beschikking van de Rechtbank Midden-Nederland blijkt dat de GI het verzoek om een gesloten machtiging zelf heeft ingetrokken, het verzoek om een uithuisplaatsing in open setting blijft gehandhaafd: ‘(n)amens de GI is ter zitting naar voren gebracht dat de minderjarige de afgelopen tijd positieve vooruitgang heeft geboekt. Hij heeft keihard gewerkt om de vervolgstap naar een open setting te maken. De minderjarige verblijft nu nog bij [instelling] te [verblijfplaats]. Tot op heden is het onduidelijk wat de vervolgplek gaat worden voor de minderjarige en verblijft hij nu te lang binnen een gesloten setting (Rb. Midden-Nederland 12 juni 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:3316).

43 Zie bijvoorbeeld een uitspraak van het Hof ‘s-Gravenhage waarin vooralsnog een te groot risico op terugvallen werd geconstateerd (22 oktober 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:4257). Zie tevens Hof Arnhem-Leeuwarden 16 april 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:2730 (‘...die ontwikkelingen onvoldoende zijn om thans reeds erop te kunnen vertrouwen dat [verzoeker] die ingeslagen weg zal volhouden buiten de structuur van de gesloten setting’).

'er is weliswaar een risico dat het kind terugvalt, maar daar staat tegenover dat zij een duidelijke positieve ontwikkeling heeft doorgemaakt. Het hof acht het van belang, dat zij de kans krijgt om te laten zien dat de positieve ontwikkeling bestendig is en dat zij direct na de zomer zal kunnen beginnen op haar school in [plaats].'^{44,45}

Het Hof 's-Gravenhage achtte het onwenselijk dat 'een te strikte toepassing van art. 29b lid 3 Wvz, door de appelrechter tot gevolg zou hebben dat deze behandeling van deze minderjarige voortijdig zou moeten worden stopgezet'. Daarbij was van belang dat de minderjarige baat had bij de behandeling.⁴⁶ Het continueren en bestendigen van een prille, positieve ontwikkeling – bijvoorbeeld doordat vaardigheden zodoende beter geïnternaliseerd zouden worden⁴⁷ – vormde in de meeste uitspraken van rechters een argument om de noodzaakscriteria voor een gesloten plaatsing niet al te stringent toe te passen.⁴⁸ Soms kan een ontwikkeling ook te fragiel zijn om een verblijf in een open setting aan te durven.⁴⁹

44 ECLI:NL:GHARN:2010:BN3311 (de beschikking van de rechtbank werd gedeeltelijk vernietigd).

45 Zie tevens Hof Arnhem-Leeuwarden 24 mei 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:4098 waarin de vrije tijd in de zomervakantie een te groot risico vormde om de jeugdige eerder bij zijn tante te plaatsen ('(g)elet op de ernst en de duur van de zorgen over [de minderjarige] acht het hof het een te groot risico om [de minderjarige] reeds vóór de zomervakantie bij zijn tante te plaatsen. Juist de zomervakantie, waarin geen vaste structuur van school bestaat, vormt naar het oordeel van het hof een reëel risico voor [de minderjarige] op terugval, zoals ook in de zomer van 2015 na de thuisplaatsing bij de moeder is gebeurd.').

46 Hof 's-Gravenhage 23 juni 2010, ECLI:NL:GHSGR:2010:BN2916.

47 Hof 's-Gravenhage 1 december 2010, ECLI:GHSGR:2010:BO7135.

48 Rb. Utrecht 20 mei 2009, ECLI:NL:RBUTR:2009:BI4723; Hof 's-Gravenhage 21 maart 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BZ6899; Hof 's-Gravenhage 26 september 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BY2683. Rb. Den Haag 26 februari 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:BZ4450 ('(d)at het inmiddels beter gaat met de minderjarige en zij baat heeft bij de behandeling, betekent niet dat er geen gronden meer zijn voor een gesloten plaatsing. Immers, de behandeling die is ingezet dient op een veilige en verantwoorde wijze te worden voortgezet om te voorkomen dat de minderjarige afglijdt naar de situatie van voor de gesloten plaatsing'); Hof Den Haag 15 mei 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:CA0997; Rb. Den Haag 11 juni 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:7716 Hof Den Haag 19 maart 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:952; Hof 's-Hertogenbosch 17 juli 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:2564 (de behandeling moest worden afgemaakt, ook omdat nog maar korte tijd restte tot de 18^e verjaardag); Hof 's-Hertogenbosch 29 januari 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:254; Hof 's-Hertogenbosch 12 februari 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:476 (zorgvuldig afronden traject); Hof Arnhem-Leeuwarden 19 februari 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:1198 (wel groei, maar recent); Hof Arnhem-Leeuwarden 24 maart 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:2137; Hof Arnhem-Leeuwarden 16 april 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:2769 (kleine stapjes nog niet voldoende); Hof Arnhem-Leeuwarden 16 april 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:2730; Hof 's-Hertogenbosch 15 oktober 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:4110. Hof Arnhem-Leeuwarden 24 maart 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:2137 (ook maant het hof de GI om zich tot het uiterste in te spannen).

49 Hof 16 februari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:569.

Wat ook ter zake deed, was het meer pragmatische argument dat er doorstroommogelijkheden beschikbaar waren.⁵⁰ Als die mogelijkheden er waren, lag aanhouding van het verzoek of een machtiging voor een kortere duur meer voor de hand.⁵¹

Om toch enigszins tegemoet te komen aan de grieven van de jeugdige (of zijn ouders) dat het inmiddels beter gaat en dat daarmee de noodzaak voor een gesloten plaatsing vervallen is, kozen rechters er soms voor om een toetsingsmoment in te bouwen door de zaak aan te houden⁵² of door een machtiging van kortere duur af te geven.⁵³ Overigens moet, om te kunnen beoordelen of sprake is van een positieve ontwikkeling, recente informatie omtrent de jeugdige beschikbaar zijn.⁵⁴ Een bijkomend argument dat gebruikt werd om een plaatsing te continueren, ook al was sprake van een positieve verbetering, was dat de jeugdige inmiddels in een minder gesloten setting verbleef en meer vrijheden kreeg toebedeeld.⁵⁵

Een dergelijke machtiging wordt ook wel aangeduid als een trajectmachtiging die wordt ingezet om een eventuele terugval van de minderjarige op te vangen. Wat opviel was dat gedurende de looptijd van de periode waarvoor de jurisprudentie bestudeerd is (2008-2017) de 'trajectmachtiging' meer en meer in zwang raakte. En dan doel ik voornamelijk op een trajectmachtiging die wordt afgegeven met als doel om de jeugdige door te plaatsen naar een meer open vorm van verblijf waarbij de machtiging fungeert als 'stok achter de deur'

50 Rb. Den Haag 11 juni 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:7716 (tevens speelde onduidelijkheid over het vervolgetraject een rol); Hof Den Haag 10 juli 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2847 (eventuele succesvolle terugplaatsing naar huis kon alleen als er een begeleidingstraject op werd gezet); Hof 's-Hertogenbosch 3 juli 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:2096 (naast een te prille positieve ontwikkeling ontbrak het ook aan een geschikt alternatief).

51 Dit blijkt bijvoorbeeld uit een uitspraak van het Hof 's-Gravenhage op 1 december 2010 (ECLI:GHSGR:2010:BO9080). Zie ook Rb. den Haag 20 januari 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:692 (de machtiging werd verleend voor een halfjaar, in plaats van een jaar. Mede op advies van de gedragswetenschapper). Zie ook een uitspraak van het Hof Arnhem-Leeuwarden op 10 maart 2016 waarbij het hof een huidige positieve ontwikkeling van de jeugdige in de instelling voor gesloten jeugdhulp waarnam. Het pleeggezin waar hij reeds eerder was verbleven, was de bereide de jeugdige weer in het gezin op te nemen (Hof Arnhem-Leeuwarden 10 maart 2016, ECLI:NL:GHAMS:2016:2133).

52 Rb. Den Haag 1 april 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:4300 (de machtiging werd voor de duur van drie maanden verlengd en voor het overige aangehouden).

53 Hof 's-Gravenhage 6 juli 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR2181 ('(h)et hof is echter van oordeel dat, gelet op de huidige positieve ontwikkeling van de minderjarige, de periode waarvoor de machtiging tot het plaatsen van de minderjarige in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg is afgegeven (...) te lang is om te overzien of een gesloten plaatsing gedurende die hele periode noodzakelijk is. Het hof neemt daarbij mede in aanmerking dat een kortere duur van de machtiging de motivatie van de minderjarige om mee te werken aan de hulpverlening ten goede kan komen). De machtiging werd met twee maanden bekort.

54 Hof 's-Hertogenbosch 3 juli 2014, ECLI:NL:GHSHE:2014:2096.

55 Rb. Den Haag 31 mei 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:9702 (is er een buitenprogramma geadviseerd); Hof 's-Gravenhage 26 september 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BY2683 (het meisje was reeds in 'halfopen' setting geplaatst).

ingeval de jeugdige de vrijheid nog niet aankan. Een ‘trajectmachtiging’ is geen wettelijk vastgelegde machtigingsvariant, maar brengt tot uitdrukking dat binnen het wettelijke systeem mogelijkheden voorhanden zijn om het traject van gesloten zorg naar open zorg gemakkelijker te laten verlopen.

De titel voor een trajectmachtiging kan bijvoorbeeld gevonden worden in de mogelijkheid om de tenuitvoerlegging van de gesloten plaatsing te schorsen. In dat geval wordt een reguliere machtiging gesloten jeugdhulp afgegeven. De rechtbank anticipeerde al expliciet op deze mogelijkheid in de volgende uitspraak:

‘(d)e kinderrechter stelt vast dat Bureau jeugdzorg er naar streeft de minderjarige vanuit de huidige plaatsing over zes maanden door te plaatsen naar een geschikte vervolgsetting. De kinderrechter overweegt dat de wetgever met de opname van art. 29h, zesde lid van de Wet op de Jeugdzorg [*huidige artikel is art. 6.1.12 lid 5 Jw, MJ*], heeft beoogd een dergelijk traject mogelijk te maken onder de vigeur van een machtiging tot uithuisplaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg, zodat de machtiging voor de maximale duur van een jaar wordt verleend.’⁵⁶

Het Hof ’s-Hertogenbosch gaf geen machtiging af voor een kortere duur omdat een machtiging niet in de weg staat aan het starten van een kamertraining; een machtiging kan immers geschorst worden.⁵⁷ Met de mogelijkheid van het schorsen van de tenuitvoerlegging ‘wordt invulling gegeven aan de trajectmatige aanpak’, zo stelde ook het Hof Den Haag. In casu werd een machtiging gesloten jeugdhulp afgegeven die bedoeld was om een jeugdige te behandelen in een Multi Treatment Foster Care-gezin (MTFC).⁵⁸ Een dergelijke toepassing van de machtiging kwam overigens ook al voor in de beginjaren van de gesloten jeugdzorg. Het Hof Arnhem bijvoorbeeld, verleende een machtiging waarbij op voorhand bekend was dat de jongen in een centrum voor orthopsychiatrie geplaatst zou worden maar waarbij behoefte bestond aan de mogelijkheid tot een ‘time-out’-plaatsing voor het geval het gedrag van de jeugdige onhandelbaar zou worden.⁵⁹ Toch is mijn indruk dat de mogelijkheden die de machtiging gesloten jeugdhulp biedt om een trajectbenadering mogelijk te maken in de loop der jaren steeds vaker is toegepast in de vorm van een machtiging voor een langere duur.

56 Rb. Den Haag 6 januari 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:1140; Rb. Den Haag 12 juni 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:7077 (ook in deze uitspraak wordt gerefereerd aan de bedoeling van de wetgever om met art. 29h lid 6 (oud) Wjz, een traject als – in dit geval – Hand in Hand mogelijk te maken); en tevens Rb. Den Haag 12 december 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:15998. Het is opvallend dat in alle drie de uitspraken van de Rechtbank Den Haag een machtiging voor de maximale duur van een jaar werd afgegeven, waarbij het voornaamste argument voor de lange duur van de machtiging het welslagen van de trajectaanpak was.

57 Hof ’s-Hertogenbosch 22 november 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BU6247.

58 Hof Den Haag 10 juli 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2757.

59 Hof Arnhem 10 februari 2009, ECLI:NL:GHARN:2009:BH5752.

Het is onduidelijk in hoeverre goed gedrag nu wordt beloond en slecht gedrag bestraft. Doorgaans is dit waarschijnlijk het geval, maar uit een uitspraak van de Rechtbank Den Haag blijkt dat ook het gedrag van de jeugdige geen duidelijke indicator is voor de beslissing die een rechter neemt. In deze uitspraak werd de machtiging voor een kortere duur afgegeven en voor het overige deel aangehouden (een beloning), ondanks dat de minderjarige in de gesloten instelling manipulatief gedrag vertoonde, twee keer wegliep, zich niet hield aan afspraken en in aanraking kwam met de politie.⁶⁰

Mij zijn ten slotte enkele gepubliceerde uitspraken bekend waarin een rechter aannam dat op basis van gewijzigde omstandigheden, gesloten jeugdzorg niet langer te rechtvaardigen was. De Rechtbank Maastricht wees op 11 juni 2009 een verlengingsverzoek om een gesloten machtiging af omdat de kinderrechter niet uitsloot dat 'de minderjarige zich alsnog – opnieuw – zal openstellen voor hulp in het vrijwillig kader om zo snel mogelijk tot de arbeidsmarkt toe te kunnen treden'.⁶¹ In een uitspraak van de dezelfde rechtbank op 28 augustus 2009 vond de rechter dat sprake was van gewijzigde omstandigheden in de zin van art. 1: 263 lid 2 (oud) BW:

'... maar is wel van oordeel dat er voldoende garantie bestaat dat de minderjarige zich openstelt voor hulp in het vrijwillig kader. Bovenal acht de kinderrechter van belang dat de sterke wil van de minderjarige nu gericht is op het veiligstellen van een goede toekomst, te beginnen met het voltooien van haar schoolopleiding en dat zij daarbij steun ondervindt van haar moeder en stiefvader'.⁶²

En het Hof Den Haag oordeelde op 20 februari 2013 dat:

'(d)e enkele vrees dat de minderjarige kan terugvallen in zijn oude patroon naar het oordeel van het hof onvoldoende (is) om een dergelijke zware maatregel te rechtvaardigen'.⁶³

60 Rb. Den Haag 1 april 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:4300. Zie tevens Hof 's-Gravenhage 10 december 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BG8929 (de voorwaarden van een STP-traject werden niet nageleefd (regelmatig blowen), nu de jeugdige inmiddels weer thuis woonde. Maar de jeugdige had wel geprofiteerd van een MDFT en nu zij reeds bijna 18 jaar was, achtte het hof niet voldaan aan de wettelijke grondslag van art. 29b lid 3 (oud) Wvz. Het hof liet doorschemeren dat bij een meerderjarige strenger gekeken wordt of ook machtiging ook geëffectueerd wordt).

61 Rb. Maastricht 11 juni 2009, ECLI:NL:RBMAA:2009:BI9154 (Overigens bestond er in deze zaak ook geen zekerheid omtrent de beschikbaarheid en invulling van de door Bureau jeugdzorg noodzakelijk geachte zorg).

62 Rb. Maastricht 28 augustus 2009, ECLI:NL:RBMAA:2009:BJ7064 (de gesloten machtiging werd slechts voor de duur van een week verlengd).

63 Hof Den Haag 20 februari 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:BZ5749 (de minderjarige was inmiddels ook al overgeplaatst en ook uit het persoonlijkheidsonderzoek bleek dat een gesloten plaatsing thans niet nog langer nodig was).

De Rechtbank Rotterdam wees op 4 maart 2015 een verlenging van de machtiging gesloten jeugdhulp af omdat de minderjarige een groei heeft doorgemaakt en de hulpverlening accepteert.⁶⁴ Op 9 november 2017 oordeelde het Hof Arnhem-Leeuwarden als volgt:

‘(h)et hof ziet voor verzoekster een (laatste) mogelijkheid om middels een kamertraining en de daarbij in te zetten behandeling(en) haar leven een andere wending te geven. Het hof acht het eerder weglopen van verzoekster en het mislukken van plaatsingen in open instellingen wel zorgelijk, maar onvoldoende om uit af te leiden dat een kamertraining ook zal mislukken terwijl voor het hof vast staat dat het voortduren van de gesloten plaatsing in ieder geval geen doel (meer) dient.’⁶⁵

Bovengenoemde uitspraak van het Hof Den Haag is mijn inziens één van de uitspraken waar een rechter een vrij duidelijke grens trok. Maar heel duidelijk is deze grens nu ook weer niet, omdat er ook gevallen bekend zijn waarin een machtiging als een stok achter de deur werd afgegeven met slechts als doel om niet terug te vallen in het oude gedrag.

De verzameling jurisprudentie levert naast de bovengenoemde ‘ankerpunten’ niet heel veel duidelijkheid op. Het lijkt erop dat de beslissing om een machtiging al dan niet in duur te bekorten of een verzoek om een gesloten machtiging zelfs af te wijzen vanwege gewijzigde omstandigheden, ook beïnvloed wordt door zoiets menselijks als de ‘gunfactor’. Tevens is het heel goed mogelijk dat de visie op de rol die de kinderrechter heeft het verschil maakt, namelijk een actieve rol (zo kort mogelijke termijnen) of ten dienst van de GI om hen beleidsvrijheid te geven. Het geven van een laatste kans of er net wel of er net niet voldoende vertrouwen in hebben, verschilt waarschijnlijk per rechter en is maar moeilijk sluitend te beredeneren. Dat is althans het beeld dat uit de bestudeerde jurisprudentie naar voren komt.

5.2.4 Onttrekking door anderen

Een machtiging kan slechts worden verleend indien naar het oordeel van de kinderrechter: (a) jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren, en (b) de opneming en het verblijf noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt *of daaraan door anderen wordt onttrokken*.

In de memorie van toelichting wordt (overigens niet uitputtend bedoeld) het voorbeeld van loverboyslachtoffers gegeven die door loverboys onttrokken

64 Rb. Rotterdam 4 maart 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:1979, JPF 2015/77.

65 Hof Arnhem-Leeuwarden 9 november 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:9839.

worden aan de noodzakelijk geachte hulpverlening. Ouders worden niet genoemd, maar lijken in de rechtspraak een factor van belang te spelen als het gaat om hun acceptatie van hulp voor hun kind.⁶⁶ Over dit deel van het materieelrechtelijk criterium kan tevens kort opgemerkt worden dat het in veel zaken de ouders zijn die mede debet zijn aan de onttrekking aan jeugdhulp, bijvoorbeeld omdat ouders andere vormen van hulpverlening onmogelijk maken. Dit was het geval in een uitspraak van het Hof Amsterdam:

‘Ter mondelinge behandeling is duidelijk geworden dat een nieuwe plaatsing bij De Hondsborg [*observatiecentrum en specialistisch behandelinstituut, MJ*] of in een andere open setting voor observatie en behandeling van [verzoekster], gelet op de wisselende toestemming van de ouders en hun ambivalente houding jegens de hulpverlening, niet mogelijk wordt geacht. Gelet hierop acht het Hof plaatsing van de minderjarige in een instelling voor gesloten jeugdzorg noodzakelijk.⁶⁷

Tevens zijn er uitspraken van de strafrechter bekend waarin ouders veroordeeld worden voor het opzettelijk onttrekken van de minderjarige aan het opzicht van degene die dit over de minderjarige uitoefent.⁶⁸

5.2.5 De noodzaak van specifieke typen machtigingen gesloten jeugdhulp

Een machtiging kan slechts worden verleend indien naar het oordeel van de kinderrechter: (a) *onmiddellijke* jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren, of een ernstig vermoeden daarvan, en (b) de opnemings- en het verblijfsnoodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken.

66 Zie bijvoorbeeld een beslissing van het Hof 's-Gravenhage: '(h)et hof neemt bij het vorenstaande nog in aanmerking de houding van de ouders, die ter zitting, desgevraagd, hebben verklaard dat zij vinden dat de minderjarige geen hulp nodig heeft, terwijl het juist van belang is dat zij zich meewerkend en ondersteunend opstellen ten aanzien van de nodige hulpverlening en de minderjarige daarin op consequente wijze begeleiden. Daarin schieten de ouders tekort.' (25 juli 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BX3282). Zie tevens Hof 's-Gravenhage 28 januari 2009, ECLI:NL:GHSGR:2009:BH3351 (de ouders stellen zich ambivalent op, zo stelde het hof); Hof Amsterdam 23 augustus 2011, ECLI:NL:GHAMS:2011:BR6471; Hof 's-Gravenhage 23 mei 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW9497. Zie verder par. 5.6.2.

67 Hof Amsterdam 23 augustus 2011, ECLI:NL:GHAMS:2011:BR6471.

68 Bijvoorbeeld Rb. Utrecht 8 september 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:BR6972; Rb. Utrecht 8 september 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:BR6975.

5.2.5.1 De spoedmachtiging gesloten jeugdhulp

De twee verschillen tussen het materieelrechtelijke criterium voor de reguliere machtiging gesloten jeugdhulp en het materieelrechtelijke criterium voor de spoedmachtiging gesloten jeugdhulp (respectievelijk art. 6.1.2 lid 2 Jw en art. 6.1.3 lid 2 Jw) zijn dat jeugdhulp *onmiddellijk* verleend moet worden en dat het voor de verlening van een spoedmachtiging niet vereist is dat ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen worden aangetoond. De verzoeker kan volstaan met het aantonen van een *ernstig vermoeden* hieromtrent. In de Wet op de jeugdzorg werd hetzelfde onderscheid gemaakt als in de Jeugdwet (de spoedmachtiging, destijds nog de voorlopige machtiging geheten, was geregeld in art. 29c (oud) Wjz).

Mijn indruk is dat zeer veel jeugdigen een hulpverleningstraject in de gesloten jeugdhulp starten met een spoedmachtiging. Dit is onder andere af te leiden uit de voorgeschiedenis die in de meeste beschikkingen beknopt is weergegeven.⁶⁹ Dit beeld wordt bevestigd in een onderzoek van de Kinderombudsman waaruit blijkt dat het aantal crisisplaatsingen toeneemt.⁷⁰ In 2015 was de verhouding nog 50-50%, maar in 2016:

‘zien acht van de dertien jeugdzorgplus instellingen een verhouding van 70 procent crisisplaatsing versus 30 procent regulier. Bij één instelling is zelfs 85 procent van alle aanmeldingen een crisisplaatsing. Daar staat tegenover dat vier van de dertien jeugdzorgplus instellingen de toename van het aantal crisisplaatsingen niet herkennen.’⁷¹

Toch zijn er niet zoveel beschikkingen te vinden waarin uitdrukkelijk is gemotiveerd waarom een spoedmachtiging noodzakelijk was. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat spoedmachtigingen meestal zonder voorafgaand kindgesprek worden afgegeven. De mogelijkheid is er immers om de jeugdige pas later te horen (art. 6.1.10 lid 3 Jw jo. art. 800 lid 3 Rv) en is er op dat moment nog vrij weinig inhoudelijke informatie over de zaak beschikbaar. Of het kan zo zijn dat er geen onderzoek door de gedragswetenschapper heeft plaatsgevonden (art. 6.1.3 lid 3 Jw, voorheen art. 29c lid 4 Wjz).⁷²

Om welke redenen werd door rechters in zaken waarin de noodzaak tot een spoedmachtiging wel uitdrukkelijk werd gemotiveerd, een spoedmachi-

69 Ook blijkt dit uit de gehouden interviews (zie bijlage 1) en de zaken die ik heb bijgewoond in het kader van uithuisplaatsingsonderzoek (De Jong- de Kruijff en Van der Zon 2015).

70 De Kinderombudsman 2016, p. 39.

71 De Kinderombudsman 2016, p. 39.

72 Over het later horen van jeugdigen bij een spoedmachtiging en het ontbreken van de verklaring van een gedragswetenschapper is in de loop der jaren veel jurisprudentie verschenen, die behandeld wordt in hoofdstuk 6.4.

ging al dan niet verleend? In een zaak waarin de jeugdige wél werd gehoord, motiveerde de Rechtbank Dordrecht dat een voorlopige machtiging in verband met een acute dreiging voor de veiligheid van de minderjarige noodzakelijk was. Deze uitspraak kan wellicht als voorbeelduitspraak gezien worden als het gaat om de onderbouwing van de noodzaak tot een spoedmachtiging. Het desbetreffende meisje had te kampen met loverboyproblematiek en verslavingsproblematiek. Tijdens haar laatste verlof uit de opnamekliniek (géén instelling voor gesloten jeugdzorg) had zij een ernstige terugval (drank en drugs) en had zij contacten gehad met haar oude circuit. Door deze druk van buitenaf bestond volgens de rechtbank het risico van onttrekking aan de noodzakelijke hulpverlening. Een voorlopige machtiging werd verleend voor de duur van vier weken.⁷³ Voor het meisje voor wiens veiligheid werd gevreesd in verband met een dreiging van eengerelateerd geweld, werd een onmiddellijke plaatsing in een instelling voor gesloten jeugdzorg noodzakelijk geacht:

‘(o)nder deze omstandigheden mag geen risico worden genomen ten aanzien van de veiligheid van de minderjarige. Het is voor haar van groot belang dat zij de komende tijd in een veilige leefomgeving kan verblijven, waar bij tot rust kan komen en waar gekeken kan worden naar haar toekomstperspectief.’

De Rechtbank Breda besloot om een voorlopige machtiging te handhaven voor de overige duur van twee weken (een spoedmachtiging loopt maximaal na vier weken af, zie art. 6.1.12 lid 2 Jw) uit veiligheidsoverwegingen gelet op de beschuldigingen van de minderjarige van seksueel misbruik door haar vader en een mogelijk risico van eerwraak. Het ontbrak volgens de rechtbank aan wettelijke gronden voor een reguliere gesloten machtiging en de resterende twee weken konden gebruikt worden door Bureau jeugdzorg om een geschikte verblijfsplaats voor de jeugdige te zoeken.⁷⁴ Het Hof Arnhem-Leeuwarden sprak van ‘veel zorgen’ die de afgifte van onder andere de voorlopige machtiging rechtvaardigden.⁷⁵

De Rechtbank 's-Gravenhage oordeelde op 29 februari 2008 dat een voorlopige machtiging gesloten jeugdzorg dringend en onverwijld noodzakelijk was. Met een beroep op art. 3 IVRK was het volgens de rechtbank niet in het belang van de minderjarige haar voorafgaand aan het verlenen van de voorlopige machtiging te horen (en de ouders evenmin):

73 Rb. Dordrecht 15 februari 2012, ECLI:NL:RBDOR:2012:BV8098.

74 Rb. Breda, 31 oktober 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BY6610.

75 Hof Arnhem-Leeuwarden 17 juli 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:6408 (in de beschikking wordt gesproken van gedragsproblemen, schoolverzuim en politie- en justitiecontacten, terwijl de ingezette hulpverlening onvoldoende was gebleken).

'(i)mmers, de kans is dan groot dat zij wederom wegloopt en weer zal gaan zwer-
ven, met alle nadelige gevolgen van dien'.⁷⁶

Ook de Utrechtse rechtbank deed een beroep op art. 3 IVRK, ditmaal om te rechtvaardigen dat er geen andere optie was dan om de voorlopige machtiging gesloten jeugdzorg ten uitvoer te leggen in een politiecel:

'(z)e is niet welkom op een crisisplek en vanuit de desbetreffende dienst in Den Haag is bevestigd dat ook geen gesloten behandelplek beschikbaar is. ...gelet op de kwetsbaarheid van [naam] en de gevaarlijke situaties waarin zij zichzelf brengt, het volstrekt onverantwoord is dat zij op straat komt te staan. Tegelijkertijd acht de kr het onbestaanbaar dat voor [naam], na een hele dag zoeken, in het hele land geen geschikte gesloten plek te vinden is. De kr acht zich door de gang van zaken voor het blok gezet en kan in het belang van [naam] geen enkel ander besluit nemen dat het verzoek in te willigen, de formele bevoegdheid daartoe baserend op art. 3 IVRK, nu de andere mogelijkheid, namelijk het verzoek afwijzen en [naam] daarmee met al haar hulpeloosheid op straat te zetten, eenvoudigweg geen optie is'.⁷⁷

Soms is er onduidelijkheid of een verzoeker wel om de juiste machtigings-variant verzocht heeft. Rechter oordeelden hierover in de volgende twee uitspraken. In de eerste uitspraak werd betwist dat er sprake was van een spoedgeval. De raadvrouw van de jeugdige voerde aan dat een verkeerde maatstaf bij de beoordeling van het spoedverzoek was gehanteerd. 'In de thuissituatie was geen sprake van enige vorm van hectiek dan wel crisis en de machtiging had derhalve aldaar kunnen worden afgewacht.' De kinderrecht-er ging mee in dit oordeel en trok de voorlopige machtiging in:

'(h)et BJAA had tijdig en eenvoudig kunnen verzoeken om een (aansluitende) machtiging gesloten jeugdzorg, ondanks het feit dat de minderjarige op dat moment nog thuis verbleef in afwachting van een geschikte plek in een gesloten jeugdzorg-instelling. Het verlenen van een voorlopige machtiging zou eventueel en bij hoge uitzondering in de rede hebben gelegen, indien sprake zou zijn geweest van een specifieke plaatsing waarop de minderjarige geruime tijd heeft moeten wachten. De continuering van die specifieke plaatsing en hiermee de ontwikkeling van de minderjarige zou met het verlenen van een voorlopige machtiging dan worden gewaarborgd. Echter, nu ter zitting is gebleken dat de plaatsing van de minderjarige bij de Koppeling tijdelijk is, omdat de Koppeling evenmin een geschikte verblijf-

76 Rb. 's-Gravenhage 29 februari 2008, ECLI:NL:RBSGR:2008:BC6277. Zie tevens Hof 's-Gravenhage 1 augustus 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BX7041 ('(d)e ernst van de problematiek, de grote zorgen die bestonden op het moment dat de machtiging werd aangevraagd en de onzekerheid over de reactie van de minderjarige, indien hij op voorhand op de hoogte zou zijn geweest van het verzoek tot uithuisplaatsing, maken dat de afweging om de minderjarige niet voorafgaand te horen terecht is gemaakt').

77 Rb. Utrecht 12 augustus 2009, ECLI:NL:RBUTR:2009:BJ5287.

plaats voor de minderjarige is, kan de kinderrechter niet anders dan oordelen dat de machtiging tot uithuisplaatsing in gesloten jeugdzorg kon worden afgewacht.⁷⁸

Ergo oordeelde de rechter in deze zaak dat de spoedprocedure ook ruimte laat voor die gevallen, waarin jeugdigen al enige tijd op een specifieke plaatsing gewacht hebben en deze plek plotseling vrijkomt. In een andere zaak oordeelde de Rechtbank Zutphen dat een spoedprocedure gesloten jeugdzorg – mocht dat in de toekomst voor deze jeugdige nodig zijn – meer voor de hand lag dan het aanhouden van een beslissing omtrent een reguliere machtiging gesloten jeugdzorg:

‘Mocht de huidige situatie zich in de toekomst wijzigen, dan zal op dat moment door een gedragsdeskundige en vervolgens de kinderrechter beoordeeld moeten worden of aan het criterium voor gesloten jeugdzorg wordt voldaan.’⁷⁹

Een spoedprocedure genoot volgens deze rechter dus meer de voorkeur vanwege de actualiteitswaarde van een dergelijke procedure en omdat het aanhouden van een reguliere machtiging als een ‘stok achter de deur’ niet wenselijk was.

Analyse

Wat bovengenoemde zaken met elkaar gemeen hebben, is dat het veiligheidsargument in een spoedprocedure een doorslaggevende rol speelt bij de vaststelling van de noodzaak tot plaatsing. In sommige uitspraken werd ook een beroep gedaan op het ‘met-de-rug-tegen-de-muur’ argument (ECLI:NL:RBSGR:2008:BC6277, ECLI:NL:RBUTR:2009:BJ5287), namelijk dat de jeugdige anders op straat zou belanden. In deze zaken had een spoedmachtiging meer het karakter van een noodgreep (die gerechtvaardigd werd met behulp van art. 3 IVRK) dan van een weloverwogen beslissing dat niets anders restte dan een spoedmachtiging. De functie van de spoedmachtiging in de rechtspraktijk is dat bij acuut gevaar een jeugdige kan worden opgesloten. Het bevreedt dan ook enigszins dat in de wettelijke bepaling wordt gesproken van ‘onmiddellijke verlening van jeugdhulp’ en niet dat opname en verblijf ‘onmiddellijk noodzakelijk’ zijn. Als het belang van een veilige leefomgeving waarin de jeugdige tot rust kan komen voorop staat, zou dat immers meer voor de hand liggen en het valt

78 Rb. Amsterdam 5 maart 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BW0684. Overigens werd wel een reguliere machtiging op grond van art. 29b (oud) Wjz voor de duur van acht weken verleend.

79 Rb. Zutphen, 19 februari 2008, ECLI:NL:RBZUT:2008:BD7941 (op dat moment achtte de rechtbank een gesloten uithuisplaatsing niet noodzakelijk (‘er zijn geen aanwijzingen dat de minderjarige zich aan de zorg die hij nodig heeft en momenteel krijgt zal onttrekken. De minderjarige heeft ter zitting aangegeven dat hij een goede start heeft gemaakt in het pleeggezin, het er naar zijn zin heeft en zich voor de volle honderd procent wil inzetten voor zijn toekomst.’) en gaf een machtiging verblijf pleegouder 24-uurs af).

ook niet te verwachten dat jeugdigen onmiddellijk een vorm van jeugdhulp (bijvoorbeeld een gerichte therapie) krijgen aangeboden bij binnenkomst. Op basis van de geanalyseerde rechtspraak kan weinig tot niets gezegd worden over mogelijk overmatige en onnodige toepassing van de spoedmachtiging. Maar uit de hierboven beschreven jurisprudentie ontstaat wel het beeld dat deze procedure gereserveerd behoort te blijven voor gevallen waarin acuut gevaar dreigt en geen enkele andere optie voorhanden is, maar dat dit niet altijd zo is.

5.2.5.2 De voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp

Een machtiging kan slechts worden verleend indien naar het oordeel van de kinderrechter: (a) jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren, en (b) de opneming en het verblijf noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken *en de ernstige belemmering in de ontwikkeling naar volwassenheid alleen buiten de accommodatie kan worden afgewend door het stellen van naleven van voorwaarden*.

In de gepubliceerde jurisprudentie vanaf 1 januari 2015 zijn enkele zaken opgenomen die (ook) gaan over de voorwaardelijke machtigingsvariant. Om welke redenen werd door rechters in deze zaken een voorwaardelijke machtiging al dan niet verleend? In ieder geval werd in alle zaken genoemd dat de jeugdige de voorwaardelijke machtiging en in het bijzonder de voorwaarden uit het hulpverleningsplan *aanvaard* had (art. 6.1.4 lid 7 Jw); dit stond in alle afgegeven spoedmachtigingen buiten kijf.⁸⁰ Wat in de meeste zaken ook nadrukkelijk aan de orde kwam, was dat de voorwaardelijke machtiging de mogelijkheid schept om een jeugdige voor een time-out terug te plaatsen, bij wijze van 'stok achter de deur', in de gesloten jeugdhulp. Dit was bijvoorbeeld het geval bij een jeugdige die vanuit de gesloten jeugdhulp in een open residentiële setting werd geplaatst. Als voorwaarde voor deze plaatsing werd gesteld dat de jeugdige onmiddellijk voor een time-out teruggeplaatst kon worden in de gesloten jeugdhulp.⁸¹ De mogelijkheid tot een time-out plaatsing in gesloten jeugdhulp vormde ook de reden voor een voorwaardelijke machtiging waarbij de jeugdige weer thuis mocht wonen.⁸² De Rechtbank Limburg

80 Hof Arnhem-Leeuwarden 3 maart 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:1560 ('...in elk geval ontbreekt op dit moment een hulpverleningsplan (lid 5) en dientengevolge ook de aanvaarding door [kind] van zo een plan. Het subsidiair verzoek *[om een voorwaardelijke machtiging, M]* zal dan ook worden afgewezen.

81 Rb. Rotterdam 25 februari 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:1738.

82 Rb. Noord-Holland 19 mei 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:5178. Zie tevens Rb. Zeeland-West Brabant 7 april 2015, ECLI:NL:RBZWB:2015:2344 waarbij de jeugdige onder vigeur van een voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp bij moeder in België gaat wonen.

verleende een voorwaardelijke machtiging omdat deze als stok achter de deur een goed middel zou zijn om de minderjarige te bewegen tot ander gedrag:

‘...uit de instemmingsverklaring... blijkt dat [minderjarige] de afgelopen periode de nodige stappen heeft gezet, overigens zonder dat die stappen meteen verinnerlijkt lijken. [minderjarige] doet zijn best, maar blijft behoefte houden aan structuur en een strakke aansturing met duidelijke grenzen. Dat past bij de conclusies van de gedragsdeskundige die stelt dat de minderjarige gevoelig is voor de consequenties van zijn handelen en daarom zijn handelen daarop afstemt. De minderjarige laat de ernst en de omvang van de consequenties kennelijk zijn handelen bepalen en heeft niet het innerlijke besef dat “iets” beter voor hem is en dat dat de reden zou behoren te zijn voor zijn doen of laten. Juist in deze situatie acht de kinderrechter een voorwaardelijke machtiging als stok achter de deur een goed middel om de minderjarige te bewegen tot het andere gedrag. Dat geldt te meer omdat redelijkerwijs valt aan te nemen dat de minderjarige – zoals hij zelf ook zegt – zich aan de met de jeugdhulpaanbieder overeengekomen voorwaarden zal gaan houden.’⁸³

Ten overvloede merkt het hof op dat in de nieuwe wetgeving weliswaar de mogelijkheid bestaat voor een voorwaardelijke machtiging gesloten plaatsing (art. 6.1.4. Jw), maar dat ter zitting in hoger beroep gebleken is dat de zorgaanbieder Intermetzo niet een voor de jeugdige geschikt programma kan aanbieden binnen het kader van een voorwaardelijke machtiging. Bij die stand van zaken is het afwenden van de belemmering in de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid onder voorwaarden niet mogelijk, hoewel dat in dit geval om redenen van proportionaliteit en subsidiariteit wel de voorkeur zou verdienen.

De voorwaardelijke machtiging wordt gebruikt voor een minder zware doelgroep dan de doelgroep voor de reguliere machtiging gesloten jeugdhulp, zo blijkt uit de bestudeerde jurisprudentie.⁸⁴ Een voorwaardelijke machtiging is bijvoorbeeld niet aan de orde bij jeugdigen met ‘wegloopgevaar’, in dat geval ligt een reguliere gesloten machtiging voor de hand.⁸⁵ Het is ook van belang dat de instelling voor gesloten jeugdhulp zich kan vinden in de voorwaarden die worden gesteld⁸⁶ of dat er een geschikt programma kan worden aangeboden.⁸⁷

Het Hof Arnhem-Leeuwarden verleende geen voorwaardelijke machtiging omdat de minderjarige ‘eerst (zal) moeten laten zien dat zij de verantwoorde-

83 Rb. Limburg 17 juni 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:5999.

84 Zie bijvoorbeeld: Rb. Noord-Nederland 20 mei 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:2712 ((e)r is voldaan aan de criteria voor een machtiging tot uithuisplaatsing in een gesloten accommodatie. Daarmee is gegeven, dat naar het oordeel van de kinderrechter een voorwaardelijke machtiging in dit geval niet passend is’).

85 Rb. Noord-Holland 20 mei 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:2712.

86 Rb. Rotterdam 17 december 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:9740 ((e)r missen nog zaken en de jeugdige is volgens Harreveld nog niet toe aan een voorwaardelijke machtiging’).

87 Hof Amsterdam 28 januari 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:799.

lijkheid van meer vrijheid aan kan'.⁸⁸ Wat niet mogelijk is, is dat de voorwaardelijke machtiging de grondslag vormt voor een directe plaatsing van een andere vorm van uithuisplaatsing. Een voorwaardelijke machtiging behoort te worden verleend ter voorkoming van een onzekere toekomstige gesloten plaatsing, aldus de Haagse kinderrechter. In dat specifieke geval werd een 'gewone' machtiging uithuisplaatsing ex art. 1:265b BW (voor de plaatsing in een open leefgroep) verleend in combinatie met een voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp (als stok achter de deur).⁸⁹ In ieder geval was een voorwaardelijke machtiging niet bedoeld voor situaties waarin sprake was van voortgezet vrijwillig verblijf⁹⁰ binnen de gesloten jeugdhulp:

'om de mogelijkheden van de groepsleiding om in te grijpen in noodsituaties te verruimen en tegelijkertijd te voorkomen dat daartoe een onvoorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp zou moeten worden aangevraagd'.

De rechtbank verklaarde hiermee de inhoud van art. 6.1.4 lid 2 Jw:

'(g)elet op art. 6.1.4, tweede lid, van de Jeugdwet kan een voorwaardelijke machtiging gesloten plaatsing alleen worden verleend als aan de voorwaarden voor het verlenen van een onvoorwaardelijke machtiging is voldaan. Daarnaast geldt hierbij dat de ernstige belemmering in de ontwikkeling naar volwassenheid alleen buiten de accommodatie kan worden afgewend. Naar de kinderrechter begrijpt is het voorliggende verzoek alleen gedaan teneinde de mogelijkheden van de groepsleiding om in te grijpen in noodsituaties te verruimen. Daarvoor is de voorlopige machtiging niet bedoeld.'

Wat het doel dan wel was, werd door de kinderrechter helder uiteen gezet:

'(d)oel van een voorwaardelijke machtiging is immers juist dat de behandeling buiten de gesloten instelling plaatsvindt en de instelling slechts als opvang dient, in geval die behandeling stokt omdat afspraken niet worden nagekomen'.⁹¹

In een ander geval werd een voorwaardelijke machtiging verleend ten aanzien van een jeugdige die een MTFC-traject zou gaan volgen. In de beschikking zijn gedetailleerde voorwaarden uit het hulpverleningsplan opgenomen.⁹² In dit

88 Hof Arnhem-Leeuwarden 14 januari 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:351.

89 Rb. Den Haag 28 september 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:11841.

90 Nog daargelaten of het mogelijk is om op basis van vrijwilligheid (zonder een machtiging gesloten jeugdhulp die verleend is door de kinderrechter) in een instelling voor gesloten jeugdhulp geplaatst te worden, zie par. 6.3).

91 Rb. Rotterdam 2 november 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:8021, *JPF* 2016/19.

92 Rb. Gelderland 11 maart 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:1728. De voorwaarden luiden als volgt: (1) De minderjarige woont en participeert binnen het gezinsleven van zijn opvoeders. Elke dag krijgt hij feedback over wat hij goed heeft gedaan die dag en wat hij beter kan doen. Hij krijgt een puntenkaart aan het einde van de dag. Voor de punten die hij verdient

voorbeeld lijken de voorwaarden voor een MTFC-plaatsing samen te vallen met de voorwaarden waaraan de jeugdige zich in het kader van de voorwaardelijke machtiging moet houden. Meestal zijn de voorwaarden meer algemeen geformuleerd. De onderstaande opsomming is meer gangbaar:

- De jeugdige gaat naar school.
- De jeugdige houdt zich aan de wet en komt niet in aanraking met politie en justitie.
- De jeugdige gaat naar de gesprekken met zijn begeleiders.
- De jeugdige volgt behandeling gericht op zijn impulsiviteit.
- De jeugdige houdt zich aan de afspraken die hij maakt met zijn ouders en verblijft op plekken die voor ouders inzichtelijk zijn. Ouders en de jeugdige worden begeleid door een ambulante begeleider, om zich te houden aan elkaars afspraken en hierover in gesprek te blijven.
- De jeugdige houdt zich aan de aanwijzing van de begeleiders ook indien dat inhoudt het volgen van een therapie of cursus.

heeft kan hij privileges 'kopen'. Privileges, waaronder ook de activiteiten die hij kan ondernemen, worden kwalitatief beter naarmate hij positieve vorderingen maakt;

(2) Op niveau 1 van het programma geldt dat [naam minderjarige] nergens is zonder het toezicht van volwassenen die deel uit maken van de behandeling (opvoedouders, trainers, onderwijzend personeel, werkgever). Niveau 1 duurt over het algemeen drie weken afhankelijk van of hij het minimaal te behalen punten per dag haalt. Tijdens Niveau 2 en 3 van het programma heeft het niet behalen van het minimaal aantal punten per dag een zogeheten Niveau 1 dag als consequentie, tijdens welke dag alle privileges worden ingetrokken;

(3) De minderjarige participeert in de sessies met de gedragstrainer en vaardigheidsbegeleider;

(4) Tijdens de behandeling is de minderjarige op de plek en met mensen die vooraf met de programmasupervisor zijn afgestemd en waar hij toestemming voor heeft. Dit geldt tevens voor de spullen die hij in zijn bezit heeft. De minderjarige heeft hier vooraf toestemming voor nodig van de programmasupervisor;

(5) Tijdens de behandeling is de toegang tot internet, mobiel telefoonverkeer en omgang met vrienden gemonitord en onder toezicht. Zijn privileges en vrijheden zullen uitgebreid worden afhankelijk van de ontwikkeling van de minderjarige en de mate waarop hij daar verantwoord mee kan omgaan;

(6) Wanneer de minderjarige terugkomt in het opvoedgezin vanuit een situatie zonder toezicht worden zijn jas en tas gecontroleerd. De spullen die hij bij zich heeft waar hij geen toestemming voor heeft worden door de opvoedouders in opdracht van het programma ingenomen;

(7) Ook zullen opvoedouders na instructie van de programmasupervisor regelmatig de kamer van de minderjarige controleren;

(8) De minderjarige volgt een onderwijsprogramma en gaat vanaf Niveau 2 zelfstandig op en neer naar school waarbij hij zich aan een lesrooster houdt, een schoolkaart meeneemt en laat invullen en zich aan tijdsafspraken houdt. Het zelfstandig reizen is een privilege. Op Niveau 1 dagen mag hij niet zelfstandig reizen;

(9) Indien hij werk heeft gelden dezelfde afspraken, hij neemt een werkkaart mee en laat deze invullen, hij reist zelfstandig vanaf Niveau 2 en houdt zich aan de gemaakte afspraken."

- Ter overbrugging van de periode totdat de schoolgang is geregeld volgt de minderjarige een voor hem opgesteld dagprogramma.^{93, 94}

In de bestudeerde jurisprudentie werd de voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp nogal eens door één van de partijen voorgesteld als alternatief (bij wijze van subsidiair verzoek bijvoorbeeld of ter ondersteuning van een verzoek tot afwijzing van een reguliere gesloten machtiging).⁹⁵ Het is opvallend dat de voorwaardelijke machtiging als alternatief voor bijvoorbeeld een strafrechtelijk traject niet voorkomt in de bestudeerde jurisprudentie (de wettelijke regeling biedt de mogelijkheid dat de officier van justitie hierom verzoekt); altijd was er die nauwe band met de gesloten jeugdhulp omdat vrijwel alle in de jurisprudentie beschreven jeugdigen eerst in de gesloten jeugdhulp geplaatst waren, waarbij de voorwaardelijke machtiging ertoe diende om de doorstroomplek naar een lichtere vorm van hulp te faciliteren.

Het aantal gepubliceerde beschikkingen ten aanzien van een voorwaardelijke machtiging dat is omgezet in een reguliere machtiging gesloten jeugdzorg is uit de aard der zaak summier. De Rechtbank Limburg achtte onrechtmatig dat een jeugdige werd opgenomen in gesloten jeugdhulp zonder dat daarbij voldaan was aan de eisen die de wet⁹⁶ daaraan stelt:

‘(u)it de wetsgeschiedenis volgt voorts dat in het kader van de verplichting als bedoeld in art. 6.1.6 lid 4, van de Jeugdwet aspecten als de subsidiariteit en de proportionaliteit van de gedwongen opneming in ogenschouw moeten worden genomen. Daaraan voegt de kinderrechter toe, tegen die achtergrond bezien, dat

93 Rb. Noord-Holland 19 mei 2015, ECLI:NL:RBNHO:2015:5178.

94 Deze laatste voorwaarde is door de kinderrechter toegevoegd in aanvulling op de voorwaarden die de verzoeker heeft opgesteld (zie voor deze mogelijkheid art. 6.1.4, achtste lid, Jw).

95 Zie bijvoorbeeld Rb. Gelderland 6 maart 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:1690 (de rechter ging verder niet in op het subsidiaire verzoek om een voorwaardelijke machtiging met als voorwaarde een gespreksgroep); Hof Arnhem-Leeuwarden 3 maart 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:1560; Hof Den Haag 15 april 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:870; Rb. Noord-Nederland 20 mei 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:2712; Rb. Rotterdam 17 december 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:9740; Hof Arnhem-Leeuwarden 14 januari 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:351.

96 Rb. Limburg 31 juli 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:7063. De wettelijke vereisten waaraan volgens de rechter niet was voldaan, zijn als volgt in de beschikking weergegeven: ‘(i)n dat verband is allereerst van belang dat de minderjarige niet overeenkomstig art. 6.1.6 lid 6 van de Jeugdwet binnen vier dagen schriftelijk in kennis is gesteld van de beslissing tot opneming. Evenmin is een afschrift van de beslissing aan de advocaat van de minderjarige of aan de griffier van de rechtbank die de voorwaardelijke machtiging heeft verleend, gezonden. De wezenlijke vraag of sprake was van een situatie als bedoeld in art. 6.1.6 lid 2 van de Jeugdwet, in welk geval een verplichting tot opneming bestaat, of een situatie als bedoeld in art. 6.1.6 lid 3 van de Jeugdwet, in welk geval een bevoegdheid maar geen verplichting tot opneming bestaat, blijft daarmee onbeantwoord. Voorts is niet komen vast te staan dat de jeugdhulpaanbieder zich overeenkomstig art. 6.1.6 lid 4 van de Jeugdwet voorafgaand aan de opneming van de minderjarige op de hoogte heeft gesteld van de actuele toestand van de ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen die hij heeft, die zijn ontwikkeling naar volwassenheid ernstig belemmeren’.

zonder schriftelijke beslissing die bovendien behoort te berusten op een deugdelijke en voor de minderjarige en andere belanghebbenden kenbare motivering, het voor de kinderrechter niet doenlijk is de beslissing tot opnemning op haar merites te toetsen'.⁹⁷

Uit deze uitspraak blijkt overigens ook duidelijk dat de rechtswaarborgen waarmee de formele rechtspositie van de jeugdige bekleed is, zeer sterk verweven zijn – of zelfs voorwaardenscheppend zijn – met de legitimering van de materiële afweging die de rechter maakt.

Analyse

Uit de jurisprudentie valt af te leiden dat er eindeloos gevarieerd kan worden met een voorwaardelijke machtiging, bijvoorbeeld ter ondersteuning van een thuisplaatsing of een gespreksgroep. Of als 'achtervang' bij een gelijklopend MTFC-traject of parallel aan de aangevraagde plaatsing in een open residentiële instelling. De voorwaardelijke machtiging dient slechts om een 'onzekere toekomstige gesloten machtiging' te voorzien van een juridische fundering. Deze onzekerheid kan, mede gelet op de wettelijke voorwaarden die voortvloeien uit art. 6.1.4 Jw, niet te groot zijn: uit de jurisprudentie komt een beeld naar voren van jeugdigen die mogelijk een time-out nodig hebben, maar waarbij er in principe wel vanuit wordt gegaan dat een voorwaardelijke machtiging toereikend voor hen is en een gesloten plaatsing niet in de rede ligt (anders zou immers een reguliere machtiging gesloten jeugdhulp meer passend zijn). Meer praktisch geformuleerd kan een voorwaardelijke machtiging het beste getypeerd worden als een 'stok achter de deur' die door de jeugdige zelf als zodanig aanvaard wordt. Afgeleid van deze functie, kunnen de volgende functies onderscheiden worden:

- De voorwaardelijke machtiging kan ingezet worden als alternatief voor een reguliere machtiging uithuisplaatsing (ook wel: een vóórlaatste kans om uit de gesloten jeugdhulp te blijven).
- De voorwaardelijke machtiging kan ingezet worden voor een doel dat het beste als 'nazorg' omschreven kan worden, de voorwaardelijke machtiging 'faciliteert' deze nazorg.
- De voorwaardelijke machtiging kan ingezet worden ten aanzien van jeugdigen die net dat duwtje in de rug nodig hebben om zich beter aan afspraken te houden in een lichtere vorm van zorg dan de gesloten jeugdhulp en zelf inzien en aanvaarden dat zij de aangeboden hulp nodig hebben.

Er werd volgens een rechter een grens overgeschreden in het geval waarin een voorwaardelijke machtiging werd ingezet als stok achter de deur bij een

⁹⁷ Rb. Limburg 31 juli 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:7063. Overigens geldt dat evenzeer de eisen die aan het hulpverleningsplan en aan de instemmingsverklaring gesteld worden, daarover meer in hoofdstuk 6.4.

vrijwillige plaatsing in gesloten jeugdhulp. Voor het plaatsen van de jeugdige op een doorstroomplek vanuit de gesloten jeugdhulp is een aparte machtiging uithuisplaatsing nodig.

De wet vereist dat de kinderrechter een voorwaardelijke machtiging slechts verleent indien een hulpverleningsplan wordt overgelegd (art. 6.1.4 lid 5 Jw). Deze bepaling heeft mede tot gevolg dat veel uitgebreider dan bij beschikkingen ten aanzien van een reguliere machtiging gesloten jeugdhulp het geval is, wordt beschreven welke hulpverlening de jeugdige precies aangeboden krijgt en aan welke voorwaarde(n) de jeugdige zich dient te houden. Uiteraard is er onderscheid in hoe uitgebreid het hulpverleningsplan in de beschikkingen wordt toegelicht (zie voor dit verschil de twee voorbeelden hierboven), maar de toegevoegde waarde van deze bepaling is dat de doelen die met de voorwaardelijke machtiging nagestreefd worden, helder zijn. Bij reguliere beschikkingen (ex art. 6.1.2 Jw) is het nogal eens zo dat het doel van de machtiging niet helemaal helder is en dat de machtiging er eerder toe strekt om te onderzoeken welke hulp de jeugdige precies nodig heeft. In dat opzicht *dwingt* de voorwaardelijke machtiging de verzoeker om alle hulpverlening ‘klaar’ te hebben staan.

Ten slotte, reeds voordat de voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp in de wet werd opgenomen, gebeurde het in de praktijk nogal eens dat een machtiging gesloten jeugdzorg werd verleend ‘als stok achter de deur’. Op basis van de bestudeerde jurisprudentie zou gesteld kunnen worden dat deze praktijk zich heeft geformaliseerd in de vorm van een voorwaardelijke machtiging. Daarnaast is – evenals dat in de Wet op de jeugdzorg het geval was – de mogelijkheid om de tenuitvoerlegging van een machtiging gesloten jeugdhulp te schorsen en vervolgens, indien nodig, de schorsing in te trekken in de Jeugdwet opgenomen (art. 6.1.12, lid 6 en 7, Jw). Uit de bestudeerde jurisprudentie wordt niet duidelijk hoe de mogelijkheid tot schorsing wordt ingezet, nu er ook voor de voorwaardelijke machtiging kan worden gekozen. De reden hiervan is waarschijnlijk dat een schorsingsbevel buiten de rechter om gaat en niet eerder dan bij een mogelijk verzoek om vervallenverklaring van de intrekking van de schorsing (art. 6.1.7 Jw) in het gezichtsveld van de rechter komt.

5.3 DE DOELMATIGHEID VAN DE GESLOTEN UITHUISPLAATSING IN DE RECHTS-PRAKTIJK

Een machtiging kan slechts worden verleend indien naar het oordeel van de kinderrechter: (a) *jeugdhulp* noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen *die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren*, en (b) de *opneming en het verblijf* noodzakelijk zijn om te voorkomen dat de jeugdige zich aan deze jeugdhulp onttrekt of daaraan door anderen wordt onttrokken.

5.3.1 Inleiding

In dit deel van het wettelijk criterium is de doelstelling van de gesloten jeugdhulp en tevens het doelmatigheidsvereiste vervat: het wegnemen van de ernstige belemmeringen van de ontwikkeling naar volwassenheid door middel van jeugdhulp in gesloten setting. Vooropgesteld zij dat de doelen van vrijheidsbeneming door middel van gesloten jeugdhulp voornamelijk bescherming en behandeling zijn, zo blijkt uit de parlementaire geschiedenis.⁹⁸ Algemene doelen die doorgaans zijn terug te voeren op de doelen bescherming en behandeling en die zijn terug te vinden in de beschikkingen, zijn bijvoorbeeld een zekere mate van autonomie verwerven, d.w.z. het zelfstandig kunnen functioneren in de maatschappij of althans de juiste hulpbronnen kunnen inschakelen en behouden om een veilige plek te creëren,⁹⁹ het verwerven van zelfinzicht, dat wil voornamelijk zeggen het erkennen van en willen werken aan eigen problematiek,¹⁰⁰ het komen tot gedragsverandering en motivatie voor behandeling,¹⁰¹ grenzen leren¹⁰² en – sterk met dit laatste in samenhang – je voegen naar autoriteit en gezag.¹⁰³

De doelomschrijving in het wettelijke criterium is in algemene bewoordingen opgeschreven, maar in diverse rechterlijke uitspraken worden de doelen van een gesloten plaatsing voor een individuele jeugdige geformuleerd – wat mijns inziens ook noodzakelijk is om de beschikking begrijpelijk te maken voor de minderjarige ontvangers. Ik geef een voorbeeld van een door een rechter nauwkeurig geformuleerd doel (toekomstperspectief):

‘(d)e komende periode dient gebruikt te worden om een concreet plan op te stellen om de jeugdige voor te bereiden op het einde van de gesloten plaatsing. Dat betekent dat er een plaats voor hem gevonden zal moeten worden waar hij kan

98 Zie hoofdstuk 4.

99 Rb. Groningen 23 juni 2009, ECLI:NL:RBGRO:2009:BJ2505. Zie ook Rb. Groningen 4 december 2008, ECLI:NL:RBGRO:2008:BG7490 (De rechtbank bepaalde dat de minderjarige, door bij zijn moeder te blijven wonen, ernstig in zijn ontwikkeling naar volwassenheid werd bedreigd. Zijn belang om zich te ontwikkelen tot een autonome volwassene en los te komen van zijn moeder, woog zwaarder dan het belang om een opleiding voort te zetten (die tijdelijk onderbroken zou worden door een gesloten plaatsing). Hof 's-Hertogenbosch 6 oktober 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BT7306.

100 Rb. Den Haag 9 april 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:CA1199; Rb. Den Haag 1 juli 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:9123; Hof 's-Gravenhage 20 april 2014, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR0582.

101 Hof 's-Gravenhage 15 juni 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BQ8999; Hof Den Haag 26 juni 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2994.

102 Rb. Den Haag 18 september 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:11918 (de jeugdige moet onder meer leren waar de grenzen liggen).

103 Hof 's-Hertogenbosch 27 augustus 2008, ECLI:NL:GHSHE:2008:BG2173 ('...de gesloten setting noodzakelijk is om autoriteit en regel te leren accepteren, om zijn agressie en mening op een acceptabele manier te uiten...').

verblijven en dat er een duidelijk hulpverleningstraject op gang wordt gebracht om de jeugdige te helpen bij zijn ADHD en PDD-NOS stoornis.¹⁰⁴

In een ander voorbeeld hechtte het hof Arnhem-Leeuwarden eraan om haar belangenafweging in begrijpelijke taal aan de jeugdige duidelijk te maken:

‘(v)erzoeker heeft het in zijn jeugd niet makkelijk gehad. Daardoor en ook omdat hij last heeft van autisme, had verzoeker er problemen mee om zich goed te gedragen. Hij is al vanaf jonge leeftijd uithuisgeplaatst. En hij heeft toen op veel verschillende plekken gewoond. Zijn gedrag werd er niet beter op en hij is tenslotte op een gesloten plaats bij [A] terechtgekomen. Daar is hij nu nog. Verzoeker heeft verteld dat hij hier goed zijn best heeft gedaan en hier veel heeft geleerd. Hij vindt dat hij nu naar huis kan omdat het volgens hem nu niet meer verkeerd zal gaan. Het Hof gelooft verzoeker waar hij zegt dat hij erg zijn best heeft gedaan en veel heeft geleerd. Dit wordt ook door de mensen van [A] gezegd. Maar de gezinsvoogd heeft met [A] het plan gemaakt dat verzoeker na afloop van deze machtiging uithuisplaatsing (4 februari 2018) naar huis gaat. Dit omdat het teruggaan van verzoeker naar zijn ouders goed moet worden voorbereid. De ouders van verzoeker moeten goed worden voorbereid op zijn terugkeer. Ook alles wat te maken heeft met de verdere behandeling vanuit [A] van verzoeker nadat hij thuis is gekomen moet in orde zijn. Het hof is het hiermee eens. Verzoeker heeft na al die jaren van uithuisplaatsing nu eindelijk een goede mogelijkheid om thuis te kunnen wonen. De kans van slagen is het grootst wanneer die terugkeer zo goed mogelijk voorbereid gebeurt. Het hof begrijpt dat verzoeker het liefst zo snel mogelijk uit [A] weg wil. Maar het hof moet behalve naar het belang van verzoeker om nu onmiddellijk naar huis te gaan ook kijken naar het belang van verzoeker dat de thuisplaatsing lukt. Het hof kiest voor het belang van het slagen van de thuisplaatsing omdat dit een keus voor de toekomst van verzoeker is.¹⁰⁵

Wat vaak voorkomt, is dat doelen zijn geformuleerd als ‘omgekeerde’ belemmeringen (ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen) die in de weg staan aan het volwaardig kunnen functioneren in de maatschappij. Er wordt bijvoorbeeld geconstateerd dat een minderjarige niet meer naar school gaat en met

104 Rb. Middelburg 10 november 2010, ECLI:NL:RBMID:2010:BP5097. Zie voor een andere voorbeeldformulering, Hof ‘s-Gravenhage 20 april 2014, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR0582 ((de door de WSS voorgestane behandeling van negen maanden, gericht op verandering in gedrag en gevolgd door een opleiding, en plaatsing in een driemilieuvoorziening komt het hof als een juiste te volgen behandelwijze voor en ziet het hof op dit moment als een noodzakelijk traject voor de minderjarige om een goede ontwikkeling naar volwassenheid zoveel als nog mogelijk te realiseren’).

105 Hof Arnhem-Leeuwarden 12 december 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:11088. Recent zijn er meer uitspraken in kindvriendelijke taal verschenen, zie: Rb. Rotterdam 2 februari 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:911 (wrakingskamer); Hof Arnhem-Leeuwarden 22 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:7429 (internationale verhuizing). Zie Liefwaard 2017 over kindvriendelijke rechtspraak en ‘child-friendly justice’.

het oog op zijn ontwikkeling naar volwassenheid stellen rechters dat hij een schoolopleiding zal moeten volgen en afronden.

Hieronder wordt ingegaan op de vraag in hoeverre het doelmatigheidsvereiste dat gesteld wordt aan een verblijf in de gesloten jeugdhulp volgens rechters tot onrechtmatigheid leidt. Op welke punten signaleren rechters problemen? Welke minimumeisen worden door hen gesteld en hoe lossen zij een gebrek in het doelmatigheidsvereiste op?

5.3.2 Het beginsel van een evenwichtige verhouding tussen ‘beschermen’ en ‘behandelen’

Vanwege de complexe problematiek en levensverhalen is er vrijwel altijd sprake van meerdere doelen waaraan gewerkt moet worden.¹⁰⁶ In deze meerzijdigheid van zowel problematiek als van doelstellingen die met een gesloten plaatsing beoogd worden, ligt een spanningsveld besloten waarin rechters een evenwicht moeten aanbrengen. In de jurisprudentie is zichtbaar dat rechters worstelen met het vinden van het juiste evenwicht tussen de diverse doelen die met plaatsing en verblijf van een minderjarige worden nagestreefd; met name als een balans gevonden moet worden tussen het belang om de minderjarige te beschermen en hem te behandelen. In onderstaand voorbeeld wordt een gesloten uithuisplaatsing met het oog op het waarborgen van de veiligheid van de minderjarige in de thuissituatie een te ingrijpend middel geacht. Het Hof Leeuwarden vernietigde een beschikking van de rechtbank (streckende tot een gesloten uithuisplaatsing) met ingang van de zittingsdatum:

‘(h)et hof stelt voorop dat het doel van de vrijheidsbenaming voornamelijk bescherming en behandeling is. De bescherming gelet op de thuissituatie, die zorgelijk is, wordt wel gehaald: de minderjarige zit immers opgesloten. Het hof is echter van oordeel dat dit een buitenproportioneel middel is in het onderhavige geval, waarbij de leeftijd van de minderjarige [*ruim 17 jaar, Mj*] en haar mening gelet op dit leeftijd – zwaar meewegen. Alhoewel het hof zich realiseert dat de ondertoezichtstelling alléén, een veel mindere bescherming biedt, acht het hof het andere uiterste: een gesloten plaatsing in dit geval een te grote inbreuk op de persoonlijke vrijheid van de minderjarige. Daarbij speelt een rol dat de maanden die nog resten tot het bereiken van de leeftijd van 18 jaar onvoldoende zullen zijn om een adequate en succesvolle behandeling bij de minderjarige op gang te brengen, gelet op haar enorme weerstand.’¹⁰⁷

106 Zie bijvoorbeeld de uitspraak: Hof ‘s-Hertogenbosch 27 augustus 2008, ECLI:NL:GHSHE:2008:BG2173: ‘...de gesloten setting (is) noodzakelijk om autoriteit en regels te leren accepteren, om zijn agressie en mening op een acceptabele manier te uiten, om zelfvertrouwen en een positief zelfbeeld te krijgen, en om tot een passende opleiding- en beroepskeuze te komen’; Hof Arnhem-Leeuwarden 27 februari 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:2112.

107 Hof Leeuwarden 6 maart 2012, ECLI:NL:GHLEE:2012:BW0207.

In dit geval was aan de rechtsgrond voor een gesloten plaatsing voldaan, maar werd vrijheidsberoving toch buiten proporties geacht vanwege overwegingen die niet direct terug te voeren zijn op de rechtsgrond, namelijk de enorme weerstand van de minderjarige die maakte dat de kans op een succesvolle behandeling nihil was.

Het vooropstellen van het waarborgen van veiligheid alleen wordt meestal als onrechtmatig afgedaan. Dat was bijvoorbeeld het geval in een eerwraakzaak uit 2012.¹⁰⁸ Maar in beton gegoten is deze ondergrens zeker niet. Soms zijn de veiligheidsrisico's dermate groot dat het 'beveiligingsdoel' zeer zwaar meeweegt in het oordeel. Zo schreef Langemeijer in zijn conclusie bij de uitspraak van de Hoge Raad op 13 juni 2008 (aangaande een gesloten uithuisplaatsing in een justitiële jeugdinstelling, nog onder het regime van vóór 2008) dat:

'(d)e bescherming van de minderjarige evenwel een zwaarwegend gezichtspunt (blijft) [cursivering, MJ]. Zelfs indien het hof tot de bevinding zou zijn gekomen dat de in het verleden gedane pogingen tot behandeling van de minderjarige inadequaat zouden zijn geweest, dan nog behoorde het hof aan de hand van de actuele situatie de afweging te maken of ernstige gedragsproblemen van de dochter tot plaatsing in een justitiële jeugdinstelling nopen en of het te beschermen belang opweegt tegen het nadeel van de vrijheidsbeneming (...).'

Als sprake is van een ernstige disbalans is tussen beide belangen, zou de veronderstelling kunnen zijn dat van een rechtmatige plaatsing geen sprake kan zijn. Toch is dat niet altijd het geval. Een mijns inziens niet al te fraai voorbeeld daarvan is een uitspraak van de Rechtbank Utrecht op 12 augustus 2009 waarbij vanwege een gebrek aan een geschikt alternatief de bescherming van de minderjarige uiteindelijk het zwaarst woog. De desbetreffende rechter voelde 'zich door de gang van zaken voor het blok gezet' omdat er 'na een hele dag zoeken, in het hele land geen geschikte gesloten plek te vinden is'. De rechtbank overwoog dat gelet op de kwetsbaarheid van de minderjarige en de gevaarlijke situaties waarin zij zichzelf brengt, het volstrekt onverantwoord is dat zij op straat komt te staan en willigde het verzoek tot een voorlopige gesloten machtiging in. De rechtbank baseerde zich hierbij op art. 3 IVRK 'nu de andere mogelijkheid, namelijk het verzoek afwijzen en de minderjarige daarmee met al haar hulpeloosheid op straat te zetten, eenvoudigweg

108 Rb. Dordrecht 17 februari 2012, ECLI:NL:RBDOR:2012:BV8831 ('het Bureau jeugdzorg heeft benadrukt dat de dreiging van (eengerelateerd) geweld zeer serieus moet worden genomen en in ieder geval niet moet worden onderschat. Onder deze omstandigheden mag geen risico worden genomen ten aanzien van de veiligheid van de minderjarige. Het is voor haar van groot belang dat zij de komende tijd in een veilige leefomgeving kan verblijven, waar bij tot rust kan komen en waar gekeken kan worden naar haar toekomstperspectief.').

geen optie is'.¹⁰⁹ Om een disbalans tussen beide belangen te voorkomen besloot de Rechtbank Den Haag op 1 april 2014 dat:

‘doordat de gesloten plaatsing de dreiging van de veiligheid van de minderjarige grotendeels heeft weggenomen, de kinderrechter van oordeel is dat er een toetsingsmoment moet zijn om te kijken hoe de minderjarige zich ontwikkelt binnen de gesloten setting en of de behandeling daar aanslaat’.¹¹⁰

Een verblijf waarmee slechts veiligheid wordt nagestreefd, is niet (langer) rechtmatig
Ook in een uitspraak van de Rechtbank 's-Gravenhage werd geconstateerd dat, hoewel aan de wettelijke grondslag voor een gesloten plaatsing voldaan was, een verlenging onrechtmatig zou zijn. Ditmaal vanwege getalm van Bureau jeugdzorg waardoor passende behandeling niet van de grond kwam:

‘(n)u door Bureau jeugdzorg wederom geen aanvullend onderzoek is verricht, heeft de kinderrechter er geen vertrouwen meer in dat de minderjarige in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg de zorg krijgt die hij nodig heeft. Het verblijf heeft hierdoor meer het karakter van jeugddetentie dan van jeugdzorg.’

Hieruit leid ik één van de zogenaamde ‘ondergrenzen’ af: een verblijf is niet rechtmatig als het verblijf meer het karakter van jeugddetentie heeft dan van jeugdzorg. Ook mag gesloten jeugdzorg niet puur als correctiemiddel worden ingezet, zelfs niet in geval van een voorlopige machtiging.¹¹¹ Ook is een verblijf dat slechts strekt tot het beperken van de bewegingsvrijheid niet rechtmatig.¹¹² Een duidelijk voorbeeld hiervan is een uitspraak waarbij de Rechtbank Midden-Nederland een verzoek tot verdere verlenging afwees. De rechtbank beriep zich daarbij op het in art. 37 IVRK neergelegde beginsel dat vrijheidsbeneming moet worden toegepast voor de kortst mogelijke duur. Volgens de rechtbank diende het belang van een zo kort mogelijk durende gesloten plaatsing in dit geval zwaarder dan het belang van bescherming van de minderjarige asielzoeker (bescherming tegen in onveilige omstandigheden afreizen naar een ander land) omdat er geen daadwerkelijke hulpverlening werd geboden en de minderjarige niet naar buiten kon. Vanwege het vluchtgevaar was immers besloten dat hij niet met begeleiding naar buiten kon. Daarnaast zitten er nogal wat jongeren met forse gedragsproblemen op de groep, waarbinnen hij zich volstrekt niet thuis voelde. Dat betekende dat de gevolgen van plaatsing in gesloten jeugdhulp eveneens ernstig zijn:

109 Rb. Utrecht 12 augustus 2009, ECLI:NL:RBUTR:2009:BJ5287.

110 Rb. Den Haag 1 april 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:4344.

111 Rb. Zwolle-Lelystad 27 juni 2011, ECLI:NL:RBZLY:2011:BR1256 (de acute overplaatsing naar gesloten jeugdzorg vanuit een open groep hield geen verband met de start van een behandeling).

112 Rb. Den Haag 17 februari 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:2359.

'(h)et is niet gebleken dat er op hem toegesneden hulpverlening mogelijk is. Als gekozen wordt voor het verlenen van de machtiging gesloten jeugdhulp, betekent dit dat deze machtiging telkens zal moeten worden verlengd tot zijn meerderjarigheid. De minderjarige zit dan tot zijn meerderjarigheid gesloten geplaatst terwijl zijn situatie uitzichtloos is.'¹¹³

De machtiging wordt op de minst bezwarende wijze ten uitvoer gelegd

In het verlengde van het criterium dat het verblijf zo min mogelijk het karakter van jeugddetentie dient te hebben, geldt dat de wijze waarop de machtiging ten uitvoer wordt gelegd mede een overweging vormt om de proportionaliteit – dat wil zeggen hoe de zwaarte van het middel zich verhoudt tot het doel van de maatregel – van de machtiging *en* van de duur van de machtiging te beoordelen. Daarbij maakten rechters gebruik van het criterium dat een gesloten machtiging op de minst bezwarende wijze ten uitvoer gelegd dient te worden. Het gaat hier niet om een wettelijk criterium maar om een in de jurisprudentie ontwikkeld criterium. Er werd bijvoorbeeld genoemd dat de jeugdige reeds een uitgebreide verlofregeling had,¹¹⁴ in een besloten groep werd geplaatst¹¹⁵ of er werd toegewerkt naar het vergroten van vrijheden¹¹⁶ zoals het bezoeken van een school buiten de gesloten instelling¹¹⁷ en dergelijke meer praktische inkleuringen van het opbouwen van vrijheden van de jeugdige. Een dergelijke invulling van een machtiging noopte rechters er nogal eens toe om een machtiging te verlengen. Het is opvallend dat dit criterium vaak wordt gebruikt in zaken waarin verzocht wordt om een gesloten machtiging te verlengen ten aanzien van jeugdigen die gedurende de verlengingsduur reeds 18 jaar oud zijn. In 2009 werd een viertal uitspraken gepubliceerd waarin sprake was van 'bijzondere omstandigheden', waaronder het feit dat de jeugdige de vrijheid in de gesloten setting niet geheel is ontnomen.¹¹⁸ De Rechtbank Arnhem ging daarin het verst door expliciet te stellen dat het in dit geval niet ging om een situatie van vrijheidsberoving, maar van vrijheidsbeperking. De gesloten plaatsing werd daardoor meer gerechtvaardigd geacht. Een ander praktisch punt dat rechters afwegen is de afstand tussen het ouderlijk huis

113 Rb. Midden-Nederland 31 oktober 2016, ECLI:NL:RBMNE:2016:6520.

114 Hof 's-Gravenhage 23 juni 2010, ECLI:NL:GHSGR:2010:BN2916 (de minderjarige gaat elk weekend van vrijdag tot en met zondag naar haar moeder); Hof 's-Gravenhage 18 augustus 2010, ECLI:GHSGR:2010:BN5630 (onbegeleid verlof maakt deel uit van de therapie, zelfs voor de duur van een week).

115 Hof Amsterdam 5 februari 2008, ECLI:NL:GHAMS:2008:BC4471.

116 Hof Arnhem-Leeuwarden 27 februari 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:2112

117 Rb. Den Haag 31 mei 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:9702.

118 Rb. Alkmaar 16 maart 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BH7903; Rb. 's-Gravenhage 31 maart 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BI9959; Rb. Arnhem 20 april 2009, ECLI:NL:RBARN:2009:BI2794; Rb. Alkmaar 20 april 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BI5141.

van de jeugdige en de gesloten instelling. Deze afstand is bij voorkeur zo kort mogelijk,¹¹⁹ maar dit hoeft niet per se het geval te zijn.¹²⁰

5.3.3 Het beginsel van passende zorg

Behandeling is een van de voornaamste doelen van de gesloten jeugdhulp. Het Europees Hof spreekt van *meaningful supervisory education*. In deze paragraaf wordt nader ingezoomd op de vraag aan welke eisen de behandeling van de jeugdige moet voldoen. Allereerst kunnen we vaststellen dat een tweetal zaken noodzakelijk zijn voor jeugdigen die met een machtiging in de gesloten jeugdhulp geplaatst worden, namelijk 'opname en verblijf' en 'jeugdhulp' (art. 6.1.2 lid 2 Jw). In de wettekst staat niet dat deze jeugdhulp 'passend' of 'geschikt' dient te zijn, maar gelet op het verband dat gelegd wordt met ernstige opgroei- en opvoedproblemen die de ontwikkeling van de jeugdige naar volwassenheid ernstig belemmeren, valt aan te nemen dat jeugdhulp slechts passend is indien de hulp op deze problemen gericht is en ook te verwachten valt dat de aangeboden jeugdhulp daadwerkelijk bijdraagt aan het oplossen van de problemen van de jeugdige. Met andere woorden, de zorg moet aansluiten bij de behandelbehoefte van de jeugdige. In art. 2.5 Jw staat dat het college zorg dient te dragen voor de toegang tot passende jeugdhulp of voor een passende GI die de kinderbeschermingsmaatregel of de jeugdreclassering uitvoert.¹²¹ Ingevolge art. 2.3 lid 4 Jw en art. 2.4 lid 3 Jw houdt dit in dat het college redelijkerwijs rekening dient te houden met de behoeften en persoonskenmerken van de jeugdige en zijn ouders, en de godsdienstige gezindheid, de levensovertuiging en de culturele achtergrond van de jeugdige en zijn ouders.¹²²

Het beginsel van passende zorg is in hoofdstuk 4 van de Jeugdwet tevens bedoeld als kwaliteitseis waaraan alle vormen van jeugdhulp moeten voldoen.

119 Hof 's-Gravenhage 27 juni 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BZ6267 ((e)rnstige incidenten (delinquent gedrag) gedurende de afgelopen perioden in de context van een reeks incidenten gedurende de afgelopen jaren rechtvaardigen gesloten plaatsing. Het hof acht het wel in het belang van de minderjarige dat hij, indien mogelijk, dichtbij huis wordt geplaatst teneinde de ouders in de gelegenheid te stellen hem onder minder bezwaarlijke (reis)omstandigheden te kunnen bezoeken'); Rb. Den Haag 11 maart 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:BZ7300 (de kinderrechter ging er vanuit dat Bureau jeugdzorg zou onderzoeken of de jeugdige dichterbij huis geplaatst kon worden).

120 Rb. Den Haag 12 december 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:15998 (het werd meer in het belang van de jeugdige geacht om een specifiek traject te volgen dat buiten de regio van haar woonplaats lag, dan dat de zorg zo dicht mogelijk bij huis werd geregeld).

121 waarborgen dat passende hulp tijdig wordt ingezet en dat de juiste expertise beschikbaar is (MvT, p. 28).

122 In de Jeugdwet is gekozen voor een jeugdhulp*plicht* (waaraan de aanbieder van jeugdhulp zich heeft te houden) en niet voor, zoals dat onder de Wet op de jeugdzorg was, een *recht* op jeugdzorg.

In art. 4.1.1 lid 1 Jw staat dat de jeugdhulpaanbieder en de GI verantwoorde hulp dienen te verlenen, waaronder wordt verstaan hulp van goed niveau, die in ieder geval veilig, doeltreffend, doelmatig en cliëntgericht wordt verleend en die is afgestemd op de reële behoefte van de jeugdige of ouder.

Gelet op de brede definitie van jeugdhulp (art. 1.1 Jeugdwet)¹²³ en de heterogeniteit van de doelgroep voor gesloten jeugdhulp en daarmee in samenhang het doel dat met de gesloten plaatsing beoogd wordt, valt te verwachten dat datgene wat passende zorg dient in te houden, van jeugdige tot jeugdige kan verschillen. Het gaat om een bij uitstek vaag criterium en alvorens in te gaan op de vraag hoe rechters deze norm invullen, komt de vraag aan de orde of uit dit criterium meer concrete waarborgen voortkomen in de jurisprudentie.

5.3.3.1 *De verplichting om passende zorg te verstrekken*

Jeugdigen die in aanraking komen met gesloten jeugdhulp zijn op diverse terreinen vastgelopen in hun ontwikkeling. En gelet op de overwegend zeer zware problematiek waarmee deze jeugdigen te kampen hebben, valt te verwachten dat reeds de minimale behandelbehoeften van deze jeugdigen het nodige eisen van het zorgaanbod en de kwaliteit daarvan in de gesloten jeugdhulp. In hoeverre hebben jeugdigen die een machtiging gesloten jeugdhulp opgelegd hebben gekregen, recht op passende zorg en behandeling?

Rechtbank 's-Gravenhage 17 maart 2010

Een belangrijke uitspraak die deze vraag gedeeltelijk beantwoordt, is van Rechtbank 's-Gravenhage op 17 maart 2010.¹²⁴ De vraag is aan de orde of de staat onrechtmatig heeft gehandeld door de jeugdige ruim een half jaar in Het Poortje, destijds een justitiële jeugdinrichting in Groningen, te laten verblijven. Gedurende de eerste drie maanden van het verblijf van de jeugdige vond een psychologisch onderzoek plaats. De rechtbank achtte deze termijn niet onredelijk. Nadat dit rapport gereed was, werd een indicatiebesluit genomen, inhoudende dat een gesloten plaatsing was aangewezen. Aangezien ten tijde van het indicatiebesluit de door de Staat gestelde termijn van 12 weken voor doorplaatsing vanuit crisisplaatsing naar een behandelinrichting inmiddels was verstreken, mocht volgens de rechtbank van de Staat worden verlangd dat zij vervolgens zou zorgdragen voor spoedige aanmelding en plaatsing van [eiser] in een voor hem geschikte behandelinrichting. Op dit punt heeft de Staat onvoldoende voortvarend gehandeld, aldus de rechtbank:

‘(n)u de Staat tevens bekend moet worden geacht met het feit dat autisme dan wel een aan autisme verwante contactstoornis een contra-indicatie vormt voor plaatsing

123 Zie hoofdstuk 4.

124 ECLI:NL:RBSGR:2010:BY7455.

in Den Engh, moet worden geoordeeld dat de aanmelding van [eiser] bij Den Engh – anders dan de Staat heeft betoogd – niet verdedigbaar is. Gelet hierop dient de vertraging die als gevolg van de aanmelding bij Den Engh is veroorzaakt in het proces van plaatsing van [eiser] in een voor hem geschikte behandelsetting, te worden aangemerkt als strijdig met de door de Staat jegens [eiser] in acht te nemen zorgvuldigheid en derhalve als onrechtmatig. Immers gedurende een periode van ongeveer anderhalve maand, zijnde de periode tussen het indicatiebesluit en de afwijzing door Den Engh, was het verblijf in Het Poortje met de daarmee gepaard gaande beperkingen in de gegeven omstandigheden niet in lijn met het doel van de gesloten plaatsing. Gedurende die periode bestond aldus geen rechtvaardiging voor het verblijf in het Poortje en kon dit verblijf niet langer worden geacht in het belang van [eiser] te zijn.'

Vervolgens komt in deze uitspraak de vraag aan de orde of de jeugdige tijdens de crisisplaatsing een behandeling is onthouden. De rechtbank oordeelde dat dit niet het geval was en onderbouwde dit oordeel met een drietal argumenten:

'(de) plaatsing in Het Poortje had immers het karakter van een crisisplaatsing, dat wil zeggen plaatsing in een opvanginrichting in afwachting van plaatsing in een behandelinrichting, en kan daarmee niet worden aangemerkt als een eerste fase van zijn behandeling. Om die reden rust op de Staat ook niet de verplichting om gedurende de crisisplaatsing te voorzien in een behandeling van de specifieke problematiek van de geplaatste jeugdige. Daar komt bij dat op 7 maart 2006 een indicatiebesluit is genomen, zodat pas toen duidelijkheid is ontstaan over de vraag welke behandeling voor [eiser] geschikt was. Ten overvloede overweegt de rechtbank dat uit het door de Staat overgelegde werkplan volgt dat gedurende de crisisplaatsing in Het Poortje wel met [eiser] is gewerkt aan zijn gedrag. Er was daarmee wel sprake van een vorm van behandeling.'

Vervolgens werd de jeugdige overgeplaatst naar de Rentray, wat volgens hem niet de meest geschikte instelling was. Ook deze stelling werd door de rechtbank van de hand gewezen: de ouders hadden uitdrukkelijk ingestemd met deze plaatsing en uit het rapport van de psycholoog bleek niet dat het verblijf in Rentray absoluut contrageïndiceerd of anderszins ongeschikt is. De rechtbank motiveerde dat:

'(o)p de Staat immers niet de verplichting (rust) om een jeugdige steeds de best denkbare behandeling te bieden. Wel dient de behandeling aan een aantal ondergrenzen te voldoen. Dat Rentray niet voldoet aan deze ondergrenzen, is echter gesteld noch gebleken. Dat bepaalde inrichtingen [eiser] niet hebben willen opnemen kan de Staat, bij beschikbaarheid van voldoende geschikte alternatieven als Rentray, evenmin worden verweten.'

Wat de rechtbank wél onrechtmatig achtte, was dat de jeugdige in Rentray adequate behandeling was onthouden:

‘(u)it het door de Staat overgelegde observatieverslag kan niet worden afgeleid dat [eiser] de hem toegezegde individuele intensieve behandeling in Rentray is geboden. Het enkele feit dat uit dit verslag volgt dat [eiser] gesprekken heeft gevoerd met pedagogisch medewerkers, is onvoldoende om te kunnen concluderen dat de toegezegde behandeling daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Ook ter gelegenheid van de comparitie van partijen heeft de Staat desgevraagd niet inzichtelijk kunnen maken, bijvoorbeeld door overlegging van een behandelplan en behandelverslagen, of een intensieve individuele behandeling heeft plaatsgevonden, en zo ja, waaruit deze precies heeft bestaan.’

De Hoge Raad over ‘passende behandeling’

De Hoge Raad heeft zich slechts zeer zelden uitgelaten over de vraag wanneer is voldaan aan de zorgvuldigheidseis dat het doel om in te grijpen in de opvoeding van de minderjarige in toereikende mate is nagestreefd, waarmee verblijf in gesloten jeugdzorg gerechtvaardigd wordt. Op 22 oktober 2010 gaf de Hoge Raad antwoord op de vraag aan welke vereisten ‘passende behandeling’ dient te voldoen om te kunnen spreken van rechtmatige vrijheidsbeneming.¹²⁵ In eerste aanleg werd door de jeugdige en haar verdediging een drietal zaken aan de orde gesteld:

1. De als noodzakelijk beoordeelde, intensieve individuele therapie is nog steeds niet van start gegaan, terwijl ze al 10 maanden en 12 dagen in een instelling voor gesloten jeugdzorg verblijft.
2. Een duidelijk behandelplan, gericht op haar specifieke problematiek, ontbreekt nog altijd.
3. De mogelijkheid om (specifieke) therapie te volgen, wordt afhankelijk van haar motivatie ingezet.

De rechter in eerste aanleg had bepaald dat het aanbieden van structuur, regels en het bijbrengen en verder ontwikkelen van vaardigheden op zichzelf genomen reeds een toereikende grond vormde om over te gaan tot een verlenging van een machtiging tot gesloten plaatsing. Het hof ‘s-Gravenhage oordeelde anders:

‘(d)e verwachting dat de minderjarige gebaat zal zijn bij een gesloten plaatsing, bijvoorbeeld omdat deze een rustige en duidelijke leefomgeving voor de minderjarige kan impliceren, levert hiervoor naar het oordeel van het hof in deze geen toereikende grond op. Laatstgenoemde overweging klemmt temeer nu Jeugdzorg de bij haar aanwezige, althans tot haar beschikking staande expertise, tot dusver nog niet heeft aangewend om de specifieke hulpvragen van [minderjarige] nader te definiëren en aan de minderjarige de zorg te bieden die zij nodig heeft. Mede gelet op haar jonge leeftijd en haar beperkte inzicht in haar eigen problematiek, mag van [minderjarige]-anders dan Jeugdzorg stelt -niet verwacht worden dat zij

125 Hoge Raad 22 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2010:BO1245, F/R 2011/29, m.nt. Pieters; ECLI:NL:PHR:2010:BO1245.

zelf haar eigen hulpvragen formuleert. Het gaat te dezen immers om een gedwongen behandeling. Overigens lijkt de minderjarige bereid te zijn (geweest) een op haar eigen problematiek toegespitste therapie te volgen. Deze overwegingen brengen naar het oordeel van het hof dan ook mee dat aan de genoemde zorgvuldigheidseisen, die een vrijheidsbeneming in de zin van art. 5 lid 1 EVRM rechtvaardigen, in deze niet is voldaan.¹²⁶

Het hof zag hierin aanleiding om de gesloten plaatsing slechts met enkele dagen te verlengen om zo Bureau jeugdzorg de tijd te geven om een passende oplossing te vinden voor de continuering van de uithuisplaatsing van de jeugdige in een niet gesloten kader. Hoewel een gesloten machtiging door het hof werd afgewezen, achtte het hof een reguliere machtiging uithuisplaatsing wel noodzakelijk. Hierbij maakt het hof gebruik van art. 29b lid 7 (oud) Wvz waaruit volgt dat een machtiging gesloten jeugdzorg tevens als een machtiging uithuisplaatsing (art. 1:261 lid 5 (oud) BW) dient te gelden.

De Hoge Raad zag in deze verlenging van enkele dagen geen reden om een schending van artikel 5 EVRM te veronderstellen.¹²⁷ Ook gaat de Hoge Raad niet in op het de vereisten die aan een passende behandeling gesteld dienen te worden. A-G Langemeijer schreef in zijn conclusie¹²⁸ dat:

‘de vraag of het verstrekken van een passende behandeling een vereiste is om te kunnen spreken van een rechtmatige vrijheidsbeneming in de zin van art. 5 EVRM, zich bezwaarlijk in algemene zin laat beantwoorden’.

In plaats van rechtstreeks antwoord te geven of de vraag hoe verstrekkend het vereiste van passende behandeling is, formuleerde hij de vragen die in iedere afzonderlijke zaak aan de orde dienen te komen om te kunnen vaststellen of de vrijheidsbeneming voldoet aan de daaraan gestelde vereisten:

‘(h)et vereiste van het in art. 5 lid 1, aanhef en onder d, EVRM genoemde oogmerk, gecombineerd met de vereisten van geschiktheid (is vrijheidsbeneming een geschikt middel om dat doel te bereiken?), proportionaliteit (is het middel van vrijheidsbeneming niet onevenredig zwaar?) en subsidiariteit (is niet een minder belastend middel dan een vrijheidsbenemende maatregel beschikbaar?), kan meebrengen dat een vrijheidsbeneming sec niet aan art. 5, lid 1 onder d, EVRM beantwoordt.

126 Hof 's-Gravenhage 4 november 2009, ECLI:NL:GHSGR:2009:BK3510, r.o. 4.

127 HR 22 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2010:BO1245.

128 HR 22 oktober 2010, ECLI:NL:PHR2010:BO1245.

Tevens wees hij op de EHRM-uitspraken *Winterwerp t. Nederland*¹²⁹ en *Brand t. Nederland*¹³⁰ waaruit blijkt dat de rechtmatigheid van het voortduren van een gedwongen opnemning op grond van art. 5 lid 1, onder e, EVRM periodiek aan een rechter moet kunnen worden voorgelegd, ook indien vaststaat dat de oorspronkelijke beslissing tot vrijheidsbeneming rechtmatig is geweest.¹³¹ Langemeijer vatte samen dat met name de toetsing van de geschiktheid en de proportionaliteit van de maatregel gesloten jeugdzorg van belang is om na te gaan of aan het doelmatigheidsvereiste is voldaan.

Passende zorg als minimumwaarborg

Wanneer is een gesloten plaatsing ongeschikt of niet passend? Het hof 's-Gravenhage kreeg de vraag voorgelegd of de Staat onrechtmatig had gehandeld bij het plaatsen van een jeugdige in een 'ongeschikte' instelling.¹³² Het hof formuleerde in zijn uitspraak een criterium waaruit blijkt dat het recht op passende zorg eerder het karakter heeft van een minimumwaarborg dan van een optimaal recht.¹³³

'Op de Staat rust niet de verplichting elke jeugdige steeds de best denkbare behandeling te bieden. Uiteraard moet de behandeling wel aan een aantal minimeisen voldoen.'¹³⁴

Daartegenover staat een uitspraak van de Rechtbank Roermond waarin wordt toegelicht dat opvoeding in het verband van art. 5 EVRM inhoudt 'dat aan een jeugdige een programma moet worden geboden ten behoeve van een zo'n goed mogelijke opvoeding'.¹³⁵ Daarnaast wordt in een uitspraak van de Rechtbank Amsterdam gesteld dat – tevens met een beroep op art. 5 EVRM – '(h)et doel van een machtiging tot gesloten jeugdzorg immers (moet) zijn dat

129 EHRM 24 oktober 1979, Appl. nr. 6538/74 (*Winterwerp t. Nederland*), NJ 1980, 114, m.nt. Alkema. (De psychiatrische patiënt zal doorgaans meer aandacht en zorg vragen dan andere justitiabelen, er kan niet met summere behandeling worden volstaan. Uit art. 5, eerste lid, onder e, EVRM volgt niet dat een geesteszieke recht heeft op een zodanige medische behandeling, dat zijn detentie tot het strikt noodzakelijke kan worden beperkt (par. 51).)

130 EHRM 11 mei 2004, Appl. No. 49902/99 (*Brand t. Nederland*), NJ 2005, 57 m.nt. Mevis (een vertraging van zes maanden bij de toelating van een persoon tot een Tbs-kliniek is niet acceptabel). Hierbij wordt overwogen dat reeds sinds 1986 een structureel capaciteitstekort in de Tbs-klinieken bestaat en dat er geen aanwijzingen zijn dat de autoriteiten ten tijde van Brands zaak geconfronteerd zijn geweest met een uitzonderlijke en onvoorziene situatie.)

131 HR 22 oktober 2010, ECLI:NL:PHR:2010:BO1245.

132 De vraag of hieruit ook een recht op schadevergoeding voortvloeit, wordt beantwoord in par. 6.12.

133 Onder een optimaal recht of een ultiem recht versta ik een recht dat optimaal verwezenlijkt dient te worden.

134 Hof 's-Gravenhage 6 november 2012, ECLI:NL:GHSGR:2011:BY2991, *JPF* 2013/45, m.nt. Vlaardingerbroek.

135 Rb. Roermond 17 februari 2009, ECLI:NL:RBROE:2009:BH4482.

een kind de behandeling krijgt die het nodig heeft'.¹³⁶ Hieruit spreekt nog geen optimaal recht maar in ieder geval wel een optimaal *streven*.

Eind 2016 benadrukte het Hof Arnhem-Leeuwarden dat het op de weg van de Raad voor de Kinderbescherming ligt om inzichtelijk te maken welke stappen zijn genomen om de thuisplaatsing voor te bereiden en welke hinderenissen er nog moeten worden genomen en binnen welke termijn dit moet zijn geregeld:

'(h)et hof laat een en ander voor rekening en risico van de raad vanwege de stringente eisen die aan een vrijheidsbeneming als de onderhavige en de rechterlijke toetsing daarvan dienen te worden gesteld, voortvloeiend onder meer uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (te raadplegen op onder meer: www.overheid.nl) en de artikelen 5, 6, 8 en 13 EVRM. Van de overheid wordt in dit verband een actieve houding te worden verwacht gelet op de belangen van de minderjarige'.¹³⁷

Uit deze uitspraak blijkt dat van de overheid een actieve houding mag worden verwacht gelet op het ingrijpende karakter van de maatregel. De uitspraak van het Hof 's-Gravenhage¹³⁸ uit 2012 indachtig waarin wordt gesteld dat op de staat niet de verplichting rust elke jeugdige steeds de best denkbare behandeling te bieden, lijkt het Hof Arnhem-Leeuwarden een zwaardere claim te leggen op de zorgplicht van de overheid, in dit geval de Raad voor de Kinderbescherming.

Kinderrechters lijken vrijheidsbenemende plaatsingen in ieder geval kritisch te toetsen aan het criterium dat de geboden zorg in instellingen voor gesloten jeugdhulp enige inhoud dient te hebben die aansluit op de behoeften en de problematiek van de jeugdige.

5.5.3.2 De invulling van 'passende zorg' in de rechtspraktijk

In deze paragraaf zal worden beschreven hoe rechters omgaan met het dilemma dat de gesloten jeugdhulp niet altijd behandelperspectief biedt, terwijl er wel een (verlengings)verzoek wordt gedaan. Wordt zo'n verzoek toe- of afgewezen? Een belangrijke overweging vormt tevens dat vrijheidsberoving in beginsel van een zo kort mogelijke duur dient te zijn. Hoe passen rechters dit beginsel toe in hun beslissingen? Een ander belangrijk uitgangspunt is het beginsel dat passende behandeling binnen een redelijke termijn moet worden aangevangen. Hoe wordt dit uitgangspunt in de praktijk nageleefd? En welke minimumeisen kunnen afgeleid worden uit de rechterlijke uitspraken?

136 Rb. Amsterdam 10 april 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:CA2303.

137 Hof Arnhem-Leeuwarden 28 oktober 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:8713.

138 Hof 's-Gravenhage 6 november 2012, ECLI:NL:GHSGR:2011:BY2991, *JPF* 2013/45, m.nt. Vlaardingebroek.

Structuur en stabiliteit

Om te beoordelen of aan het vereiste van ‘passende zorg’ is voldaan, lijkt de vraag relevant of de behandeling wel of geen perspectief biedt. Met name ten aanzien van de vraag of slechts het bieden van stabiliteit door middel van een gesloten plaatsing voldoet aan het vereiste van passende zorg of dat ook een op de persoon toegespitste behandeling noodzakelijk is, verschillen rechters. De Rechtbank Groningen stelde bijvoorbeeld dat vaste structuur met duidelijke grenzen en regels in een accommodatie gesloten jeugdzorg in zichzelf een vorm van behandeling vormt. Daarnaast werkte de jeugdige in de desbetreffende beschikking aan persoonlijke doelen en volgde hij een Equiptraining. De rechtbank constateerde dat er op korte termijn geen overplaatsing naar een geschikte plek gerealiseerd kon worden in combinatie met zijn ernstige gedragsproblematiek en achtte een verlenging van de gesloten plaatsing toch gerechtvaardigd.¹³⁹ Ook de Rechtbank Middelburg was in een uitspraak van 10 november 2010 van mening dat het bieden van bescherming en structuur in voldoende mate tegemoetkomt aan het vereiste van passende zorg:

‘(h)ewel [een gesloten jeugdzorginstelling, M] wellicht niet de aangewezen instantie is waar de jeugdige zou moeten verblijven, biedt deze accommodatie op dit moment nog wel die bescherming, veiligheid, structuur en regelmaat die de jeugdige vanwege zijn stoornis nodig heeft.’¹⁴⁰

Het Hof ‘s-Gravenhage bepaalde op 18 juli 2012 dat er gewerkt moest worden aan traumabehandeling, hoewel men de mening zou kunnen zijn toegedaan dat het bepalen van hulp buiten de bevoegdheid van de kinderrechter ligt:

‘(h)et hof acht het in het belang van de jeugdige dat hij rust en structuur geboden krijgt binnen de accommodatie zodat hij toe kan komen aan zijn noodzakelijke ontwikkeling en dat er op korte termijn gewerkt kan worden aan de behandeling van zijn trauma’s.’¹⁴¹

Het Hof Arnhem-Leeuwarden oordeelde op 12 april 2016 dat, gelet op het ingrijpende – vrijheidsbenemende – karakter van plaatsing in een accommodatie waar gesloten jeugdhulp wordt verleend, een dergelijke maatregel niet langer dient te duren dan strikt noodzakelijk is:

‘(g)elet op het ingrijpende karakter van een gesloten plaatsing had toch verwacht mogen worden dat er in de periode die [verzoekster] inmiddels in Intermetzo verblijft, zijnde ruim negen maanden, dan wel in elk geval sinds het advies van de gedragswetenschapper van oktober 2015, meer ingezet was op het achterhalen

139 Rb. Groningen 7 juni 2012, ECLI:NL:RBGRO:2012:BX6340.

140 Rb. Middelburg 10 november 2010, ECLI:NL:RBMID:2010:BP5097.

141 Hof ‘s Gravenhage 18 juli 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BY5169.

van de oorzaak en de behandeling van de problematiek van [verzoekster]. De behandeling van [verzoekster] heeft, voor zover het hof kan nagaan, tot op heden slechts bestaan uit het volgen van de training stapstenen en het zich dienen te houden aan de gestelde regels. Indien de problematiek van [verzoekster] zoals gesteld van dien aard is dat het haar ontwikkeling naar volwassenheid ernstig belemmert, acht het hof dit onbegrijpelijk.'

Tevens betrok het hof in haar oordeel dat het hier gaat om een 14-jarig meisje en dat de pubertijd een rol speelt of heeft gespeeld in de gedragsproblemen die worden benoemd. Ook is niet gebleken dat de geboden hulp niet in een open setting kan plaatsvinden. Een en ander leidt tot vernietiging van de beschikking van de rechtbank.¹⁴²

Het Hof 's-Hertogenbosch schetste op 29 januari 2015 waarom de behandeling in casu wél voldoende passend was:

'...dat de minderjarige (...) EMDR-therapie krijgt en gepast onderwijs volgt, waarbij haar vakkenpakket recent is aangepast, om deze meer bij de interesses en capaciteiten van de minderjarige te laten aansluiten. Voorts krijgt zij begeleiding gericht op haar gedrag, zelfreflectie en perspectief.'¹⁴³

Praktische overwegingen

In sommige gevallen draait het dilemma of de geboden zorg in geslotenheid wel voldoende passend is, niet zozeer om de vraag of er wel een op maat gerichte behandeling wordt aangeboden maar om de praktische voordelen van het blijven op dezelfde plek:

'(m)et de minderjarige is het hof van oordeel dat [een zekere gesloten jeugdzorginstelling, MJ] als behandelsetting op dit moment de voorkeur verdient nu de minderjarige daar reeds gewend is aan de omgeving, zij een band met de groepsleiding heeft opgebouwd, waardoor de groepsleiding makkelijk(er) kan inspelen op de behoeften van de minderjarige'.¹⁴⁴

Concreet uitzicht op de noodzakelijk geachte behandeling

Ondanks dat de definitie van wat passende zorg precies zou moeten inhouden, ontbreekt, lijkt er een grens overschreden te worden als men tegen beter weten in blijft volharden in een gesloten plaatsing die al geruime tijd niets lijkt op te leveren. Of kiezen voor een behandeling waarvan men van tevoren al weet dat het toch niets wordt. Of inzetten op een vervolgbehandeling waarvan men eigenlijk al weet dat deze niet beschikbaar is of dat de jeugdige daar niet past. Of niet (langer) geloven in de huidige behandeling: in de bestudeerde jurisprudentie waren dit waren allemaal redenen voor rechters om zeer kritisch te

142 Hof Arnhem-Leeuwarden 12 april 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:3267.

143 Hof 's-Hertogenbosch 29 januari 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:256.

144 Hof Amsterdam 27 juli 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BN3205.

kijken naar de vraag of het afgeven van een machtiging voor een gesloten uithuisplaatsing niet in strijd zou zijn met het vereiste van doelmatigheid.

In een uitspraak van 21 februari 2008 formuleerde het Hof 's-Hertogenbosch het criterium dat er sprake moet zijn van 'concreet uitzicht op de noodzakelijk geachte behandeling'. In casu liet een behandelplek al meer dan een jaar op zich wachten en was er geen enkel concreet vooruitzicht op de vervolgbehandeling die Bureau jeugdzorg op het oog had. Dit leidde tot beëindiging van de gesloten uithuisplaatsing, hierbij speelde ook een rol dat de ouders de jeugdige weer een plek konden bieden en openstonden voor begeleiding.¹⁴⁵

In een andere zaak stond een jeugdige centraal waarbij zijn lvb-problematiek het meest in het oog liep. Zowel uit het persoonlijkheidsonderzoek dat was verricht in een parallel lopende strafzaak als uit de instemmingsverklaring van de gedragswetenschapper bleek dat een lvb-setting het meest geschikte plaats was. Omdat in deze zaak subsidiair ook om een AWBZ-plaatsing op grond van een reguliere machtiging uithuisplaatsing werd verzocht, wees de rechter dit verzoek toe en het verzoek om een gesloten plaatsing af. Net als in de hiervoor besproken zaak, koos de rechter voor een minder verstrekkende optie. De rechter rechtvaardigde zijn beslissing door te stellen dat er in deze zaak geen sprake was van onttrekkingsgevaar. Maar niet onbelangrijk en wellicht zelfs doorslaggevend lijkt de beschikbaarheid van een alternatieve oplossing te zijn. Dan kan de rechter het zich permitteren om zwaar in te zetten op het ultimum remedium argument dat leidt tot afwijzing van een verzoek tot een gesloten plaatsing.¹⁴⁶ In een andere zaak was het Hof Arnhem-Leeuwarden van mening dat weliswaar aan de gronden voor een gesloten uithuisplaatsing was voldaan, maar dat gesloten jeugdzorg op dat moment niet de beste plek voor de jeugdige was 'nu hij hieruit reeds een aantal keren is weggelopen en de (gedrags)problematiek ten aanzien van jeugdige daardoor onbeheersbaar is geworden'. Alvorens een definitieve beslissing te nemen, hield het hof de zaak voor een maand aan waarin naar alternatieven gezocht moest worden, waarvoor volgens het hof mogelijk aanknopingspunten gevonden konden worden bij een parallel lopende strafzaak.¹⁴⁷ De Rechtbank Maastricht sprak van een:

'schending van de rechten van de minderjarige en strijdigheid met art. 20 IVRK in een zaak van een 15-jarige jongen die reeds anderhalf jaar in een instelling voor gesloten jeugdzorg had doorgebracht zonder dat de behandeling succesvol was geweest. Dit achtte de rechter des te kwalijker omdat sinds een halfjaar al vaststond dat deze gesloten instelling geen geschikte plek was voor de jeugdige. Ook was er onnodig veel tijd verloren gegaan met het realiseren van een gedegen onderzoek.

145 Hof 's-Hertogenbosch 21 februari 2008, ECLI:NL:GHSHE:2008:BC5425. Overigens ging het in deze zaak om een behandelplek in een justitiële jeugdinrichting (de wet bood hiervoor tot 2010 ruimte).

146 Rb. Rotterdam 6 maart 2012, ECLI:NL:RBROT:2012:BV9331.

147 Hof Arnhem-Leeuwarden 15 mei 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:4138.

De rechter besloot slechts een verlengingsmachtiging te verlenen voor een plaatsing in “de Rentray”, “zodat de minderjarige eindelijk de juiste behandeling krijgt in een geschikte instelling”¹⁴⁸.

Deze vier toegelichte zaken illustreren dat rechters daar waar mogelijk gebruik maken van reële alternatieve opties (er is tevens om een andere machtiging verzocht of er loopt een strafzaak) om een ‘doodlopende’ behandeling in gesloten jeugdzorg te beëindigen. Overigens mocht volgens de Rechtbank Rotterdam een gebrek aan een passende, alternatieve plek niet de enige reden zijn voor een verlenging van de gesloten uithuisplaatsing:

‘Het enkele feit dat behandelplekken in een residentiele SG-LVG voorziening beperkt zijn, rechtvaardigt niet de afgifte van een machtiging tot gesloten plaatsing.’

De rechter verlengde de machtiging niet, ook omdat psychodiagnostisch onderzoek had uitgewezen dat de jeugdige was uitbehandeld in gesloten jeugdzorg en dat voortzetting van zijn verblijf daar niet goed voor hem was. Ook het risico van weggelooptgevaar werd als beperkt ingeschat.¹⁴⁹

In een zaak waarin gesloten jeugdzorg niet alleen tekort zou schieten in het bieden van perspectief maar zelfs contra-indicatief was, werd dat door de Rechtbank Groningen als onaanvaardbaar geacht. Een verzoek om een machtiging gesloten plaatsing voor een minderjarige met angstfobie en separatie angst werd afgewezen (zelfs voor de duur van 14 dagen), want ‘(g)eslotenheid is (...) niet aan te raden omdat haar angsten, die PTSS-achtige vormen lijken aan te nemen, daarvoor te sterk zijn’.¹⁵⁰ Het lijkt er dus op dat er een grens wordt overschreden als reeds van tevoren al vaststaat dat een gesloten uithuisplaatsing geen geschikte plek is voor een minderjarige. De Rechtbank Maastricht achtte een dergelijke gang van zaken in strijd met art. 20 IVRK; mede ook omdat na vaststelling dat de behandeling in de gesloten instelling niet succesvol was gebleken, de jongen nog ruim zes maanden gesloten was geplaatst.¹⁵¹ In een andere zaak accepteerde de rechter niet dat door Bureau jeugdzorg was geopteerd voor een vervolgplek waarover bij voorbaat al grote en gereede twijfels waren over de haalbaarheid van een plaatsing van de minderjarige van een gesloten setting naar deze open setting. Het Hof ‘s-Hertogenbosch stelde als uitgangspunt dat van Bureau jeugdzorg een actieve opstelling verwacht mag worden voor het vervolg van de hulpverlening na de gesloten setting. Dit was des te meer het geval, omdat hier in vorige be-

148 Rb. Maastricht 6 juli 2010, ECLI:NL:RBMAA:2010:BN2472.

149 Rb. Rotterdam 31 augustus 2010, ECLI:RBROT:2010:BO0553.

150 Rb. Groningen 13 juni 2012, ECLI:NL:RBGRO:2012:1435.

151 Rb. Maastricht 6 juli 2010, ECLI:NL:RBMAA:2010:BN2472.

schikkingen al op aan was gedrongen.¹⁵² Aan het criterium dat er concreet uitzicht moet op de noodzakelijk geachte behandeling werd niet voldaan. Concluderend lijkt als ondergrens uit de gepubliceerde uitspraken gedestilleerd te kunnen worden dat als er van tevoren al twijfels zijn over de (vervolg)plaatsing, het afkeurenswaardig is om moedwillig op de verkeerde weg door te gaan.

Wachttijstproblematiek

Er is veel jurisprudentie te vinden waarin rechters zeker niet overtuigd zijn van de geschiktheid van gesloten jeugdhulp, maar toch besluiten tot (het continueren van) een gesloten plaatsing. Hoe komt dat? De meest moverende reden hiertoe lijkt te zijn dat er geen passend alternatief kan geboden worden. Een voorbeeld hiervan vormt een beschikking van de Rechtbank Den Haag op 11 maart 2013. De gesloten instelling waar de jeugdige op dat moment verbleef, van mening was dat de minderjarige niet op de voor hem geschikte plek zat, maar zicht op een alternatief was er op dat moment niet. De rechtbank gaf een machtiging gesloten jeugdzorg af voor kortere duur om in ieder geval een toetsingsmoment te creëren.¹⁵³ In een zaak waarin de GI verzocht om verlenging van de machtiging voor de maximale termijn in verband met wachtlijsten bij open instellingen, wees de rechtbank dit verzoek af nu de lange wachtlijsten geen reden zijn voor een langere gesloten plaatsing dan noodzakelijk.¹⁵⁴ Twee maanden later verleende dezelfde rechtbank in een andere zaak een machtiging gesloten jeugdhulp voor de duur van 2,5 maand omdat de jeugdige in verband met wachtlijsten nog niet kon worden overgeplaatst naar een driemilieusvoorziening.¹⁵⁵ De kinderrechtter benadrukte dat het voor de jeugdige erg belangrijk is dat er snel duidelijkheid komt over een vervolgplek voor hem. Het Hof Arnhem-Leeuwarden was oordeel dat de omstandigheid dat sprake was van een wachtlijst voor een plek op de voor de verzoeker beoogde open groep niet mag leiden tot de situatie dat de verzoeker langer gesloten geplaatst blijft, temeer nu bij een gesloten plaatsing sprake is van vrijheidsbeneming.¹⁵⁶ De Rechtbank Noord-Holland verleende op 17 november 2018 ten aanzien van een jeugdige die reeds 3 jaar gesloten was geplaatst, toch een machtiging gesloten jeugdhulp ondanks dat verlenging slechts noodzakelijk was omdat er een wachtlijst was bij de open voorziening waarnaar

152 Hof 's-Hertogenbosch 4 mei 2011, ECLI:NL:2011:GHSHE:BQ3575 (Bureau jeugdzorg werd nog een week de tijd gegeven om een geschikte vervolgplek te vinden en voor het overige werd de beschikking van de rechtbank vernietigd).

153 Rb. Den Haag 11 maart 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:BZ7295 (de machtiging wordt verleend voor een kortere duur dan verzocht (3 maanden in plaats van 6 maanden), zodat een toetsingsmoment kan plaatsvinden).

154 Rb. Midden-Nederland 29 mei 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:2829.

155 Rb. Midden-Nederland 22 juni 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:3318.

156 Hof Arnhem-Leeuwarden 25 juli 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:6444.

de jeugdige zou doorstromen.¹⁵⁷ De machtiging werd verleend voor de verzochte duur van drie maanden. De rechtbank overwoog hierbij het volgende:

‘(e)en langer verblijf van de minderjarige in [gesloten accommodatie] kan zijn verdere ontwikkeling naar volwassenheid vanwege gewenning en hospitalisering tegen gaan werken. De minderjarige dient gemotiveerd te blijven en gestimuleerd te worden om zich te ontwikkelen tot een volwassene die naar vermogen kan deelnemen aan de samenleving. Dit is een fundamenteel recht dat de minderjarige heeft, welk recht onder meer is vastgelegd in [art. 6 van, M] het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.’

Het behandelperspectief van de jeugdige in relatie tot de kans op succes

Reeds aan de orde is gekomen dat een gesloten behandeling perspectiefbiedend dient te zijn en effect dient te sorteren. In de reeds genoemde uitspraak van het Hof Leeuwarden op 6 maart 2012 werd een handzaam criterium geformuleerd voor het afwegen van het na te streven doel van de gesloten behandeling in relatie tot de kans op succes dat dit doel ook daadwerkelijk bereikt wordt. Het hof formuleerde dit als volgt:

‘... dat in deze afweging het doel van de vrijheidsbeneming en het te verwachten resultaat een doorslaggevende rol hebben.’¹⁵⁸

Het Hof Den Haag achtte in een beschikking daterend van 26 juni 2013 een ‘verbetering en verandering in het gedrag en de denkwijze van de minderjarige – nu de minderjarige nog niet volwassen is en nog niet volledig gevormd – nog steeds mogelijk’.¹⁵⁹

Juist op dit punt – het te verwachten resultaat – manifesteren zich grote verschillen tussen rechters. Immers is de opbrengst van een verblijf in gesloten jeugdhulp in een individueel geval slecht te voorspellen (de kinderrechter moet er *vertrouwen* in hebben) en wordt het nut van een gesloten, vrijheidsberovende behandeling ook vanuit wetenschappelijke hoek sterk betwist. Eén kinderrechter maakte zich bijvoorbeeld weinig illusies ten aanzien van het resultaat van een verlenging van de gesloten plaatsing:

‘(d)aarnaast vraagt de kinderrechter zich af of een langer durende plaatsing in de gesloten jeugdzorg sowieso nog wel in het belang van de minderjarige is. Wellicht is het “medicijn” uitgewerkt of is het maximaal haalbare effect al bereikt. De minderjarige verblijft inmiddels al bijna een jaar in een gesloten setting. Of meer van hetzelfde zal leiden tot meer effect is maar zeer de vraag.’¹⁶⁰

157 Rb. Noord-Holland 17 november 2018, ECLI:NL:RBNHO:2017:9671.

158 Hof Leeuwarden 6 maart 2012, ECLI:NL:GHLEE:2012:BW0207.

159 Hof Den Haag 26 juni 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2994.

160 Rb. Amsterdam 13 mei 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:3084.

De behandelbereidheid van de jeugdige

Bij de inschatting van de mate van succes speelt uiteraard ook de behandelbereidheid van de jeugdige een rol. De Rechtbank Amsterdam beschreef op 4 oktober 2012 treffend voor welk dilemma's rechters zich in dit opzicht geplaatst zien.

'...dilemma (...) dat zich regelmatig voordoet bij minderjarigen met forse problematiek die in de loop van de tijd zich blijven verzetten tegen behandeling. Enerzijds dient ontwijk- en wegglopedrag niet te worden beloond, anderzijds kan terecht de vraag worden gesteld of meer van hetzelfde wel een oplossing zal zijn. (...) maar soms zit er niets anders op dan niet te kiezen voor de 'repressieve' civiele aanpak.'¹⁶¹

In het geval van een 17-jarige jongen die niet openstond voor behandeling en waarin redelijkerwijs geen verandering meer in te verwachten viel in de twee maanden die nog restten tot zijn achttiende verjaardag, achtte de rechtbank dat onvoldoende aannemelijk was gemaakt 'dat überhaupt nog zorg in de zin van de wet zal worden geboden'.¹⁶² In een andere zaak constateerde de rechter dat de behandeling voor de problematiek in de afgelopen acht maanden nog geen aanvang had genomen als gevolg van drie overplaatsingen van de minderjarige vanwege het geweld jegens de begeleiders. Gelet op het tijdsverloop en de leeftijd van de minderjarige (bijna 18 jaar) achtte de rechter een spoedige start van een 'intensieve behandeling dringend gewenst' en ging de rechter ervan uit dat 'de minderjarige in zijn eigen belang hieraan meewerkt'.¹⁶³ De factor leeftijd leidt dus zeker niet per se tot dezelfde uitkomst.¹⁶⁴ Een analyse van de jurisprudentie wijst erop dat behandelbereidheid beloond wordt, bijvoorbeeld in de vorm van een kortere duur van de machtiging of stapsgewijs toewerken naar meer vrijheden,¹⁶⁵ maar dat behandelbereidheid juist ook een reden voor de rechter kan zijn om de machtiging te verlengen om de behandeling goed te kunnen afmaken. De Rechtbank

161 Rb. Amsterdam 4 oktober 2012, ECLI:NL:RBAMS:2012:BY2939.

162 Rb. Den Haag 17 februari 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:2359. Zie tevens Hof Leeuwarden 6 maart 2012, ECLI:NL:GHLEE:2012:BW0207.

163 Hof 's-Gravenhage 9 mei 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW9205. Zie tevens Rb. Den Haag 11 juli 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:9005. Behandeling was reeds anderhalf jaar uitgebleven, onder andere omdat de jeugdige niet meewerkte.

164 Zie tevens par. 5.6.3.

165 Hof Leeuwarden 10 juli 2015, ECLI:NL:GHLEE:2012:BX4191 ('mede gelet op zijn positieve instelling ten opzichte van de behandeling – het belang van de minderjarige bij een halfjaarlijkse toetsing te (laten) prevaleren'); Hof Arnhem-Leeuwarden 12 augustus 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:6454 (('v)an de jeugdige verwacht het hof dat zij zich zal inzetten en haar negatieve houding richting groepsleiders en medebewoners zal laten varen. Onder die voorwaarde kan stapsgewijs worden toegewerkt naar steeds meer vrijheden voor de jeugdige').

Groningen wees de jeugdige op zijn eigen verantwoordelijkheid om in de komende tijd goed na te denken welke behandeling passend zou zijn.¹⁶⁶

Dilemma's rondom passende zorg voor jeugdigen met zware psychiatrische problematiek

Soms biedt een verblijf in gesloten jeugdhulp onvoldoende behandelperspectief omdat sommige jeugdigen kampen met zware psychiatrische problematiek, waarop de gesloten jeugdhulpsector niet altijd toegerust is. Ten eerste blijkt uit de bestudeerde beschikkingen dat het lang niet eenvoudig is om psychiatrische problematiek en de daarop best toegesneden behandeling vast te stellen.¹⁶⁷ Ten tweede zullen rechters als er ook maar een kleine kans is om een jeugdige in de (vrijwillige) jeugdpsychiatrie te laten behandelen, deze kans ten volle benutten.¹⁶⁸ Maar voorbeelden uit de jurisprudentie getuigen ervan dat het vanwege allerlei redenen vaak niet lukt om een jeugdige in een psychiatrische behandelsetting te plaatsen, terwijl deze wel de meest aangewezen vorm van zorg zou zijn. Dit was aan de orde in de volgende uitspraak van de Rechtbank Arnhem:

'(a)dequate hulp kan het best geboden worden in een psychiatrische behandelsetting, maar de gezinsvoogd krijgt de minderjarige niet via een gedwongen plaatsing opgenomen. De minderjarige is niet gemotiveerd voor een vrijwillige opname en een diagnose ontbreekt. Voor een leefgroep of reguliere crisisopvang zijn te veel contra-indicaties, zoals drugsgebruik, automutilatie en een gebrek aan dagbesteding.'¹⁶⁹

Soms is de zwaarte van de problematiek in de bestudeerde zaken zo allesoverheersend dat er geen passende behandeling bij kan worden gevonden. Een duidelijk voorbeeld hiervan is een uitspraak (van de meervoudige kamer) van de Rechtbank Den Haag op 11 juli 2014 waarbij sprake was van een ongeveer 15-jarig meisje waarbij:

'... sprake is van seksueel grensoverschrijdend gedrag, zelfmutilatie en ernstig schoolverzuim. Daarnaast zijn er grote zorgen over het wegloupedrag, waarbij de minderjarige zichzelf in gevaar heeft gebracht door contact te zoeken met degenen die haar misbruikt hebben. Ook zijn er grote zorgen om de psychiatrische problematiek van de minderjarige. (...) dat de minderjarige kampt met een chro-

166 Rb. Groningen 22 juni 2010, ECLI:NL:RBGRO:2010:BN1310.

167 Zie bijvoorbeeld Rb. Groningen 11 juni 2008, ECLI:NL:RBGRO:2008:BD6229.

168 Rb. Maastricht, 11 januari 2008, ECLI:NL:RBMAA:2011:BP1267 (de machtiging gesloten jeugdzorg werd voor de duur van een week verleend en voor het overige aangehouden omdat binnen een week een multidisciplinair overleg zou plaatsvinden met als inzet de mogelijkheid tot (vrijwillige) behandeling binnen de jeugdpsychiatrie wat ook de voorkeur genoot van de Raad voor de Kinderbescherming en Bureau jeugdzorg).

169 Rb. Arnhem 4 januari 2008, ECLI:NL:RBARN:2008:BC1715 (er werd een machtiging afgegeven voor de duur van de ondertoezichtstelling).

nisch (seksueel) psychotrauma en dat haar persoonlijkheidsontwikkeling diensgevolge ernstig is verstoord. Er wordt thans ook gevreesd voor het risico op zelfdoding.’

Haar verdediging bracht naar voren dat:

‘(e)r een passende behandeling aan de minderjarige (dient) te worden geboden in het kader van de gesloten jeugdzorg. Daar is echter al anderhalf jaar geen sprake van. (...) Een effectieve behandeling is uitgesloten door de houding van de minderjarige en de weerstand tegen een gesloten plaatsing. De gesloten plaatsing heeft tot nu toe slechts achteruitgang opgeleverd.’

De rechtbank besloot toch tot een verlenging van een machtiging gesloten jeugdzorg. De drie voornaamste redenen waren: ernstige en gecompliceerde problematiek; de plaatsingen bij twee andere instelling voor gesloten jeugdzorg hebben niet het gewenste resultaat opgeleverd; en het ontbreekt momenteel aan alternatieven voor plaatsing van de minderjarige. Daarbij wordt opnieuw als opdracht meegegeven dat de meest passende plek voor dit meisje moet worden vastgesteld. De rechtbank sloot hierbij niet uit dat een traject in het kader van de Wet Bopz passender zou zijn. De gesloten machtiging werd afgegeven voor de duur van een half jaar en voor het overige deel werd het verzoek aangehouden en hierbij merkte de rechtbank (MK) op zich te realiseren dat:

‘de gesloten plaatsing van de minderjarige die al geruime tijd heeft geduurd nu nog langer zal voortduren. De rechtbank is evenwel van oordeel dat de problematiek van de minderjarige, waardoor niet alleen haar ontwikkeling naar volwassenheid ernstig in gevaar komt, maar die ook grote risico’s voor haar eigen veiligheid oplevert, voortdoring van de plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg rechtvaardigt.’¹⁷⁰

Doorsnee is deze zaak zeker niet. Het lijkt erop dat het veiligheidsargument uiteindelijk prevaleerde boven het argument dat zorg passend dient te zijn.¹⁷¹ Er was sprake van torenhoge problematiek die noopte tot het nemen van veiligheidsmaatregelen om de minderjarige zichzelf te beschermen en die maakte dat een open instelling niet aan de orde was, maar die tegelijkertijd het onvermogen van de gesloten jeugdhulpsector blootlegde om dergelijke zware problematiek het hoofd te bieden.

170 Rb. Den Haag 11 juli 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:9005.

171 Zie tevens een uitspraak van de Rechtbank Groningen over een jongen met ‘onhanteerbaar’ gedrag en een psychiatrische voorgeschiedenis: ‘(d)e minderjarige is voor nu gebaat bij veiligheid en rust’ (Rb. Groningen 22 juni 2010, ECLI:NL:RBGRO:2010:BN1310).

Dit onvermogen werd tevens pijnlijk blootgelegd in een tweetal gepubliceerde beschikkingen van de Rechtbank Amsterdam. De rechtbank definieerde onomwonden het probleem:

‘... maar jeugdzorg plus ontbeert de deskundigheid en de middelen om deze groep minderjarigen [*met forse psychiatrische problematiek, M*] naast het bieden van veiligheid op de korte termijn behandeling te bieden die noodzakelijk is voor de langere termijn’.

Plaatsing in een instelling voor gesloten jeugdhulp zou volgens de rechter dan ook onwenselijk zijn. De problematiek van de jeugdige vereiste maatwerk en één-op-één begeleiding kon de instelling voor gesloten jeugdzorg niet kan bieden. Daarnaast zouden de prikkels daar voor de jeugdige ook te groot zijn. De kinderrechter achtte een ggz-plaatsing via de Wet Bopz meer aangewezen en de rechter was van oordeel dat de WSG zich moest inzetten om een dergelijke plaatsing te realiseren. De WSG kreeg daarvoor een maand de tijd.¹⁷² Helaas moest de rechter in een volgende beschikking concluderen dat een dergelijke plaatsing niet tot stand was gebracht. Het was om budgettaire redenen ook niet mogelijk om de benodigde behandeling aan te bieden binnen de plaatsing in gesloten jeugdzorg. De rechter verlengde de machtiging gesloten jeugdzorg voor de duur van zes maanden, maar plaatste daarbij kritische kanttekeningen in het licht van art. 3 IVRK:

‘(e)r is aldus in Nederland een situatie ontstaan dat minderjarigen met complexe problematiek, waaronder psychiatrische problematiek en agressieproblematiek, worden opgesloten zonder adequate behandeling. Dit leidt geregeld tot schrijnende situaties. Daarnaast is er sprake van het doorschuiven van het probleem in tijd. Immers zodra deze minderjarigen 18 jaar zijn dienen zij de gesloten jeugdzorg te verlaten en is er vaak nog steeds geen geschikte behandelplek en is de problematiek vaak verergerd waardoor adequate behandeling niet alleen moeilijker wordt, maar vooral ook veel duurder. (...)De kinderrechter is het absoluut niet eens met deze gang van zaken, maar heeft geen middelen om af te dwingen dat de minderjarige de behandeling krijgt waar hij recht op heeft. (...) De kinderrechter roept alle betrokken instanties op om in het belang van de minderjarige (art. 3 IVRK) vooral te kijken naar wat het beste is voor de minderjarige en niet naar de regels. Deze regels zijn in zijn algemeenheid zeker nodig, maar zijn niet heilig.’¹⁷³

Een doofstom 17-jarig meisje dat worstelde met ernstige (psychiatrische) problematiek en risicovol gedrag liet zien werd door middel van een machtiging gesloten jeugdhulp – na eerst acht maanden in een instelling voor gesloten

172 Rb. 15 april 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:2747.

173 Rb. Amsterdam 24 juli 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:3910. Deze uitspraak vormde de aanleiding voor de RSJ om een advies te schrijven over deze groep ‘lastig plaatsbare jongeren’ en de vraag hoe passende zorg wél kan worden geboden.

jeugdhulp doorgebracht te hebben – geplaatst in Trajectum, locatie Hoeve Boschoord (geen locatie voor gesloten jeugdhulp).¹⁷⁴ Deze casus legt het spanningsveld bloot tussen enerzijds het belang om haar bescherming te bieden en anderzijds haar belang om passende behandeling te krijgen. Een plaatsing in gesloten jeugdhulp kwam onvoldoende tegemoet aan beide belangen, maar een ander type onvrijwillige plaatsing leek eerst niet voorhanden. Op basis van art. 6.2.2 lid 2 Jw, zag de kinderrechter ruimte om een machtiging gesloten jeugdhulp te verlenen in een andersoortige, niet geregistreerde gesloten jeugdhulp accommodatie. Daarbij baseerde de kinderrechter zich mede op art. 23 IVRK (het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg). Volgens de kinderrechter was sprake van een ‘zodanig uitzonderlijke situatie’ omdat er ‘zeer specifieke zorg’ nodig was. Ook de minderjarige stemde in met het verzoek.¹⁷⁵

Voor de bovenstaande uitspraken lijkt te gelden dat rechters vaak met grote tegenzin geen andere oplossing zien dan het verlengen van een gesloten plaatsing, omdat voor jeugdigen met psychiatrische problematiek geen alternatief voorhanden is. De gestelde ondergrens in de jurisprudentie lijkt te zijn dat al is de inschatting dat in de psychiatrie betere zorg kan worden geboden maar het niet mogelijk is om de jeugdige daar te plaatsen, een gesloten plaatsing niet onrechtmatig hoeft te zijn.

Het beginsel van de redelijke termijn bij het realiseren van passende zorg

In deze paragraaf zijn reeds een aantal zaken besproken, zoals de redelijke termijn van *aanvang* van de behandeling. Hieronder wordt dit onderwerp apart behandeld. Zoals gezegd, hebben jeugdigen het recht op een voortvarende behandeling van hun problematiek. In hoeverre aan het recht op passende zorg ‘recht’ wordt gedaan hangt mede af van de duur van de periode waarin de jeugdige moet wachten op de op hem toegesneden, passende behandeling. Het Hof Leeuwarden verwoordde dit als volgt: enerzijds is er het belang van de minderjarige om in het kader van een verantwoorde opvoeding en verzorging in een gesloten setting te worden geplaatst en anderzijds is het in belang van de minderjarige om niet onredelijk lang van zijn vrijheid te worden beroofd. Het hof oordeelde in deze beschikking van 12 maart 2008 dat het belang van de vrijheid van de minderjarige prevaleerde:

‘een langer voortdurende plaatsing van de minderjarige binnen de gesloten jeugdzorg (zou) het mogelijk maken dat hij weer zonder perspectief voor lange tijd wordt opgesloten.’¹⁷⁶

174 Trajectum behandelt cliënten die naast een lichte verstandelijke beperking ook een auditieve beperking hebben, zie https://www.trajectum.nl/wp-content/uploads/2013/04/Trajectum_folder-doven-pdf.pdf Trajectum, *Praten met je handen. Behandeling doven* (folder te downloaden vanaf de website (geraadpleegd op 23 april 2018).

175 Rb. Noord-Nederland 15 juli 2015, ECLI:NL:RBNNE:2015:3860.

176 Hof Leeuwarden 12 maart 2008, ECLI:NL:GHLEE:2008:BC6451.

Wanneer het beginsel van de redelijke termijn voordat de jeugdige op een passende plek zit precies geschonden is, valt niet uit de jurisprudentie af te leiden en gelet op het casuïstische karakter van de uitspraken is dit ook niet verwonderlijk. In ieder geval geldt als ondergrens dat de overheid 'niet onmiddellijk' een behandelprogramma hoeft aan te bieden. Maar bij het uitblijven van een behandeling kan de redelijke termijn na verloop van tijd wel geschonden worden. Zie bijvoorbeeld een uitspraak van het Hof Arnhem-Leeuwarden op 14 januari 2016 waarin de gecertificeerde instelling heeft aangegeven dat de eerste vier tot zes weken van de plaatsing in een gesloten setting van jeugdhulp in het teken staan van observatie om de problematiek in kaart te brengen en een passend behandeltraject te starten. Gelet op de complexe problematiek van de minderjarige vindt het hof dat 'alleszins begrijpelijk'.¹⁷⁷

In zaken waarin een machtiging gesloten plaatsing in een justitiële jeugd-inrichting ten uitvoer werd gelegd, werd gesproken van een 'omslagpunt' waarbij niet langer aan de genoemde zorgvuldigheidseisen werd voldaan. De Rechtbank Roermond achtte het in strijd met art. 5, eerste lid, EVRM jo. art. 3 en 20 IVRK dat de minderjarige reeds drie maanden in crisisopvang verbleef. De rechtbank verlengde de machtiging voor de duur van één maand, gedurende welke periode de gezinsvoogd een geschikte behandelplek moest vinden.¹⁷⁸ Als er na een periode van vijf maanden nog geen enkele aanvang is gemaakt met een behandeling en deze gezien de bestaande wachtlijst ook niet binnen enkele maanden te verwachten valt, is het bovengenoemde omslagpunt volgens het Hof Leeuwarden 'vrijwel' bereikt.¹⁷⁹ Een wachttijd van zes maanden totdat een aanvang werd gemaakt met een behandeling was nog net te accepteren.¹⁸⁰ Na acht maanden geslotenheid was er nog geen duidelijkheid over wanneer de behandeling kon aanvangen, de Rechtbank Rotterdam achtte vrijheidsberoving daarom niet langer gerechtvaardigd.¹⁸¹

'de jeugdige verblijft intussen al een jaar in de gesloten instelling. Al in december 2014 was duidelijk dat hij daar eigenlijk niet op zijn plek zat, maar dat er geen alternatieven voorhanden waren. In dat licht heeft de rechtbank het destijds noodzakelijk geacht de machtiging te verlenen. Nu, zes maanden later, lijkt de situatie ongewijzigd. De gedragswetenschapper beschrijft in zijn instemmingsverklaring dat een gesloten plaatsing in [verblijfplaats] niet de behandeling biedt die past bij de problematiek van de jeugdige, maar dat gezien de complexiteit daarvan, het wenselijk is om zijn vervolglek naadloos te laten aansluiten op de huidige behandeling/plaatsing. De kinderrechter kan die redenering begrijpen. Die gang van zaken zal waarschijnlijk wenselijk zijn. Het blijft echter ongewis wanneer deze overplaatsing dan gaat gebeuren. De kinderrechter is van oordeel dat deze wense-

177 ECLI:NL:GHARL:2016:351.

178 Rb. Roermond 21 januari 2009, ECLI:NL:RBROE:2009:BH0359.

179 Hof Leeuwarden 3 april 2008, ECLI:NL:GHLEE:2008:BC8802.

180 Rb. Maastricht, 17 juli 2008, ECLI:NL:RBMAA:2008:BD9996.

181 Rb. Rotterdam 7 april 2009, ECLI:NL:RBROT:2009:BI2412.

lijkheid nu dient te wijken voor het feit dat deze minderjarige van nog geen 15 jaar zonder concreet (plaatsings)perspectief nog steeds in [verblijfplaats] verblijft. Het laten voortduren van de huidige situatie staat naar het oordeel van de kinderrechter thans op gespannen voet met hetgeen is bepaald in art. 37 Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK). Het betreft immers de meest ingrijpende vorm van uithuisplaatsing waarbij sprake is van vrijheidsbeneming, hetgeen alleen is toegestaan als uiterste oplossing en zo kort mogelijk.¹⁸²

Het Hof Arnhem-Leeuwarden oordeelde dat een ‘betrekkelijk korte wachttijd totdat de minderjarige kan worden geplaatst in de juiste voorziening onder omstandigheden onvermijdelijk was’. In casu ging het om een wachttijd van ruim twee maanden die niet als ‘onredelijk lang’ werd beoordeeld. De lengte van de wachttijd hangt volgens het hof samen met de noodzaak om eerst (observatie)onderzoek te verrichten om te kunnen beoordelen welke op maat gesneden behandeling de minderjarige het meest in aanmerking komt.¹⁸³ In een andere uitspraak oordeelde het Hof Arnhem-Leeuwarden dat de jeugdige op dat moment niet de benodigde behandeling kreeg, maar wel (dag)structuur kreeg aangeboden in het vooruitzicht (de jeugdige staat op een wachtlijst) dat hij binnen afzienbare termijn in een andere instelling wel behandeling zou krijgen. Het wordt niet duidelijk wat hoe lang de wachtperiode is.¹⁸⁴ In een zaak waarin de jeugdige reeds vier maanden was geplaatst zonder dat noemenswaardige behandeling werd geboden, verleende de kinderrechter een machtiging voor de duur van drie maanden in plaats van een jaar:

‘(d)e kinderrechter neemt met zorg kennis van de geschetste gang van zaken op [naam instelling]. Weliswaar is aan de criteria voor een gesloten plaatsing voldaan – alleen het wegloupedrag van de minderjarige is daaraan debet – doch de plaatsing dient niet alleen de veiligheid van de minderjarige te garanderen, maar bovenal ook zijn behandeling. Behandeling is nodig voor verandering, ontwikkeling en het ontstaan van een uitdagend perspectief voor de minderjarige (...) Hoewel het niet tot stand komen van enige behandeling ook te wijten is aan de minderjarige zelf en zijn wegloupedrag, valt niet te accepteren dat een gesloten plaatsing voortduurt, mede omdat deze onvoldoende faciliteert.¹⁸⁵

Tussentijdse conclusies

Uit het overzicht over de invulling van ‘passende zorg’ komt duidelijk naar voren dat rechters in hun beschikking vaak twijfel etaleren over de vraag of

182 Rb. Amsterdam 23 juni 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:6658. Overigens neemt de kinderrechter in deze uitspraak geen genoegen met zijn lijdelijke rol maar ‘overweegt (...) dat zij weliswaar in het kader van deze procedure niet de bevoegdheid heeft te beslissen dat de jeugdige vervolgens bij zijn pleegmoeder wordt geplaatst, maar gaat daar gelet op de specifieke omstandigheden van dit geval wel van uit’.

183 Hof Arnhem-Leeuwarden 31 januari 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:BZ2709.

184 Hof Arnhem-Leeuwarden 6 december 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:10006.

185 Rb. Midden-Nederland 26 juni 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:3265.

de gesloten jeugdhulp de jeugdige passende zorg kan bieden. Zelden formuleerden kinderrechtters heel stellig in hun beschikking dat alleen gesloten jeugdhulp passend is. Een voorbeeld van een zaak waaruit deze stelligheid wél spreekt, is een uitspraak van het Hof Den Haag 15 mei 2013:

‘(d)e behandeling van deze problematiek van de minderjarige kan niet elders [*dan in gesloten jeugdzorg MJ*] of op een andere manier worden uitgevoerd’.

Behandeling in de gesloten categorale groep voor jongeren met ernstige seksuele problematiek en meer specifiek de behandelgroep Lagune van jeugd-inrichting Avenier werd noodzakelijk geacht en de beschikking van de rechtbank werd bekrachtigd.¹⁸⁶ Veel vaker daarentegen, is er sprake van (ernstige) twijfel of de inzet van gesloten jeugdzorg nu wel zo passend is, maar is er geen passend alternatief.

De invulling van ‘passende zorg’ verschilt derhalve onder rechtters en uit de jurisprudentie komt niet zonneklaar naar voren dat slechts sprake is van passende zorg wanneer de jeugdige een op zijn persoon toegesneden, individuele behandeling krijgt. Wel blijkt uit het bovenstaande duidelijk dat rechtters niet zomaar een gesloten plaatsing accorderen, zonder dat er zorg wordt geboden aan de jeugdige.

5.4 DE NOODZAAK EN DOELMATIGHEID VAN HET PLAATSEN VAN ENKELE SPECIFIEKE GROEPEN JEUGDIGEN

5.4.1 Inleiding

Hoewel vrijwel iedere gesloten jeugdhulpzaak uitblinkt in een beschrijving van een treurig verlopen jeugd, mislukt ingrijpen van eerdere vormen van hulpverlening, een schoolcarrière die op niets lijkt uit te lopen, forse kind-eigen¹⁸⁷ problematiek en weglooptgedrag, zijn sommige zaken bijzonder genoeg om aparte aandacht aan te besteden. De feitelijke omstandigheden zijn *anders* en dit maakt de afweging van rechtters waarschijnlijk anders, bijvoorbeeld als het gaat om het doel dat rechtters met de gesloten plaatsing voor ogen staat en waarmee zij hun beslissing legitimeren. Tijdens het in kaart brengen

186 Hof Den Haag 15 mei 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:CA1006 (‘(z)onder adequate behandeling dient gevreesd te worden voor verdere scheefgroei van de seksuele socialemotionele ontwikkeling’).

187 In een uitspraak waarin niet de problematiek van de jeugdige zelf centraal stond maar veeleer de psychische problematiek van de moeder en de broer van de jeugdige centraal stond, achtte de kinderrechtter een gesloten plaatsing niet aangewezen (Rb. Rotterdam 4 maart 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:1979, *JPF* 2015/77). Het moet dus wel om kindeigen problematiek gaan.

van alle gepubliceerde zaken vielen de volgende categorieën uitspraken op, die een aparte bespreking waard zijn:

1. twaalfminners in de gesloten jeugdhulp;
2. jeugdigen die al bijna 18 jaar zijn in gesloten jeugdhulp;
3. radicaliserende tieners (met uitreis aspiraties) in gesloten jeugdhulp;
4. jeugdigen met delinquent gedrag in gesloten jeugdhulp.

Voor iedere specifieke doelgroep breng ik in kaart met welk doel rechters een gesloten uithuisplaatsing legitimeren en of deze past binnen de functie(s) die gesloten jeugdhulp vervult. Op welke onderdelen staat de rechtmatigheid van deze plaatsingen onder druk? Worden speciale minimumeisen gesteld aan het plaatsen van deze doelgroepen en zo ja, welke?

5.4.2 De noodzaak en doelmatigheid van het plaatsen van twaalfminners in gesloten jeugdhulp

De wet kent geen minimumleeftijdsgrens voor het plaatsen van kinderen in gesloten jeugdhulp. Aan de leeftijdscategorie 'jonge kinderen' wil ik apart aandacht besteden omdat de rechtspraak – er zijn 11 zaken gepubliceerd betreffende negen jonge kinderen – mogelijk uitwijst dat met betrekking tot deze groep kinderen extra streng wordt getoetst aan het materieelrechtelijke criterium voor een gesloten uithuisplaatsing.¹⁸⁸

Heldere uitgangspunten

De Rechtbank Assen overwoog dat het verlenen van een machtiging gesloten uithuisplaatsing van een kind van tien jaar oud omgeven dient te zijn met meer dan de gebruikelijke zorgvuldigheid en met inachtneming van de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit dient te geschieden.¹⁸⁹ Een dergelijk uitgangspunt formuleerde ook het Hof 's-Hertogenbosch, namelijk dat de machtiging voor een gesloten plaatsing van een meisje van negen jaar slechts wordt gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur (zich daarbij baserend op art. 37, sub b, IVRK en art. 25 IVRK). Hantering van dit uitgangspunt leidde er in deze casus toe, net als bij de uitspraak van de Rechtbank Assen, dat de machtiging in duur werd beperkt.¹⁹⁰ Tevens constateerde het hof dat, bijna zes maanden na de aanvang van de gesloten plaatsing, een persoonlijkheidsonderzoek nog altijd niet had plaatsgevonden

188 Zie over dit onderwerp mijn blog (d.d. 3 februari 2014), te raadplegen via <http://leidenlawblog.nl/articles/children-under-the-age-of-twelve-in-closed-institutions-is-that-really-neces>.

189 Rb. Assen 27 oktober 2010, ECLI:NL:RBASS:2010:BO4642 (de machtiging werd voor kortere duur verleend dan was verzocht, zodat de rechter binnen een relatief korte termijn kon toetsen of nog aan de voorwaarden voor gesloten uithuisplaatsing zou zijn voldaan).

190 Overigens stond in deze zaak ook niet ter discussie of aan de wettelijke criteria was voldaan, er werd slechts geprocedeerd over de duur van de verleende machtiging.

en dat evenmin enig behandelplan was opgesteld, zodat het zicht op de effectiviteit van de hulpverlening ontbrak. De duur van de machtiging werd bekort om een tussentijds toetsmoment te creëren waarmee beter gemonitord kon worden of ditmaal wel met de benodigde voortvarendheid een persoonlijkheidsonderzoek en een behandelplan tot stand zouden komen.¹⁹¹

Een drietal beschikkingen aangaande de gesloten plaatsing van een zeer jong meisje
Het jongste kind dat in de gepubliceerde jurisprudentie voorkomt, is een meisje van vijf jaar oud. Aangaande dit meisje zijn een drietal beschikkingen gepubliceerd.¹⁹² De Rechtbank Den Haag oordeelde op 27 februari 2013 dat 'de minderjarige op dit moment niet te handhaven is in een ambulante kader of open setting en dat zij voorlopig op haar plek lijkt te zitten in Horizon, locatie Bergse Bos,¹⁹³ waar zij één-op-één-begeleiding krijgt'.¹⁹⁴ Op 22 mei 2013 bekrachtigde het Hof Den Haag deze beschikking van de rechtbank. Het hof sprak van een zaak met uitzonderlijk karakter en een gesloten plaatsing werd als 'onvermijdelijk' geoordeeld. Zo wisselde dit meisje in het jaar voorafgaande aan haar gesloten plaatsing zeven keer van verblijfplaats en komt uit de zaak een beeld naar voren van een meisje met zeer grote gedragsproblemen.¹⁹⁵ Bijna een jaar later werd voor datzelfde meisje een verlengingsverzoek gesloten plaatsing ingediend. Dat verzoek werd toegewezen voor de duur van drie maanden. De rechtbank:

'realiseert zich dat plaatsing in de gesloten jeugdzorg van zo'n jonge minderjarige zeer uitzonderlijk en eigenlijk ook onwenselijk is, doch is van oordeel dat er op dit moment geen alternatieven zijn, nu de gedragsproblemen van de minderjarige zo ernstig zijn dat haar veiligheid continu in het geding is en zij voortdurend toezicht en zorg behoeft'.¹⁹⁶

Klaarblijkelijk verbleef dit meisje een aanzienlijk lange periode in een gesloten instelling. Werd eerst nog een beschikking voor een langere termijn afgegeven ('Het hof acht het echter niet verantwoord de duur van de machtiging reeds op voorhand te bekorten (...). Dat zal, bij een eventueel nog tijdelijk nodige voortdurende van behandeling en onderzoek in een gesloten setting, veel druk op alle betrokkenen leggen'¹⁹⁷), bijna een jaar later wordt de gesloten machti-

191 Hof 's-Hertogenbosch 19 september 2012, ECLI:NL:GHSHE:2012:BX8451. Voor een vergelijkbare uitspraak zie Hof Arnhem-Leeuwarden 11 juni 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:4380.

192 Voor een bespreking van de formele rechtspositie van een minderjarige jonger dan 12 jaar, zie paragraaf 6.3.

193 Bergse Bos is een landelijk specialisme binnen gesloten jeugdhulp en gericht kinderen in de leeftijd tot 12 jaar. Bergse Bos is een onderdeel van Horizon, zie voor meer informatie: <http://horizon.eu/locaties/bergse-bos/>.

194 Rb. Den Haag 27 februari 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:BZ5819.

195 Hof Den Haag 22 mei 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:CA2758, *FJR* 2014/41.3.

196 Rb. Den Haag 20 maart 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:5182.

197 Hof Den Haag 22 mei 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:CA2758, *FJR* 2014/41.3.

ging voor de korte duur van drie maanden afgegeven, die moet worden gebruikt om een hernieuwde gezinsplaatsing te realiseren.

Wat opvalt in deze ‘trilogie’ is dat de tweede rechtsgrond – onttrekkingsgevaar – niet zozeer op het conto van de minderjarige als wel op het conto van de moeder werd geschreven:

‘Het verweer dat er geen sprake is van een onttrekkingsrisico verwerpt de rechtbank, nu uit de stukken duidelijk is gebleken dat de moeder niet achter de behandeling en plaatsing van de minderjarige staat en voorts ook toestemming weigert te geven voor het inzetten van de benodigde behandeling en medicatie.’¹⁹⁸

In de uitspraak van het hof wordt aangegeven dat ‘(t)hans ook onderzoek plaats(vindt) naar de pedagogische mogelijkheden van de moeder’.

Zes overige beschikkingen

Een uitspraak over een ander jong kind betreft een uitspraak van de Rechtbank Groningen op 3 juni 2009 waarin geen machtiging werd verleend ten aanzien van een 11-jarig meisje. Gelet op haar leeftijd en constitutie achtte de rechtbank onttrekkingsgevaar onvoldoende aanwezig. Ook verbleef de minderjarige op dat moment in een kinderpsychiatrische kliniek en het nieuwe agressieregulatieplan verdiende nog een kans. Tevens vond de kinderrechter dat nog niet al het mogelijke was gedaan om het toekomstperspectief van de minderjarige helder te krijgen. Ter zitting werd het verzoek gewijzigd in een verzoek tot verlening van een machtiging tot uithuisplaatsing van de minderjarige in een residentiële (AWBZ) instelling en de rechter wees dit verzoek toe.¹⁹⁹

In een zaak betreffende een 12-jarige jongen was het voornamelijk een ‘buitengewoon ernstige gedragsstoornis’ die een gesloten uithuisplaatsing noodzakelijk maakte. Op het moment van de uitspraak bevond de zaak zich in een impasse ‘aangezien de ouders nog steeds niet instemmen met het toedienen van de voorgestelde medicatie bij de minderjarige, hoewel daardoor nog steeds geen onderzoek en behandeling tot stand is gekomen’. Dit leidde tot een bekrachtiging van de uitspraak van de rechtbank.²⁰⁰ Uit een andere zaak bij het Hof Den Haag over een 11-jarige jongen werd meegewogen dat in het verleden reeds veel hulp was ingezet zonder resultaat. Vooralsnog achtte het hof het continueren van de huidige situatie waarin structuur, hulp, rust en een veilig en stabiel opvoedingsklimaat gewaarborgd zijn, noodzakelijk. Verder drong het hof bij Bureau jeugdzorg aan op het zo spoedig mogelijk realiseren van een vervolgstap in de vorm van een pleeggezin of een gezinshuis.²⁰¹ Ten aanzien van een 7-jarige jongen verlengde de Rechtbank Midden-

198 Rb. Den Haag 20 maart 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:5182.

199 Rb. Groningen 3 juni 2009, ECLI:NL:RBGRO:2009:BJ2222.

200 Hof ‘s-Gravenhage 13 oktober 2010, ECLI:NL:GHSGR:2010:BP3469.

201 Hof Den Haag 10 juli 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2737.

Nederland de machtiging met vijf maanden, met dien verstande dat deze machtiging begrepen moest worden als trajectmachtiging, zodat zodra de mogelijkheid zich voordeed, de jongen aansluitend door middel van een schorsing geplaatst kon worden in de half open groep. Na schorsing van de tenuitvoerlegging zou de machtiging tot gesloten plaatsing als vangnet dienen, indien de overstap voor de minderjarig te groot zou zijn of een tijdelijke terugplaatsing in de besloten groep noodzakelijk mocht blijken.²⁰²

Een heldere doelomschrijving komt naar voren in een uitspraak van het Hof Arnhem-Leeuwarden op 28 januari 2014 waarin een machtiging ten aanzien van een 13-jarige jongen die reeds een leerstraf had afgerond wegens delinquent gedrag, werd bekrachtigd die als doel 'observatie en diagnostiek' had:

'Gelet op de aard en ernst van zijn delinquent en risicovol gedrag, afgezet tegen zijn jeugdige leeftijd en de sterk bagatelliserende en verhullende houding die de ouders geneigd zijn daarbij aan te nemen, is het hof met de stichting overtuigd van de noodzaak om de minderjarige los van zijn thuissituatie te kunnen observeren en onderzoeken.'²⁰³

In de meest recente uitspraak betreffende jonge kinderen verleende de Rechtbank Rotterdam een gesloten machtiging voor de duur van bijna een jaar voor een 10-jarige jongen (uit de beschikking blijkt dat aan zijn jongere broertje eveneens een machtiging gesloten uithuisplaatsing is verleend). De meest in het oog lopende reden hiervoor was forse kindeigen problematiek: 'de minderjarige laat zelfbepalend en agressief gedrag zien en er zijn zorgen over zijn gewetensontwikkeling'. De meest passende zorg kon volgens de rechtbank geboden worden bij Bergse Bos alwaar één-op-één begeleiding geboden kon worden, wat in open setting niet geboden kon worden. Ook betrof de rechtbank in haar oordeel dat op de gesloten groep meer kinderen van zijn leeftijd verblijven. Tevens bood Bergse Bos de mogelijkheid om begeleide speelmomenten tussen de jeugdige en zijn broer te organiseren, wat getuigt van enige aandacht voor de rechten van broers en zussen bij de toetsing of een uithuisplaatsing rechtmatig is.²⁰⁴ Overigens was de rechtbank van oordeel dat de machtiging voor een langere duur verleend diende te worden, gelet op de aard en de ernst van de problematiek.²⁰⁵

202 Rb. Midden-Nederland 1 oktober 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:4870.

203 Hof Arnhem-Leeuwarden 28 januari 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:607.

204 Feiner stelt dat het recht van brusjes op samenplaatsing bij het verzoek tot een machtiging uithuisplaatsing integraal dient te worden afgewogen (Feiner 2015). Zijn bijdrage ziet op de context van pleeggezinplaatsingen, maar is mijns inziens tevens relevant voor de praktijk van gesloten uithuisplaatsingen.

205 Rb. Rotterdam 18 december 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:9894.

Analyse

Het beeld dat uit deze zaken naar voren komt wijst op zeer zorgvuldige besluitvorming wanneer het een keuze voor wel of geen vrijheidsberoving bij zeer jonge kinderen betreft. De feitelijke omstandigheid dat het om een jong kind gaat, legt op alle onderdelen van de afweging een extra druk om zorgvuldig te motiveren. Extra strenge rechterlijke toetsing is het geval, al hoeft dit niet per se te leiden tot machtigingen die worden afgewezen of voor kortere duur worden afgegeven. Deze zaken kenmerken zich door grondige rechterlijke motivering als het gaat om het in kaart brengen van eerdere (falende) hulpverlening, de afweging of er op dit moment nog een passend alternatief is en een beschrijving van de ernst van de problematiek die dusdanig is dat van een buitencategorie gesproken kan worden (agressieproblematiek die nergens anders meer hanteerbaar is).

Opvallend vaak is sprake van ouders met psychiatrische problematiek die een sta-in-de-weg vormen voor het ontwikkelingsproces van hun kind en geen medewerking verlenen aan hulpverlening door bijvoorbeeld medicatie te weigeren. 'Onttrekkingsgevaar' – het tweede materieelrechtelijke criterium – is in dergelijke zaken veeleer geformuleerd als een gedraging van de ouders dan van het kind zelf.²⁰⁶

Een gesloten plaatsing vervult in deze casussen meerdere functies. Eén functie die er duidelijk uitspringt is dat een gesloten plaatsing gebruikt wordt om rust en stabiliteit te creëren, zodat er ruimte ontstaat om diagnostisch onderzoek te kunnen uitvoeren. Wellicht nog meer dan bij zaken betreffende oudere kinderen het geval is, willen rechters een vinger aan de pols houden en goed op de hoogte zijn van het toekomstperspectief waaraan gewerkt wordt. Ik heb overigens niet de indruk dat bij jongere kinderen machtigingen van kortere duur worden afgegeven, het lijkt er juist op dat ruimschoots de tijd wordt genomen voor het verrichten van diagnostisch onderzoek. De behandel-functie lijkt bij deze groep jonge kinderen minder voorop te staan. Dit is alleen anders wanneer het kind wordt geplaatst in een gesloten instelling die zich specifiek richt op jonge kinderen.

De belangrijkste functie van gesloten jeugdhulp ten aanzien van jonge kinderen is toch wel de *last resort* functie. Het onbehagen bij vrijwel alle betrokken partijen – zeker niet alleen de rechtsprekende partij – wordt het duidelijkst onder woorden gebracht door de Rechtbank Den Haag, die een

206 Overigens valt op dat het toekomstperspectief in deze zaken vaak bij pleegzorg ligt en niet langer bij de ouder(s). In één zaak staat vermeld dat er een onderzoek loopt naar de pedagogische mogelijkheden van moeder, maar het valt te verwachten dat juist deze zaken onder de nieuwe wetgeving – wanneer de ondertoezichtstelling twee jaar of langer loopt, dient de Raad voor de Kinderbescherming een verlengingsverzoek van advies te voorzien, art. 1:265j lid 3 BW – sneller onderworpen zullen worden aan de vraag of de gezagsbeëindigende maatregel geëigend is. Gelet op de onkunde en de onwil bij ouders die in deze zaken geëtaleerd wordt, dient de verzoekende partij mijn inziens extra alert te zijn op de vraag of een gezagsbeëindigende maatregel nodig is.

gesloten plaatsing voor jonge kinderen ‘eigenlijk onwenselijk’ noemt. Maar problematiek is soms eenvoudigweg te groot om door andere, lichtere vormen van hulpverlening adequaat aangepakt te kunnen worden. Of vervolgens ook passende zorg geboden kan worden, hangt vooral af van de specialismen die de gesloten instelling in huis heeft.

5.4.3 De noodzaak en doelmatigheid van het plaatsen van jeugdigen die bijna 18 jaar zijn in de gesloten jeugdhulp

Zeer veel beschikkingen die in de afgelopen jaren zijn gepubliceerd, gaan over jeugdigen die op de drempel van de volwassenheid staan.²⁰⁷ De huidige regeling gesloten jeugdhulp ten aanzien van meerderjarige jeugdigen is al met al aanzienlijk gewijzigd ten opzichte van de regeling in de Wet op de jeugdzorg (zie ook par. 4.2.9 over de regeling ten aanzien van achttienplussers). De gesloten jeugdhulp mag niet langer duren dan tot het bereiken van de leeftijd van 18,5 jaar. Hierbij gaat het om gesloten jeugdhulp in gedwongen kader. De jeugdige kan daarnaast tot en met 22 jaar – althans in theorie – op vrijwillige basis in de gesloten jeugdhulp verblijven (in deze gevallen kan het college van burgemeester en wethouders op grond van art. 2.3 Jeugdwet een voorziening treffen).^{208,209}

Voor sommige jeugdigen die bijna de volwassen leeftijd bereikt hebben, geldt dat nog steeds aan het materieelrechtelijke criterium voor hun plaatsing in gesloten jeugdhulp is voldaan. Aanvullende eisen voor plaatsing na het 18^e levensjaar zijn dat sprake moet zijn van een behandeling die reeds is aangevangen voordat de jeugdige 18 jaar is geworden; voor het bereiken van het 18^e jaar een hulpverleningsplan moet zijn vastgesteld; en er toegewerkt moet worden naar een andere vorm van jeugdhulp (dit moet ook in het hulpverleningsplan zijn opgenomen; art. 6.1.2 lid 4 Jeugdwet). Met name als jeugdigen net voor hun 18^e verjaardag staan en een machtiging afloopt, is het onbehagen voelbaar in de bestudeerde beschikkingen. De kindbeschermingsmaatregel – waarmee een machtiging gesloten jeugdhulp meestal gepaard gaat – loopt af met het bereiken van de leeftijd van 18 jaar, een thuisplaatsing is vaak niet langer aan de orde, bijvoorbeeld omdat de familieverbanden ernstig verstoord zijn, en het vinden van een geschikte vervolgplek is vaak lastig omdat er weinig doorstroomplekken beschikbaar zijn.

207 In 2014 was 17% van de in dat jaar geplaatste jeugdigen 17 jaar en ouder. 49% van de geplaatste jeugdigen was 15 of 16 jaar. In 2017 was 15% van de in dat jaar geplaatste jeugdigen 17 jaar en ouder. 51% was 15 of 16 jaar (Jeugdzorg Nederland 2018, p. 4).

208 De regering benadrukte deze mogelijkheid als reactie op de vraag van de Raad voor de rechtspraak in de consultatieronde om een regeling te treffen die het mogelijk maakt dat een 18-plusser op vrijwillige basis zijn traject afmaakt en de financiering door de gemeente in stand blijft; zie *Kamerstukken II* 2012/13, 33684, 3 (MvT), p. 185.

209 Zie Bruning & De Jong-de Kruijff 2015, p. 135-136.

Discussie over de maximumleeftijdsgrens voor gesloten jeugdzorg in de jaren 2008-2009

Hoewel het onderdeel van de Wet op de jeugdzorg waarin stond dat de regeling gesloten jeugdzorg van toepassing is op jeugdigen in de leeftijd tot en met 20 jaar, werd deze regel reeds een jaar na de inwerkingtreding van de Wet gesloten jeugdzorg onverbindend verklaard door kritische kinderrechtshouders. De Rechtbank Groningen formuleerde als criterium dat:

‘(h)et voortzetten van de behandeling in de gesloten jeugdzorg tijdens de meerderjarigheid bovendien slechts mogelijk (is) in gevallen waarin de noodzaak van voortzetting/afronding van de behandeling duidelijk is’.²¹⁰

Het Hof 's-Gravenhage stelde op 10 december 2008 strenge eisen aan het vereiste van art. 29b lid 3 (oud) Wvz. De dreiging van een gesloten plaatsing van een jongmeerderjarige is niet geschikt als ‘stok achter de deur’, een dergelijke machtiging is slechts mogelijk ‘als de noodzaak daarvan blijkt en deze derhalve wordt geëffectueerd’.²¹¹ Wat destijds wel gebeurde – en wat al snel niet meer op deze wijze gemotiveerd werd – was dat slechts het argument dat de problemen ook na het bereiken van de achttienjarige leeftijd zouden voortduren de grondslag vormde voor een beslissing om de gesloten machtiging na het bereiken van de leeftijd van 18 jaar te laten voortduren.²¹² Was het in 2008 nog vrij stil rondom dit onderwerp, in 2009 werden maar liefst 15 beschikkingen op het onderwerp van de meerderjarigheidsgrens gepubliceerd waarin de nieuw ingezette lijn werd uitgekristalliseerd. In de jaren daarna zou verfijning volgen. Voor zeven²¹³ van deze 15 zaken gold dat ‘zeer specifieke omstandigheden’ ertoe noopten om aan te nemen dat vrijheidsbeperking toelaatbaar en in redelijke verhouding stond tot het doel dat ermee werd beoogd (een door de rechtspraak ontwikkeld criterium) en werd een verlengingsverzoek na het 18^e jaar, toegewezen. Zeer specifieke omstandigheden waren onder andere dat de vrees reëel lijkt dat de minderjarige ‘maatschappe-

210 Rb. Groningen 25 juni 2008, ECLI:NL:RBGRO:2008:BD7020 (in casu bleek de noodzaak omdat dat zowel de minderjarige als zijn ouders het eens zijn met het verzoek van Bureau jeugdzorg, vanwege de ernst van de problematiek van de minderjarige en het gegeven dat er een keer gebruik gemaakt is van de mogelijkheid van een Time-Out en de noodzakelijkheid van het voortzetten van het behandeltraject. De gesloten machtiging werd voor de duur van zes maanden verlengd).

211 Hof 's-Gravenhage 10 december 2008, ECLI:NL:GHSGR:2008:BG8929.

212 Hof Arnhem 30 september 2008, ECLI:NL:GHARN:2008:BG2523, JPF 2009/77; Hof 's-Gravenhage 25 februari 2009, ECLI:NL:GHSGR:2009:BJ5002 (in de beschikking werd niet gerefereerd aan de bijzondere omstandigheid dat de machtiging doorliep tot in de volwassenheid).

213 Rb. Alkmaar 16 maart 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BH7903; Rb. 's-Gravenhage 24 maart 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BJ7552; Rb. 's-Gravenhage 31 maart 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BI9959; Rb. Arnhem 20 april 2009, ECLI:NL:RBARN:2009:BI2794; Rb. Alkmaar 20 april 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BI5141; Rb. 28 april 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BL6515; Rb. 27 augustus 2009, ECLI:NL:RBROT:2009:BJ7963.

lijk ten onder zal gaan indien de behandeling op dit moment wordt beëindigd',²¹⁴ het karakter van de vrijheidsberoving dat eerder het karakter van vrijheidsbeperking heeft,²¹⁵ het afronden van reeds ingezette behandeltrajecten,²¹⁶ overbrugging gedurende een beperkte periode naar een passende vorm van zorg²¹⁷ of concreet uitzicht op doorplaatsing.²¹⁸ Overigens nam de rechter aan dat een machtiging ook voor langere duur mag worden afgegeven in het geval dat een korte overbruggingsperiode van zes maanden niet volstaat. Deze langere periode was nodig om een andere plek in een behandelinstelling voor jeugdige te vinden en haar geleidelijk aan de nieuwe situatie te laten wennen.²¹⁹ Ten slotte speelde ook de instemming van de jeugdige²²⁰ – en soms ook die van de ouder(s)²²¹ een rol. Zo zou volgens de Rechtbank 's-Gravenhage de strekking van art. 5 EVRM niet zijn dat 'jeugdigen de zorg en behandeling die zij nodig hebben en zelf ook wensen, zouden moeten ontberen'.²²²

Daartegenover staan de zaken uit 2009²²³ waarbij een verzoek om verlenging van de machtiging na het bereiken van de leeftijd van 18 jaar werd afgewezen. Argumenten van kinderrechtters waren dat er reeds een ander alternatief voorhanden was,²²⁴ voor het 18^e jaar nog geen aanvang was gemaakt met een behandeltraject, het nog maar een paar dagen duurde tot de 18^e verjaardag van de jeugdige en het vervolgetraject nog helemaal geregeld moest worden.²²⁵

214 Rb. Alkmaar 16 maart 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BH7903

215 Rb. Arnhem 20 april 2009, ECLI:NL:RBARN:2009:BI2794.

216 Rb. Alkmaar 16 maart 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BH7903; Rb. 's-Gravenhage 24 maart 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BJ7552 (een verlenging biedt de mogelijkheid om het eindexamen af te ronden);

217 Rb. 's-Gravenhage 24 maart 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BJ7552;

218 Rb. Alkmaar 20 april 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BI5141.

219 Rb. 's-Gravenhage 31 maart 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BI9959.

220 Rb. Arnhem 20 april 2009, ECLI:NL:RBARN:2009:BI2794.

221 Rb. 's Gravenhage 28 april 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BL6515.

222 Rb. 's Gravenhage 28 april 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BL6515. Geen schoonheidsprijs verdient de – noodgedwongen – beslissing dat de minderjarige wel wilde blijven maar dit niet kon vanwege problemen met de financiering rond een vrijwillige plaatsing (Rb. Roermond 8 april 2009, ECLI:NL:RBROE:2009:BI0864). Andersom geldt dit overigens niet, want uit een uitspraak van het hof Amsterdam blijkt dat het niet aan de jeugdige is om te besluiten of behandeling al dan niet nuttig en noodzakelijk is (Hof Amsterdam 20 oktober 2015, ECLI:NL:GHAMS:2015:4345).

223 Rb. Amsterdam 23 januari 2009, ECLI:NL:RBAMS:2009:BH0778; Rb. Rotterdam 19 februari 2009, ECLI:NL:RBROT:2009:BH5398; Rb. Utrecht 27 februari 2009, ECLI:NL:RBUTR:2009: BH4693; Rb. 's-Hertogenbosch 27 februari 2009, ECLI:NL:RBSHE:2009:BH4397, *JPF* 2009/79; Rb. Arnhem 6 maart 2009, ECLI:NL:RBARN:2009:BH5163; Rb. 's-Gravenhage 17 maart 2009, ECLI:NL:RBSGR:2009:BJ7545; Rb. Roermond 8 april 2009, ECLI:NL:RBROE:2009:BI0864; Rb. 22 juni 2009, ECLI:NL:RBLEE:2009:BI9649.

224 Rb. 22 juni 2009, ECLI:NL:RBLEE:2009:BI9649 (Plaatsing in het kader van de Wet Bopz).

225 Rb. Arnhem 6 maart 2009, ECLI:NL:RBARN:2009:BH5163.

De maximumleeftijdsgrens voor gesloten jeugdzorg in jurisprudentie (2010-2014)
In de jaren daarna werden de criteria in de jurisprudentie verder uitgekristalliseerd. Voorzetting van de gesloten machtiging tijdens de minderjarigheid werd onder bijzondere en zwaarwegende omstandigheden mogelijk geacht, mits binnen de grenzen van art. 5 EVRM. Dit criterium werd geacht van toepassing te zijn in een zaak waarin de minderjarige intensief werd behandeld in verband met ernstige gedragsproblematiek die geleid had tot een zedendelict met een jong kind. De behandeling daarvan – die tevens gericht was op het verminderen van het recidiverisico – vergde volgens de gezinsvoogd een nazorgtraject onder de paraplu van een gesloten machtiging zodat verantwoorde doorplaatsing met adequate begeleiding bewerkstelligd kon worden van de minderjarige naar een vervolgplaatsing. Volgens de rechter was geen gelijkwaardig alternatief voorhanden. En op deze wijze zou de minderjarige de beste kansen worden geboden op een goede en veilige positie in de maatschappij.²²⁶ In een zaak waarin de behandeling van de jeugdige binnen de gesloten jeugdzorg ruim voor het bereiken van de meerderjarigheidsgrens was aangevangen en voorts duidelijk was dat er een concreet uitzicht bestaat op de afronding van de behandeling binnen korte en afzienbare tijd na het bereiken van meerderjarigheid, oordeelde de Bossche kinderrechter dat continuering van de gesloten plaatsing in het belang van de jeugdige noodzakelijk was. Heel precies werden de toekomstplannen van deze jeugdige in de beschikking uitgewerkt:

‘... binnen een termijn van zes maanden verder te werken aan de gestelde doelen, die met name zien op het vergroten van de weerbaarheid, het maken van verantwoorde keuzes, het verwerven van inzicht in de eigen problematiek en het verwerven van vaardigheden voor een verantwoorde overstap naar begeleid wonen bij de GGZ (RIBW). Tevens zal hij worden aangemeld voor het Fasehuis van Tender, omdat een verblijf aldaar – met name gelet op de wachtlijstproblematiek – mogelijk ter overbrugging nodig zal zijn. Ook zal – met behulp van ouderbegeleiding – verder worden gewerkt aan het versterken van de positie van ouders en het aanleren van vaardigheden in de omgang met de jeugdige, waarbij tevens de mogelijkheden voor het realiseren van verlofmoment van de jeugdige bij ouders worden gezien.’²²⁷

Overigens wees de Rechtbank Oost-Brabant erop dat de in de jurisprudentie genoemde bijzondere omstandigheden geen limitatief karakter kennen. In casu was er op het moment van de zitting geen concreet zicht op een ander passend

226 Rb. Zutphen 30 november 2010, ECLI:NL:RBZUT:2010:BO9040.

227 Rb. 's-Hertogenbosch 8 februari 2011, ECLI:NL:RBSHE:2011:BP4325. Zie tevens Rb. Dordrecht 7 september 2011, ECLI:NL:RBDOR:2011:BU4958 waarin dezelfde twee criteria worden gesteld en toegepast.

verblijf, maar was het de forse problematiek van de jeugdige die de voorzetting van de gesloten plaatsing rechtvaardigde, aldus de rechtbank.²²⁸

Tot slot blijkt uit de jurisprudentie uit deze periode dat de naderende meerderjarigheid van een jeugdige voor rechters meestal een reden is om betrokken partijen aan te manen tot spoed om de resterende tijd tot de 18^e verjaardag efficiënt te benutten,²²⁹ ook al heeft de minderjarige hier zelf geen oren naar.²³⁰

De maximumleeftijdsgrens voor gesloten jeugdhulp in de jurisprudentie (vanaf 2015)
In de periode nadat de Jeugdwet in werking trad – en ook de regeling ten aanzien van achttienplussers veranderde in de zin dat een gesloten machtiging onder strikt geformuleerde wettelijke voorwaarden slechts een halfjaar verlengd kan worden – benadrukte de Rechtbank Rotterdam dat de jurisprudentie ten aanzien van art. 29a lid 1 (oud) Wvz, nog onverkort van toepassing was.²³¹

‘(u)it de gevormde jurisprudentie²³² maakt de rechtbank op dat afronding van een tijdens de minderjarigheid ingezette en inmiddels gevorderde behandeling die gericht is op het wegnemen van belemmeringen in de ontwikkeling naar volwassenheid, slechts onder zeer bijzondere en zwaarwegende omstandigheden binnen de grenzen van art. 5 van het EVRM mogelijk is.’²³³

Of een plaatsing na het bereiken van de leeftijd van 18 jaar nog voldeed aan het criterium ‘binnen korte en afzienbare tijd na het bereiken van de achttienjarige leeftijd’ hing naar het oordeel van de rechtbank af van de feiten en omstandigheden van het individuele geval. ‘Daarbij is onder meer van belang de ernst van de problematiek, de bereidheid van de minderjarige om aan de behandeling mee te werken²³⁴ en de gebleken doelmatigheid van het verblijf

228 Rb. Oost-Brabant 13 maart 2014, ECLI:NR:RBOBR:2014:1855, *JPF* 2014/157 (overigens werd de machtiging slechts voor de duur van een maand verstrekt omdat Bureau jeugdzorg er niet in was geslaagd om op korte termijn duidelijkheid te geven over haar toekomstperspectief en om deze reden volgens de rechtbank onvoldoende adequaat had gehandeld bij het zoeken van een passende en geschikte vervolgplek).

229 Zie bijvoorbeeld Hof 's-Hertogenbosch 22 november 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BU6247; Hof 's-Gravenhage 20 april 2014, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR0582 ('Nu de minderjarige over ongeveer zestien maanden volwassen zal worden is het eens temeer noodzakelijk dat die behandeling nu zal plaatsvinden').

230 Zie bijv. Hof Amsterdam 20 augustus 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:2645.

231 Rb. Rotterdam 10 april 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:2550.

232 De rechtbank refereerde in het bijzonder aan de uitspraak van het Hof Arnhem op 26 mei 2009 (ECLI:NL:GHARN:2009:BJ3938).

233 Voor dezelfde redenering – leidende tot afwijzing van het verzoek om een machtiging gesloten jeugdhulp – zie Rb. Rotterdam 3 november 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:8806.

234 In casu wilde de jeugdige niet meewerken en '(e)en voortgezet verblijf zou dan slechts een uitstel betekenen, zonder dat aan haar bedreigde ontwikkeling wordt gewerkt', aldus de rechtbank.

in gesloten jeugdhulp.²³⁵ In een uitspraak van de Rechtbank Rotterdam op 29 april 2015 gaf de ernst van de problematiek en de bereidheid van de jeugdige om mee te werken aan behandeling de doorslag om een machtiging te verlenen die doorliep tot na het bereiken van de leeftijd van 18 jaar, ondanks dat de rechtbank er niet van overtuigd was dat sprake was van zodanig zeer bijzondere en zwaarwegende omstandigheden dat een uitzondering op het verbod van art. 5 EVRM gerechtvaardigd was.²³⁶ Het Hof Arnhem-Leeuwarden wees een verzoek gesloten plaatsing na 18-jarige leeftijd af omdat niet voldaan was aan de voorwaarden dat de behandeling is aangevangen vóór het bereiken van de meerderjarigheidsleeftijd én er concreet uitzicht moet zijn op afronding van de behandeling binnen korte en afzienbare tijd na het bereiken van de achttienjarige leeftijd, zodat niet was voldaan aan de eisen die art. 6.1.2 lid 4 Jw stelt.²³⁷ In deze zaak was de jeugdige meerdere keren gesloten geplaatst geweest. De laatste plaatsing – net voor haar 18^e verjaardag – was op basis van een spoedmachtiging en er was nog geen nieuw hulpverleningsplan opgesteld. Van concreet uitzicht op afronding van de behandeling was dan ook geen sprake. Dat niet aan de criteria voor een gesloten plaatsing was voldaan, betekende niet dat er omtrent deze jeugdige geen ernstige zorgen meer waren, integendeel:

‘... zeer ernstige zorgen bestaan in verband met haar gedrag, drugsgebruik, suïcidale uitingen, afhankelijkheid van vriend(en), bereidheid tot medewerking en wegloupedrag (en er ook al jaren zeer veel hulpverlening is ingezet, waaronder ook eerdere gesloten en crisis plaatsingen). Er is naar het oordeel van het hof dan ook sprake van een situatie waarin [verzoekster] dringend en naar alle waarschijnlijkheid voor langere tijd intensieve professionele hulp behoeft.’²³⁸

235 In casu werd de machtiging slechts tot aan de datum van de 18^e verjaardag van de jeugdige verleend. Gedurende de tien dagen die nog restten tot aan deze datum werd de rechtsgrond voor een machtiging gesloten jeugdhulp geacht van toepassing te zijn: ‘(t)hans ziet de rechtbank zich voor de onwenselijke situatie gesteld dat er geen concrete plannen zijn wat er met [de minderjarige] na 12 april 2015 moet gebeuren. (...) [de minderjarige] heeft geen netwerk en zou geen dak boven haar hoofd hebben met alle risico’s van dien.’

236 Rb. Rotterdam 29 april 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:3234 ((d)esondanks ziet de rechtbank in de feiten en omstandigheden in deze zaak en gelet op de ernst van de problematiek van [de jeugdige] aanleiding de gevraagde machtiging te verlenen. [de jeugdige] heeft ter zitting te kennen gegeven dat hij inziet dat hij behandeling voor zijn problematiek behoeft en dat hij zelf de reeds aangevangen behandeling binnen gesloten jeugdhulp wenst af te maken zodat hij binnen maximaal zes maanden zal kunnen doorstromen naar een accommodatie van Pameijer GGZ.’)

237 Hof Arnhem-Leeuwarden 20 augustus 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:6523, *JPF* 2015/130; zie voor een vergelijkbare motivering, Rb. Rotterdam 9 november 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:9899 en Rb. Rotterdam 21 november 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:9462.

238 Hof Arnhem-Leeuwarden 20 augustus 2015, ECLI:NL:GHARL:2015:6523.

Analyse over de toepassing van gesloten jeugdhulp bij jongvolwassenen

Ten aanzien van jongvolwassenen zijn rechters terughoudend bij het verlenen van een machtiging. Deze terughoudendheid is met name ingegeven door art. 5 EVRM, waaruit volgt dat vrijheidsbeneming voor pedagogische doeleinden slechts mag worden toegepast bij minderjarigen. In de jurisprudentie zijn enkele stringente criteria ontwikkeld – en in de Jeugdwet gecodificeerd – die ruimte geven voor beperkte afgifte van machtigingen gesloten jeugdhulp ten aanzien van jongvolwassenen. De twee voornaamste criteria zijn dat de behandeling van de jeugdige binnen de gesloten jeugdhulp ruim voor het bereiken van de meerderjarigheidsgrens moet zijn aangevangen en dat voorts een concreet uitzicht bestaat op de afronding van de behandeling binnen korte en afzienbare tijd na het bereiken van meerderjarigheid. Maar uit sommige uitspraken blijkt dat ook lichtere criteria een rol spelen. In andere situaties was de ernst van de situaties dusdanig dat het rechters het onverantwoord achtten om een jeugdige op straat te doen belanden.

Voor de rechtsontwikkeling op dit thema zijn rechterlijke uitspraken van zeer grote invloed geweest. Het onverbindend laten verklaren van een wettelijke bepaling uit de Wet op de jeugdzorg in 2009 door de Rechtbank Amsterdam vormde het begin van een belangrijke zienswijze in de jurisprudentie dat er maar zeer beperkt ruimte is om een gesloten machtiging tot in de meerderjarigheid te verlenen.

5.4.4 De noodzaak en doelmatigheid van het plaatsen van radicaliserende tieners (met uitreis aspiraties) in de gesloten jeugdhulp

Inleiding

Een zeer klein aantal gepubliceerde beschikkingen (negen uitspraken) draait voornamelijk om de vraag of een plaatsing in gesloten jeugdhulp noodzakelijk is voor jeugdigen die te maken hebben met radicaliseringsproblematiek, die in sommige gevallen mede inhoudt de wens om uit te reizen naar een ander land en deel te nemen aan de *jihad*.²³⁹ Zowel het type opgroei-problematiek (radicalisering) als het type onttrekkingsgevaar (namelijk afreizen met als doel deelname aan de *jihad*) wijkt zozeer af van doorsnee – als die al bestaan – gesloten jeugdhulpzaken dat het onderwerp een aparte bespreking behoeft. Hoe legitimeert een rechter een dergelijke plaatsing?

239 Zie ook M.P. De Jong-de Kruijf 2014, in de bijdrage 'Minderjarige jihadreizigers: nut en noodzaak van plaatsing in gesloten jeugdzorg', *Ars Aequi* 2014-10, p. 727-731 en in een lezing in Oxford getiteld 'The Fragile Context of (potential) Teenage-Jihadis in the Netherlands: children's rights dilemmas' georganiseerd door het Oxford children's rights network op 6 juni 2015. Sommige ideeën die hier zijn beschreven, zijn ontleend aan deze eerdere bijdrages.

De noodzaak tot een gesloten plaatsing in negen beschikkingen

Radicaliseringsproblematiek en de rol van (gesloten) jeugdhulp en/of kinderschermingsregelen is relatief nieuw. Vanaf maart 2013 tot en met april 2016 zijn negen beschikkingen²⁴⁰ betreffende zeven jeugdigen in de leeftijd van 16 en 17 jaar gepubliceerd waarin de vraag voorlag of en zo ja welk type (kinderbeschermings)maatregel noodzakelijk is om radicalisering tegen te gaan en uitreizen te voorkomen.

De vraag in hoeverre de overheid mag ingrijpen in het recht heeft op eigen ontwikkeling en identiteit van de minderjarige waarbij onder andere radicalisering²⁴¹ wordt vermoed, werd door een rechter als volgt beantwoord:

‘(a)ls bepaalde gedachten echter dermate extreme vormen aannemen dat die haar brengen tot het – zonder overleg met en instemming van haar ouders – nemen van zeer ingrijpende beslissingen met betrekking tot de inrichting van haar leven, zal de minderjarige tegen zichzelf beschermd moeten worden en – desnoods in het gedwongen kader- begeleid moeten worden bij het nemen van beslissingen.’

In casu leidde dat tot een gesloten plaatsing voor de duur van een half jaar (het overige deel van het verzoek werd aangehouden ‘daar de kinderrechter het van belang acht dat er meer duidelijkheid komt over de problematiek van de minderjarige alvorens te beslissingen over een lange periode van geslotenheid’).²⁴²

De Rechtbank Gelderland verleende een voorlopige machtiging voor de duur van vier weken en vervolgens voor de duur van tien dagen.²⁴³ In de eerste beschikking achtte de kinderrechter de ambtsberichten van de AIVD ‘dermate concreet dat zij het risico groot acht dat de minderjarige alsnog zal vertrekken naar Syrië om daar met zijn (half)broers te gaan strijden’. In combinatie met het vaststaande feit dat de minderjarige bij het ophalen van zijn nieuwe paspoort onjuiste informatie heeft gegeven over de reden waarom hij zijn oude paspoort niet kon inleveren, achtte de rechter de vrijheidsbeneming voor een korte duur gerechtvaardigd. De rechter gaf deze machtiging echter niet af zonder een aantal concrete onderzoeksvragen mee te geven om te bezien

240 Rb. Den Haag 28 maart 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:15159; Rb. Den Haag 23 april 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:13964; Rb. Gelderland 15 augustus 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:4112; Rb. Gelderland 2 september 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:4113; Rb. Amsterdam 23 januari 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:565; Hof Den Haag 29 juli 2014, ECLI:NL:GHDHA:2014:2566; Hof 's-Hertogenbosch 29 januari 2015, ECLI:NL:GHSHE:2015:245; Rb. Den Haag 17 februari 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:2359; Rb. Gelderland 6 maart 2015, ECLI:NL:RBGEL:2015:1690.

241 In een eerdere beschikking (Rb. Den Haag 28 maart 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:15159) werden de zorgen omtrent de minderjarige beschreven: ‘(z)e gaat niet naar school en onttrekt zich aan het gezag van de ouders. Dat er aanwijzingen zijn dat de minderjarige naar Syrië wil maakt dat plaatsing bij familie thans niet aan de orde is’.

242 Rb. Den Haag 23 april 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:13964.

243 Rb. Gelderland 15 augustus 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:4112; Rb. Gelderland 2 september 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:4113.

op welke termijn de dreiging op vertrek is afgenomen zoals 'is de halfbroer van de minderjarige daadwerkelijk afgereisd naar Syrië en zo ja wanneer?'. Vervolgens werd de minderjarige niet voor de gevraagde duur van drie maanden geplaatst, maar slechts voor de duur van tien dagen, zo volgt uit de tweede beschikking. Allereerst stelde de rechter dat de plaatsing van een jeugdige in een gesloten accommodatie een ingrijpende maatregel is die door de wetgever in het leven is geroepen om een jeugdige binnen een gedwongen kader de benodigde zorg, veelal in de vorm van behandeling en opvoeding te kunnen geven. En, zo stelde de rechter, met de invoering van de gesloten jeugdzorg is nadrukkelijk onderscheid gemaakt tussen strafrechtelijke en civielrechtelijke plaatsingen. Hij benadrukte dat de maatregel van gesloten plaatsing niet bedoeld is als strafrechtelijk instrument en onvoldoende is gebleken dat sprake was van ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen want de aanwijzingen dat de minderjarige eveneens het voornemen zou hebben om deel te nemen aan de Jihad in Syrië zijn beduidend minder sterk dan bij zijn halfbroer(s) het geval was. Ook vond de rechter dat justitie in staat is om adequaat en zo nodig in een strafrechtelijk kader op te treden tegen (de uitvoering van) genoemde voornemens.

Overigens spelen in bijna alle zaken niet alleen radicaliseringsproblematiek, maar ook psychiatrische problematiek²⁴⁴ of problemen op school een rol.

Deelname van de minderjarige aan de strijd in een conflictgebied vormde in alle beschikkingen een ernstige bedreiging voor de ontwikkeling van deze jeugdigen. In geen van de gepubliceerde beschikkingen die betrekking hebben op radicaliseringsproblematiek aarzelden rechters om een (voorlopige) ondertoezichtstelling op te leggen. Overigens lijkt het om een 'hype' te gaan, na april 2016 zijn er geen beschikkingen meer gepubliceerd rond dit thema.

5.4.5 De noodzaak en doelmatigheid van het plaatsen van jeugdigen die tevens strafrechtelijk vervolgd worden in gesloten jeugdhulp

Inleiding

Van de vier groepen jeugdigen die in deze paragraaf aan bod komen, is de groep 'jeugdigen met delinquent gedrag' de grootste groep in de bestudeerde jurisprudentie. Er is in de hele bestudeerde dataset bijna geen beschikking te vinden waarin niet aan ingrijpen van de politie, gepleegde delicten of een strafrechtelijke procedure gerefereerd wordt; delinquent gedrag (inclusief strafrechtelijke veroordelingen) maakte zeer vaak deel uit van 'ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen' uit het materieelrechtelijke criterium voor gesloten

244 Rb. Amsterdam 23 januari 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:565.

jeugdhulp.²⁴⁵ Om te kunnen onderzoeken hoe de noodzaak tot een plaatsing in gesloten jeugdhulp zich verhoudt tot de noodzaak van een strafrechtelijke afdoening, zijn ten behoeve van deze paragraaf tevens beschikkingen van de jeugdstrafrechter bestudeerd waarin de gesloten jeugdhulp een rol speelde (op www.rechtspraak.nl zijn 98 strafbeschikkingen gepubliceerd waarin de gesloten jeugdzorg of -hulp genoemd wordt).

De rol van gesloten jeugdhulp in deze beschikkingen was zeer divers. Soms was de rol van gesloten jeugdhulp in deze beschikkingen marginaal en werd slechts opgemerkt dat een jeugdige voorafgaande aan het plegen van het delict reeds een behandeling in een gesloten instelling had doorlopen,²⁴⁶ maar in de meeste van deze beschikkingen werd een plaatsing in een instelling voor gesloten jeugdhulp serieus overwogen als reactie op een strafbaar feit. Uit slechts enkele beschikkingen blijkt dat een verzoek tot machtiging gesloten jeugdhulp en de afwikkeling van een strafzaak gelijktijdig in een combizitting werden behandeld.²⁴⁷ In deze paragraaf wordt een beeld geschetst van hoe rechters oordeelden over de noodzaak van een gesloten uithuisplaatsing voor jeugdige verdachten. Welk doel werd beoogd met een civielrechtelijke afdoening? Hoe verhoudt een civielrechtelijke afdoening zich tot het strafrechtelijke traject? En wanneer was een gesloten plaatsing volgens rechters niet afdoende?

– *Rechters oordeelden dat gesloten jeugdhulp is aangewezen*

Gesloten jeugdhulp en een voorwaardelijke jeugddetentie

Gesloten jeugdhulp kan niet als een bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke jeugddetentie worden opgelegd, maar via een specifieke machtiging. Sommige rechters kozen ervoor om een gesloten plaatsing expliciet op te nemen in de bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke straf of maatregel.^{248,249} Maar gesloten jeugdhulp werd lang niet altijd zo expliciet als

245 Zie bijvoorbeeld Hof 's-Gravenhage 20 april 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BR0582; Hof 's-Gravenhage 15 juni 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BQ8999; Hof Den Haag 26 juni 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2994; Hof Den Haag 10 juli 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:2847; Hof Arnhem-Leeuwarden 6 december 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:10006 ('[verzoeker] lijkt een criminele carrière te omarmen').

246 Rb. Utrecht 27 december 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:BU9384/ECLI:NL:RBUTR:2011:BU93800; Rb. Den Haag 20 april 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:4064.

247 Zie Rb. Arnhem 2 september 2009, ECLI:NL:RBARN:2009:BJ7430; Rb. Rotterdam 19 januari 2012, ECLI:NL:RBROT:2012:BW5541/ECLI:NL:RBROT:2012:BW5539; Rb. Den Haag 8 februari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:1220.

248 Zie bijvoorbeeld Rb. Zwolle-Lelystad 6 april 2009, ECLI:NL:RBZLY:2009:BI0862 waarbij de rechter als bijzondere voorwaarde stelde dat 'de verdachte zich gedurende de proeftijd zal gedragen naar de voorschriften en aanwijzingen, te geven door het Bureau jeugdzorg Overijssel, jeugdreclassering, ook indien zulks inhoudt dat verdachte een behandeling zal ondergaan bij een orthopsychiatrische behandelgroep binnen een gesloten jeugdzorg+ groep, zoals de Otto Gerard Stichting te Zetten of de Rentray te Eefde dan wel een soortgelijke instelling, zulks gedurende een termijn van één jaar met opdracht aan de jeugdreclassering als bedoeld in art. 77aa van het Wetboek van Strafrecht.' Zie tevens Hof 's-Gravenhage

bijzondere voorwaarde gesteld, vaker werd gesproken van 'begeleiding door de Stichting Bureau jeugdzorg',²⁵⁰ bijvoorbeeld in de vorm van de maatregel Hulp en Steun.²⁵¹

In gevallen waarin reeds een machtiging gesloten jeugdhulp was afgegeven²⁵² en waarin de plaatsing in gesloten jeugdhulp naar tevredenheid verliep, waren rechters eerder geneigd een lopend civielrechtelijk traject te prefereren boven een plaatsing in een justitiële jeugdinrichting en werd vaak een voorwaardelijke jeugddetentie opgelegd:

'(n)u een passend behandelaanbod voorhanden is en de plaatsing in Almata [*destijds een instelling voor gesloten jeugdzorg, MJ*] naar tevredenheid van alle betrokken deskundigen verloopt, is het hof van oordeel dat het belang van continuïteit dient te prevaleren boven de wenselijkheid van oplegging van een PIJ-maatregel. Dit geldt temeer daar het lopende civielrechtelijke traject, welk traject aan de verdachte ook de nodige sturing biedt en beperkingen oplegt en dat naar de huidige verwachting langere tijd zal duren, voldoende garanties lijkt te bieden ten aanzien van het

24 april 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW6657. Zie tevens Rb. Zwolle-Lelystad 26 juni 2012, ECLI:NL:RBZLY:2012:BX0206.

Overigens is voor een plaatsing in gesloten jeugdhulp altijd een machtiging gesloten jeugdhulp nodig, alleen een bevel tot plaatsing in gesloten jeugdzorg door de jeugdstrafrechter als bijzondere voorwaarde is niet genoeg (Rb. 's-Gravenhage 11 maart 2010, ECLI:NL:RBSGR:2010:BM0841: '(d)je rechtbank heeft binnen de mogelijkheden die de wet biedt niet de mogelijkheid om de behandeling in een gesloten jeugdinrichting zoals Almata, op te leggen in het kader van deze strafrechtelijke procedure, maar zal bij het bepalen van de strafmaat rekening houden met de in het civiele traject door de kinderrechter afgegeven machtiging tot uithuisplaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg').

249 Naast de bijzondere voorwaarde van een plaatsing in gesloten jeugdhulp, kon een opname in een ander type behandelcentrum uiteraard ook als voorwaarde gesteld worden (in een beschikking van de Rechtbank Midden-Nederland op 19 februari 2013 stelde de rechter dat de jeugdige moest meewerken aan de plaatsing op (en het hulpverleningstraject van) Arkemeyde (ECLI:NL:RBMNE:2013:BZ1590).

250 Zie bijvoorbeeld Rb. Den Haag 5 november 2011, ECLI:NL:RBDHA:2015:15101; Rb. Den Haag 26 september 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:12358 (de rechter gaf in de beschikking aan het civielrechtelijke traject dat door de gezinsvoogd was uitgewerkt, te ondersteunen).

251 Rb. Utrecht 25 mei 2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BM5526. Zie tevens Rb. Zwolle-Lelystad, ECLI:NL:RBZLY:2011:BR4812 (de rechter wees in dit verband op art. 77aa WvS). Zie tevens Rb. Utrecht 21 juni 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:BQ9143 waarin de maatregel Hulp en Steun door de rechter alvast nader inhoud werd gegeven '...ook indien deze aanwijzingen inhouden meewerken aan een behandeling bij De Waag of soortgelijke instelling en deelname aan NPT (Nieuwe Perspectieven Terugkeer)'.
252 Niet elke beschikking is hier even duidelijk in, maar waarschijnlijk was in het merendeel van dergelijke gevallen de voorlopige hechtenis van de jeugdige geschorst (zie bijvoorbeeld Rb. Midden-Nederland 19 februari 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:BZ1590 of Rb. Den Haag 2 mei 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:CA1659 (terwijl de jeugdige in het kader van voorlopige hechtenis in de justitiële jeugdinrichting verbleef, diende zijn gezinsvoogd een verzoek tot een machtiging gesloten jeugdzorg in dat werd ingewilligd omdat de jeugdige 'zeer gedegen behandeling' behoefde).

beoogde doel: een zo gunstig mogelijk verloop van de verdere ontwikkeling van de verdachte.²⁵³

Ook wanneer alle deskundigen unaniem een civielrechtelijk traject adviseerden, was de rechter eerder geneigd dat advies over te nemen.²⁵⁴ Wat ook mee-speelde was de aanwezigheid van een gespecialiseerd behandelingstraject in civielrechtelijk kader. Zo werd door een rechter besloten dat de jeugdige zijn gesloten behandeling – die zich positief ontwikkelde – in Harreveld (destijds een instelling voor gesloten jeugdzorg) moest afmaken omdat daar een specialistische behandeling op het gebied van zedenproblematiek voorhanden was.²⁵⁵ De Rechtbank Arnhem ging ervan uit dat ouders beter betrokken zouden worden bij een behandeling in gesloten jeugdzorg dan bij een behandeling in het kader van de PIJ-maatregel.²⁵⁶ Meerdere malen was in beschikkingen terug te vinden dat een civielrechtelijk traject prevaleerde boven een strafrechtelijk traject omdat een strafrechtelijke afdoening een civielrechtelijk traject niet mocht ‘dwarsbomen’ of ‘doorkruisen’.²⁵⁷

Ten slotte is tussen de regels door het – meer pragmatische – argument te ontwaren dat bijkomend voordeel van een combinatie van een plaatsing in gesloten jeugdhulp en een voorwaardelijke strafrechtelijke reactie als stok achter de deur is dat de begeleiding van een jeugdreclasserder langer doorloopt dan de begeleiding van de gezinsvoogd, mocht de ondertoezichtstelling tussentijds beëindigd worden of van rechtswege eindigen omdat de jeugdige de leeftijd van 18 jaar bereikt.²⁵⁸

Een maatregel gesloten jeugdzorg in combinatie met een voorwaardelijke jeugddetentie leverde volgens de rechtbank een ‘betere stok’ achter de deur

253 Hof 's-Gravenhage 24 mei 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW6667. Zie tevens Rb. Arnhem 22 september 2008, ECLI:NL:RBARN:2008:BF8739; Rb. Den Haag 26 september 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:12358 ('(d)e rechtbank weegt mee dat de verdachte gelet op de meest recente informatie, aan het voor hem voorziene traject lijkt mee te werken'); Rb. Alkmaar 23 december 2009, ECLI:NL:RBALK:2009:BK7547 waarbij de rechtbank het van het grootst belang vond om de behandeling in gesloten jeugdhulp doorgang te laten vinden. Om de ernst van de feiten uit te drukken, bepaalde de rechtbank het voorwaardelijk gedeelte van de jeugddetentie op 180 dagen.

254 Rb. Den Haag 26 september 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:12358.

255 Rb. Overijssel 11 juli 2013, ECLI:NL:RBOVE:2013:1409 (er werd toezicht van de jeugdreclassering opgelegd om voortgang buiten de behandeling te waarborgen).

256 Rb. Arnhem 22 september 2008, ECLI:NL:RBARN:2008:BF8739.

257 Rb. Utrecht 9 februari 2010, ECLI:NL:RBUTR:2010:BM1876 (in deze zaak had de jeugdige een van de voorwaarden overtreden zodat vervangende jeugddetentie was aangewezen. De rechter gelastte in plaats daarvan een werkstraf om de behandeling in een instelling voor gesloten jeugdzorg niet te doorkruisen; Rb. 's-Gravenhage 5 april 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW1145).

258 Zie bijvoorbeeld een uitspraak van de Rechtbank 's-Gravenhage op 2 juli 2008 waarin een deels voorwaardelijke detentiestraf werd opgelegd met als bijzondere voorwaarde dat verdachte de aanwijzingen dient te volgen van de gezinsvoogd en als de ondertoezichtstelling binnen de proeftijd zou eindigen, van de jeugdreclassering (ECLI:NL:RBSGR:2008:BD6296).

op dan een voorwaardelijke PIJ-maatregel omdat de jeugdige in casu de kans kreeg om een ambulante dagbehandeling bij het Palmhuis²⁵⁹ te ondergaan en het meer in de rede zou liggen om, mocht deze ambulante behandeling mislukken, om een civielrechtelijke gesloten plaatsing in te zetten dan om direct naar het zwaarste middel van de PIJ-maatregel te grijpen.²⁶⁰

Gesloten jeugdhulp en een voorwaardelijke PIJ-maatregel

De variant van een deels onvoorwaardelijke jeugddetentie (meestal gelijk aan de tijd die in voorlopige hechtenis was doorgebracht) en een deels voorwaardelijke jeugddetentie met als bijzondere voorwaarde (in meer of mindere mate expliciet gesteld) plaatsing in een gesloten instelling werd vaker aangetroffen in de bestudeerde jurisprudentie dan de variant waarbij een voorwaardelijke PIJ-maatregel met als bijzondere voorwaarde plaatsing in een gesloten instelling werd opgelegd.²⁶¹ Een voorwaardelijke PIJ-maatregel in combinatie met een gesloten uithuisplaatsing werd opgelegd in die gevallen waarin intensieve en langdurige behandeling geboden was. Ook was sprake van meer ernstige delicten.²⁶² De voorwaardelijke PIJ-maatregel gold in deze zaken als garantie²⁶³ dat – mocht een gesloten uithuisplaatsing mislukken – de jeugdige langdurige behandeling zou kunnen ondergaan in het kader van de PIJ-maatregel. De jeugdige kreeg in deze zaken min of meer het voordeel van de twijfel, zoals het volgende voorbeeld illustreert:

‘(h)oewel de verdachte thans op civielrechtelijke titel in een instelling voor gesloten jeugdzorg wordt behandeld, bestaat (...) de kans dat deze behandeling gezien het grensoverschrijdende gedrag van de verdachte op enig moment niet kan worden voortgezet. (...) Aangezien het hof het noodzakelijk oordeelt dat de verdachte wordt behandeld, zal het hof aan de verdachte een voorwaardelijke PIJ-maatregel opleggen teneinde te voorkomen dat – indien de civiele gesloten plaatsing door toedoen van

259 Op de website www.hetpalmhuis.nl profileert deze organisatie zich als ‘organisatie voor iedereen van 6 tot 26 jaar met problemen op de grens tussen gedragsproblemen en delictgedrag’ (geraadpleegd op 7 mei 2016).

260 Rb. Den Haag 5 september 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:11475.

261 Als een voorwaardelijke PIJ-maatregel werd opgelegd, werd vaak ook een onvoorwaardelijke jeugddetentie opgelegd door dat deel dat de jeugdige in voorlopige hechtenis had doorgebracht.

262 Zie bijvoorbeeld Rb. Rotterdam 19 januari 2012, ECLI:NL:RBROT:2012:BW5541 waarbij een poging tot doodslag bewezen werd geacht.

263 Rb. Limburg 17 november 2015, ECLI:NL:RBLIM:2015:9627 (door de deskundigen werd naast een plaatsing in gesloten jeugdhulp in strafrechtelijke kader een voorwaardelijk plaatsing in een instelling voor jeugdigen (PIJ) geadviseerd als sterke stok achter de deur: ‘(d)oor deze maatregel maakt het verdachte mogelijk meer bewust van de risico’s die hij neemt en stimuleert hem bij het nemen van zijn verantwoordelijkheid’).

de verdachte moet worden afgebroken – hij zonder verdere behandeling gedetineerd zal geraken.²⁶⁴

Wel moest de veiligheid in een gesloten instelling voor jeugdhulp zijn gewaarborgd.²⁶⁵ In dezelfde beschikking van het Hof Leeuwarden werd als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke PIJ-maatregel een behandeling in gesloten jeugdzorg opgelegd maar ook intramurale behandeling van agressieregulatie, impulsbeheersing, beïnvloedbaarheid en weerbaarheid, alsmede het Scholings- en Trainingsprogramma (STP) en aandacht voor alcohol- en drugsgebruik.²⁶⁶ Al met al lijkt het erop dat een voorwaardelijke PIJ-maatregel in combinatie met een plaatsing in gesloten jeugdhulp werd opgelegd aan jeugdigen met zwaardere problematiek die langduriger behandeling vergt dan de problematiek van jeugdigen die een voorwaardelijke jeugdetentie opgelegd krijgen.

Gesloten jeugdhulp als 'gegeven' in een strafzaak

Hierboven zijn situaties geschetst waarin de gesloten jeugdhulp in een strafzaak meer of minder nadrukkelijk wordt gekoppeld aan een voorwaardelijk strafdeel. Dat heeft tot gevolg dat, mocht de civielrechtelijke plaatsing mislukken, de officier van justitie kan vorderen dat een voorwaardelijke straf of maatregel wordt omgezet in een onvoorwaardelijke sanctie en mogelijk plaatsing in een justitiële jeugdinrichting volgt. Daarnaast bestond ook de variant waarin een gesloten plaatsing niet zo nadrukkelijk als bijzondere voorwaarde werd gepositioneerd maar dat de strafrechter wel 'dankbaar gebruik maakte' van het feit dat de jeugdige verdachte reeds op civiele titel gesloten geplaatst was. Dat in veel meer gevallen reeds een gesloten plaatsing in gang is gezet, valt wellicht te verklaren vanuit het gegeven dat de behandeling van een strafzaak doorgaans langer op zich laat wachten en de procedure tot het verkrijgen van een machtiging gesloten jeugdhulp sneller in gang kan worden gezet.

In een uitspraak van de Rechtbank Midden-Nederland op 29 januari 2013 bijvoorbeeld, oordeelde de rechter dat voor een voorwaardelijk strafdeel geen ruimte meer was omdat de jeugdige reeds lange tijd in voorarrest (70 dagen) had doorgebracht en een werkstraf een afdoende reactie op het strafbare feit vormde. Maar in het kader van een ondertoezichtstelling verbleef de verdachte op dat moment in een instelling voor gesloten jeugdzorg alwaar hij, volgens

264 Hof 's-Gravenhage 24 april 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BW6657. Zie tevens Rb. 's-Hertogenbosch 22 juni 2012, ECLI:NL:RBSHE:2012:BW9017 (er waren twijfels of een behandeling binnen gesloten jeugdzorg tot wenselijke gedragsverandering zou leiden, daarom stelde de rechtbank alvast voor dat de verdachte na zijn 18^e levensjaar een ambulante vervolgtraject zou gaan volgen).

265 Hof Leeuwarden 19 juni 2009, ECLI:NL:GHLEE:2009:BI8817.

266 Hof Leeuwarden 19 juni 2009, ECLI:NL:GHLEE:2009:BI8817.

de rechtbank, intensief werd begeleid.²⁶⁷ Met andere woorden kwam het de rechtbank 'goed uit' dat er reeds een parallel civielrechtelijk traject liep.

– *Rechters oordeelden dat gesloten jeugdhulp niet (langer) aangewezen is*

Gedragbeïnvloedende maatregel

In een zaak waarin reeds een onherroepelijk strafvonnis lag waarbij een gedragbeïnvloedende maatregel was opgelegd, oordeelde de Rechtbank Noord-Holland dat geen sprake was van een noodzaak tot verblijf in gesloten jeugdhulp omdat de zaak reeds strafrechtelijk was afgedaan. De rechtbank wees op de parallellen tussen een gedragbeïnvloedende maatregel en een voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdzorg. Het verschil is er volgens de rechtbank in gelegen dat wanneer de jeugdige de voorwaarden niet naleeft, vervangende jeugddetentie zal worden toegepast.²⁶⁸

PIJ-maatregel

In een groot aantal bestudeerde jeugdstrafzaken werd een plaatsing in gesloten jeugdhulp wel benoemd, maar werd uiteindelijk ten faveure van een PIJ-maatregel beslist. De belangrijkste reden om geen machtiging gesloten jeugdhulp op te leggen was dat een gesloten plaatsing reeds als een gepasseerd station gold.

Behandeling in het kader van gesloten jeugdzorg had in het verleden bijvoorbeeld onvoldoende resultaat gehad²⁶⁹ of de ervaringen met het gezin waarin de verdachte is opgegroeid noopten er niet toe om voor de mildere variant van een voorwaardelijke PIJ-maatregel of gesloten jeugdzorg te kiezen.²⁷⁰ Gesloten jeugdzorg was voor sommige jeugdigen eveneens een te

267 Rb. Midden-Nederland 29 januari 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:BY9808.

268 Rb. Noord-Holland 4 april 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:4167.

269 Rb. Roermond 31 juli 2009, ECLI:NL:RBROE:2009:BJ4346 (nieuw delictgedrag in de instelling voor gesloten jeugdzorg en wegloupedrag, de rechtbank was van oordeel dat 'een voorwaardelijke PIJ-maatregel onvoldoende garanties biedt voor bescherming van de maatschappij en adequate behandeling van de verdachte op zo kort mogelijke termijn'); Rb. Amsterdam 4 mei 2010, ECLI:NL:RBAMS:2010:BM3738 (in deze zaak werd het meerderjarigenstrafrecht toegepast, mede omdat de verdachte al diverse behandelingen in onder meer Hoenderloo en Glenn Mills had ondergaan en daardoor 'aannemelijk is geworden dat verdachte onvoldoende zal kunnen profiteren van (wederom) een behandeling in het orthopedagogische klimaat', aldus de rechtbank), Hof Arnhem 6 april 2011, ECLI:NL:GHARN:2011:BQ2764; Rb. Amsterdam 22 april 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BQ9511 (herhaaldelijk weggelopen tijdens zijn gesloten jeugdzorgplaatsing); Rb. Utrecht 3 mei 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:BQ3512; Rb. Amsterdam 19 september 2011, ECLI:NL:RBAMS:2011:BT2418 (incidenten veroorzaakt in de instelling voor gesloten jeugdzorg en uit deze instelling weggelopen); Rb. 's-Gravenhage 8 maart 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BZ1052 (weggelopen uit de instelling voor gesloten jeugdzorg); Rb. Amsterdam 19 februari 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:BZ9870 waaruit blijkt dat de jeugdige reeds verschillende malen uit de gesloten jeugdzorg was weggelopen (weglooppromatatiek).

270 Hof Arnhem 6 april 2011, ECLI:NL:GHARN:2011:BQ2764.

lichte maatregel om de langdurige en ongestoorde behandeling te waarborgen die noodzakelijk was, gelet op de zwaarte van de problematiek van de jeugdige verdachte. In dat geval garandeerde de PIJ-maatregel meer continuïteit in de behandeling.²⁷¹ Zo oordeelde de Rechtbank Rotterdam dat oplegging van de PIJ-maatregel de enige overgebleven optie was omdat:

‘(a)nders dan een residentiële behandeling in een civiel kader, de PIJ-maatregel daarnaast als enige een waarborg (biedt) voor het volledig afronden van de benodigde behandeling. Dit aspect dient zwaar mee te wegen, nu (...) de behandeling die de verdachte nodig heeft jaren kan duren, en het patroonmatige in het agressief uit-ageren door verdachte van afgeweerde gevoelens de rechtbank zeer zorgwekkend voorkomt.’²⁷²

Het oordeel van de rechtbank Den Haag op 3 september 2015 maakt inzichtelijk welke mix van overwegingen ten grondslag liggen aan de keuze voor een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel (en niet voor de gesloten jeugdhulp):

‘(n)aast de ernst en het aantal van de door verdachte gepleegde delicten en de korte tijdspanne waarin dit is gebeurd, speelt daarbij een belangrijke rol dat in het kader van een voorwaardelijke PIJ-maatregel het recidive-risico onvoldoende wordt ingeperkt. Gelet op de rapportages en hetgeen ter zitting is verklaard en gelet op de eerder mislukte behandelingen in het civiele kader is bovendien niet te verwachten dat verdachte en zijn ouders aan behandelingen in het kader van een voorwaardelijke PIJ-maatregel hun medewerking zullen verlenen.’²⁷³

Tegen het advies van de deskundigen in, legde Rechtbank Rotterdam een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel op en geen civiele, gesloten plaatsing:

271 Rb. Arnhem 22 september 2009, ECLI:NL:RBARN:2008:BF8710 (er was sprake van heftige psychologische en psychiatrische problematiek en het recidiverisico werd als groot ingeschat); Hof Leeuwarden 2 maart 2010, ECLI:GHLEE:2010:BL6294; Rb. 's-Gravenhage 24 november 2011, ECLI:RBSGR:2011:BZ1036 ((d)e problematiek van de verdachte is voorts zodanig dat de rechtbank tevens van oordeel is dat de ernst van de gepleegde delicten, het grote gevaar voor recidive en de algemene veiligheid van personen het opleggen van de maatregel van plaatsing in een inrichting voor jeugdigen noodzakelijk maakt’); Rb. 's-Gravenhage 16 juli 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BZ0605 (uit de rapportages bleek dat sprake was van ernstige problematiek en de jeugdige had al eerder een PIJ-maatregel opgelegd gekregen).

272 Rb. Rotterdam 30 juni 2011, ECLI:NL:RBROT:2011:BU4299.

273 Rb. Den Haag 3 september 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:10565. Het is overigens interessant welke overwegingen de rapporteurs in deze zaak ten aanzien van een civiele, gesloten plaatsing hebben ‘...weliswaar (lijkt) een gesloten plaatsing in het civiele kader wenselijker om verharding bij de verdachte te voorkomen, maar dat de vraag is of daar de voor de verdachte noodzakelijke behandeling geboden kan worden en of de verdachte thans al niet te zeer een antisociale ontwikkeling doormaakt en voldoende te hanteren is binnen een civielrechtelijke groep.

‘(d)e rechtbank acht de bewezen verklaarde feiten zo ernstig [*Schiedamse zedenzaak, MJ*], dat ter voorkoming van het opnieuw plegen van dergelijke feiten, behandeling in een gesloten kader noodzakelijk wordt geacht. Een civiel traject is daarvoor onvoldoende toereikend, een dergelijk traject is thans ook niet verzocht. In het strafrecht is daartoe de PIJ-maatregel de geëigende maatregel.’²⁷⁴

Andere redenen om geen gesloten jeugdhulp te prefereren, waren dat het juist in het belang van de jeugdige werd geacht om niet meer met delinquente, gedragsproblematische jeugdigen om te gaan en daarom werd als bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke jeugd detentie slechts jeugdreclassering opgelegd en geen gesloten plaatsing.²⁷⁵ Of de verstandelijke capaciteiten van de jeugdige waren te beperkt om de consequenties van een voorwaardelijke PIJ-maatregel te overzien zodat hij niet verder gemotiveerd zou raken om mee te werken aan behandeling in een instelling voor gesloten jeugdzorg.²⁷⁶ De Rechtbank ‘s-Gravenhage meende dat de jeugdige met een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel beter dan met een plaatsing in gesloten jeugdzorg wist waar hij aan toe was.²⁷⁷ De Rechtbank Den Haag oordeelde op 8 februari 2016 dat de jeugdige, gelet op de aard en ernst van de door hem gepleegde delicten, eerder thuis hoort in een forensische behandelsetting dan in een instelling voor gesloten jeugdhulp ‘waar ook jongeren zitten die om geheel andere redenen uit huis zijn geplaatst’.

Een andere beperking van een civiel traject is dat de maatregel eindigt als de verdachte 18 jaar wordt en als de verdachte nog niet uitbehandeld is kan de maatregel niet verlengd worden. Er werd een voorwaardelijke PIJ-maatregel opgelegd met als bijzondere voorwaarde een ambulante forensische behandelprogramma (gedragsinterventie Topzorg).²⁷⁸ In een andere zaak was de rechtbank van mening dat (langdurige)strafrechtelijke observatie meer voor de hand lag dan observatie in een instelling voor gesloten jeugdzorg, met name gelet op het zwakbegaafde niveau van de jeugdige en de taalbarrière. Tevens vorm-

274 Rb. Rotterdam 1 juni 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:4244. Zijn tweelingbroer, voor wie eveneens een civiele, gesloten maatregel was geadviseerd, kreeg een voorwaardelijke PIJ-maatregel opgelegd omdat hij volgens de rechtbank een geringere aandeel had in de delicten, een opener en empathischer houding had en zich bereid heeft verklaard om zich aan de voorwaarden te houden (Rb. Rotterdam 1 juni 2017, ECLI:NL:RBROT:2017:4245).

275 Rb. Rotterdam 25 april 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:BZ8801 (de rechtbank deed verder de aanbeveling om een MST of FFT te volgen).

276 Rb. Midden-Nederland 5 juni 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:3380.

277 Rb. ‘s-Gravenhage 29 maart 2012, ECLI:RBSGR:2012:BZ1006: ‘(h)ij heeft geleerd dat doorzetten om je zin te krijgen loont en zal tot het uiterste gaan dat door te drijven. Pas als betrokkene zal ervaren dat er geen speld tussen te krijgen is en positief gedrag meer oplevert dan negatief gedrag, zal hij geneigd zijn het tij te keren. Maar ook dan zal hij regelmatig provoceren om te verkennen of de grenzen nog altijd gelden en stevig overeind staan. Ook al zouden er mogelijkheden zijn in het civiele kanaal (wat niet zo is) dan nog is betrokkene beter uit in een strafrechtelijk kader, zijnde een onvoorwaardelijk PIJ-maatregel. Betrokkene weet dan waar hij aan toe is.’)

278 Rb. Den Haag 8 februari 2016, ECLI:NL:RBDHA:2016:1220.

de in deze zaak de ernst van de feiten een beletsel om de jeugdige in een instelling voor gesloten jeugdzorg te plaatsen.²⁷⁹

Leeftijd

Naast deze inhoudelijke overwegingen lijkt het leeftijdsargument veelvuldig een doorslaggevende rol te hebben gespeeld bij de keuze tussen een gesloten uithuisplaatsing en een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel. Immers als de verdachte bijna de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt, is een gesloten plaatsing zo goed als geen optie meer.²⁸⁰ In een groot aantal zaken waarin een langdurige behandeling noodzakelijk zou zijn, stond de maximale leeftijdsgrens in de gesloten jeugdhulp daaraan in de weg en werd voor een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel gekozen.²⁸¹ Dit was ook het geval in een uitspraak van het Hof Arnhem op 11 februari 2010:

‘(c)oncluderend kan worden gesteld dat de resocialisatie moet plaatsvinden vanuit een gesloten instelling. Dit gesloten kader kan alleen vanuit een strafrechtelijk aanbod worden gerealiseerd, nu gesloten jeugdzorg, gelet op de leeftijd van [verdachte], geen optie is.’²⁸²

Volgens het Hof ‘s-Gravenhage kon behandeling in het kader van de gesloten jeugdzorg volgens de vigerende jurisprudentie enkel voortgang vinden met instemming van de verdachte:

‘Het hof stelt vast dat de verdachte niet of nauwelijks een intrinsieke motivatie heeft laten zien voor behandeling; het is derhalve niet raadzaam de behandeling afhankelijk te maken van de instemming van de verdachte.’²⁸³

In deze zienswijze bood alleen de PIJ-maatregel waarborgen voor het volledig afronden van de benodigde behandeling. Het lijkt erop dat het in dit geval kunnen afronden van een behandeling een belangrijker argument is om te

279 Rb. Gelderland 25 oktober 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:4395 (in casu werd de jeugdige verdacht van twee pogingen tot doodslag, subsidiair pogingen tot zware mishandeling).

280 Een uitzondering hierop vormt de uitspraak van de Rb. Assen op 13 februari 2009, vijf dagen nadat de Rechtbank Amsterdam hetgeen in art. 29a lid 1 (oud) Wvz, bepaald was, onverbindend verklaarde. De Rechtbank Assen stelde dat de gedwongen hulpverlening in het kader van de gesloten jeugdzorg voortgezet kon worden tot het 21e jaar, ‘hetgeen betekent dat verdachte, die in augustus 2009 zeventien jaar wordt, nog vier en een half jaar kan worden behandeld in het kader van de huidige civielrechtelijke maatregel’ (ECLI:NL:RBASS:2009:BH3858). Een dergelijke zienswijze werd al snel hoogst ongebruikelijk.

281 Zie bijvoorbeeld Hof ‘s-Gravenhage 16 juni 2009, ECLI:NL:GHSGR:2009:BI8199; Hof Arnhem 11 februari 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BL5665; Hof Leeuwarden 2 maart 2010, ECLI:NL:GHLEE:2010:BL6294; Rb. ‘s-Gravenhage 3 mei 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BZ0743; Rb. ‘s-Gravenhage 28 juni 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BZ0623; Rb. Amsterdam 19 februari 2013, ECLI:NL:RBAMS:2013:BZ9870; Rb. Amsterdam 4 maart 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:990.

282 Hof Arnhem 11 februari 2010, ECLI:NL:GHARN:2010:BL5665.

283 Hof ‘s-Gravenhage 16 juni 2009, ECLI:NL:GHSGR:2009:BI8199.

kiezen voor een PIJ-maatregel dan de ernst van het delict. Dit laatste argument speelt wel een rol maar minder prominent, mede gelet op rechterlijke uitspraken waaruit blijkt dat ook jeugdigen die zware delicten plegen, gesloten worden geplaatst.

Er is ook een uitspraak gepubliceerd waarin de jeugdige leeftijd van 13 jaar van de verdachte in de weg stond aan het opleggen van een PIJ-maatregel. De Rechtbank 's-Gravenhage oordeelde als volgt:

'(g)elet op de leeftijd van de verdachte acht de rechtbank een PIJ-maatregel een te grote stap in het geval de verdachte zich onverhoopt, doch volgens de deskundigen zeker niet ondenkbaar, niet aan de voorwaarden zou houden. De rechtbank heeft mede daarom besloten het verzoek om machtiging tot plaatsing van de minderjarige in gesloten jeugdzorg toe te wijzen.'²⁸⁴

Wat verder opvalt aan deze zaken

Bij de bestudering van de jurisprudentie valt een aantal zaken op. Ten eerste was het niet zelden het geval dat het centrale feit in de strafzaak waarvan een jeugdige verdacht werd, gepleegd werd in de instelling voor gesloten jeugdhulp, tijdens verlof of gedurende een periode waarin een jeugdige was 'weggelopen' uit een instelling voor gesloten jeugdhulp.²⁸⁵ De Rechtbank 's-Gravenhage merkte hier het volgende over op in een zaak waarbij werd geconstateerd dat de agressieve uitbarstingen van de jeugdige tijdens de fase in gesloten jeugdzorg alleen maar waren toegenomen:

'...overweegt de rechtbank dat zij, in algemene zin, tot de zorgelijke en eigenlijk onaanvaardbare constatering komt dat jeugdigen zoals de verdachte kennelijk alleen in een justitiële jeugdinrichting adequaat kunnen worden aangepakt en behandeld. Verwacht zou mogen worden dat dergelijke jeugdigen ook in een JeugdzorgPlus-instelling in het kader van een machtiging gesloten jeugdzorg zouden moeten kunnen worden opgevangen, hetgeen niet het geval blijkt.'²⁸⁶

Ten tweede valt op dat in gevallen waarin gesloten jeugdhulp als bijzondere voorwaarde wordt opgelegd binnen het strafproces, de strafrechter daarbij vaak opmerkte dat het om een gesloten uithuisplaatsing voor de lange periode van een jaar moest gaan.²⁸⁷ Het lijkt erop dat jeugdigen die tevens met het jeugdstrafrecht in aanraking zijn gekomen, langer gesloten geplaatst worden

284 Rb. 's-Gravenhage 1 december 2011, ECLI:NL:RBSGR:2011:BZ0981.

285 Zie bijvoorbeeld Rb. Amsterdam 29 april 2008, ECLI:NL:RBAMS:2008:BD0717; Rb. Utrecht 3 mei 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:BQ3512; Rb. Den Haag 5 september 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:11475; Rb. Gelderland 8 april 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:2489; Rb. Den Haag 13 juli 2017, ECLI:NL:RBDHA:2017:7856 ("(h)ij heeft bij een groepsgenoot in Schakenbosch een nekklem aangelegd en deze strak getrokken waardoor zijn groepsgenoot bijna geen lucht meer kreeg").

286 Rb. 's-Gravenhage 29 maart 2012, ECLI:RBSGR:2012:BZ1006.

287 Zie bijvoorbeeld Rb. Zwolle-Lelystad 6 april 2009.

dan andere jeugdigen. Een bijzondere voorwaarde bij een jeugdstrafrechtelijke straf of maatregel vormt zoals gezegd geen juridische titel voor een gesloten uithuisplaatsing. De civiele rechter is dan ook niet gebonden aan de termijn van een jaar. Wel wordt duidelijk dat de jeugdstrafrechter in dergelijke gevallen uitgaat van langdurige gesloten behandeling.

Ten derde was in sommige zaken een plaatsing in een instelling voor gesloten jeugdhulp, eventueel gepaard gaande met goed gedrag aldaar, reden voor rechters om een soepeler strafmaat te bepalen. Er werd bijvoorbeeld geheel voorwaarde jeugddetentie opgelegd omdat de jeugdige reeds een ‘substantiële periode vrijheidsbeperkingen’ heeft ondergaan.²⁸⁸ In een ander geval zou een onvoorwaardelijke jeugddetentie de voorzichtig positieve resultaten die in de gesloten jeugdzorg waren geboekt, doorkruisen en achtte de rechtbank een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf ongewenst.²⁸⁹ In een geval waarin de jeugdige de algemene voorwaarde had overtreden en een vordering tot tenuitvoerlegging voor de hand lag, wees de rechter de vordering af omdat ‘verdachte zich thans in een civiel gesloten instelling bevindt en de uitvoering van een werkstraf niet mogelijk is dan wel een niet wenselijke doorkruising kan opleveren van de behandeling van verdachte’.²⁹⁰

Ten slotte valt het op dat het in vergelijking met een strafrechtelijke plaatsing in een justitiële jeugdinrichting relatief eenvoudig is om een jongere via een machtiging gesloten jeugdhulp in een gesloten setting te plaatsen, ondanks dat de rechtswaarborgen bij een civielrechtelijke plaatsing sinds 2008 aanzienlijk zijn verbeterd.²⁹¹ Ten eerste kan een plaatsing in gesloten jeugdhulp relatief snel worden gerealiseerd in vergelijking met een gesloten plaatsing op strafrechtelijke titel. Veel kinderen die met het jeugdstrafrecht te maken hebben, staan (of komen te staan) onder het toezicht van de GI. Met behulp van een ondertoezichtstelling (als rechtsgrond) kan een gesloten jeugdzorgplaatsing al maanden voordat er sprake is van sanctieoplegging, gerealiseerd worden.

Gelet op de sterk verkleinde capaciteit van de justitiële jeugdinrichtingen in de afgelopen jaren (van ruim 2.100 plaatsen in 2008 naar 505 plaatsen in 2017), is de maatregel gesloten jeugdhulp wellicht van grote invloed op de dalende instroom in de justitiële jeugdinrichtingen. Boone geeft aan dat:

‘(d)e (...) scherpe daling van het aantal jeugdigen in jeugdinrichtingen, voor een groot deel kan worden verklaard door de overheveling van op civielrechtelijke basis gedetineerde jeugdigen van de justitiële jeugdinrichtingen naar de gesloten jeugdzorg.’²⁹²

288 Hof Leeuwarden 1 juni 2011, ECLI:NL:GHLEE:2011:BQ6660.

289 Rb. Oost-Brabant 9 september 2013, ECLI:NL:RBOBR:2013:4994.

290 Rb. Zwolle-Lelystad 26 juni 2012, ECLI:NL:RBZLY:2012:BX0206. Voor een beslissing met dergelijke strekking, zie Rb. Utrecht 21 juni 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:BQ9076.

291 Bruning e.a. 2011, p. 59.

292 Boone 2013, p. 186.

Bruning e.a. suggereren dat:

‘de mogelijkheid tot een gesloten jeugdzorgplaatsing voor de doelgroep die met de zwaarste jeugdsancties te maken krijgt, een belangrijk alternatief (kan) bieden en daarbij van invloed kan zijn op sanctietoemeting door de rechter’.²⁹³

Onderzoek naar de verklaring van het sterk gedaalde aantal PIJ-opleggingen wijst juist weer uit dat de komst van gesloten jeugdzorg maar een beperkt effect heeft gehad op de daling in het aantal PIJ-opleggingen.²⁹⁴

Analyse

De onderzochte beschikkingen wijzen uit dat het niet voor de hand ligt om civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste jeugdigen als twee separate groepen te zien, behalve als het gaat om de ‘allerzwaarste’ groep voor wie een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel nodig is. De doelstellingen van het jeugdstrafrecht en de gesloten jeugdhulp komen sterk overeen. De gemene deler tussen het doel van een gesloten uithuisplaatsing en het doel van de PIJ-maatregel bijvoorbeeld, is dat beide plaatsingen het doel beogen van een zo gunstig mogelijk verloop van de verdere ontwikkeling van de jeugdige en dat daarvoor een intensieve en langdurige behandeling nodig is die gericht is op gedragsproblematiek.

Ook vormt de wet geen formeel obstakel om jeugdigen in beide systemen te bedienen. De bijzondere voorwaarden die bij een voorwaardelijk sanctiedeel opgelegd kunnen worden, bieden creatieve mogelijkheden om binnen een jeugdstrafrechtelijke afdoening de gesloten jeugdhulp in te zetten. Een uitspraak van de Rechtbank Midden-Nederland is mijns inziens illustratief voor de wijze waarop rechters aan sanctietoemeting doen:

‘(d)e rechtbank kijkt daarom naar de voors en tegens van de verschillende modaliteiten om verdachte te bewegen ander gedrag te laten zien. De rechtbank heeft een sterke voorkeur voor de modaliteit die enerzijds zo flexibel mogelijk is en anderzijds de mogelijkheid geeft om verdachte met behulp van lik-op-stuk-beleid te corrigeren als het hem onvoldoende lukt zich aan zijn voornemens te houden.’²⁹⁵

De materiële rechtsgrond voor gesloten jeugdhulp heeft een dusdanige reikwijdte dat ook jeugdigen die strafbare feiten plegen voor een plaatsing in een

293 Bruning e.a. 2011, p. 60.

294 Van der Knoop e.a. (2011) concluderen dat, voor zover er een verschuiving heeft plaatsgevonden, het effect is dat de PIJ-maatregel nog meer als *ultimum remedium* wordt gehanteerd (p. 55). Gesloten jeugdzorg kan volgens de onderzoekers wel dienen als een van de opties voor het voorkómen van een PIJ-maatregel (p. 8), vooral voor kinderen in de leeftijd van 12 tot 15 jaar (p. 10).

295 Rb. Midden-Nederland 13 januari 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:BZ1516 (uiteindelijk werd een GBM opgelegd).

instelling voor gesloten jeugdhulp in aanmerking kunnen komen. Echter, dit heeft ook een keerzijde en dat is de laatste jaren zichtbaar geworden in de praktijk: de samenplaatsing is verschoven naar de instellingen voor gesloten jeugdhulp. Dit effect was niet voorzien in 2008.

Samenvattend bewogen jeugdstrafrechters zich heel flexibel tussen verschillende rechtsgebieden en werden zij daarbij niet gehinderd door eventuele dogmatische redenen om voor een strafrechtelijke dan wel civielrechtelijke variant te opteren. Dat is bijvoorbeeld te zien aan uitspraken waarin rechters de voorkeur geven aan een plaatsing in een instelling voor gesloten jeugdhulp bij zware delicten. Veel vaker gaven praktische argumenten de doorslag, zoals bijvoorbeeld de leeftijd van de jeugdige verdachte, of dat er in het kader van een ondertoezichtstelling al hulpverlening op gang was gebracht. Dat is bijvoorbeeld te zien in de volgende uitspraak:

‘(t)er zitting is gebleken dat verdachte en zijn ouders op zeer korte termijn een intake bij MST zullen hebben. Verdachte heeft het ITB-plus plan reeds ondertekend en de eerste contacten met NPT heeft hij al gelegd. Ten aanzien van de MST en de NPT heeft de raadsvrouw van verdachte aangegeven dat verdachte en zijn ouders in het kader van de ondertoezichtstelling aan deze interventies dienen mee te werken. De rechtbank gaat er dan ook van uit dat de ondertoezichtstelling het juiste kader is voor deze maatregelen.

In het kader van deze strafzaak zal de rechtbank daarom een jeugddetentie opleggen voor de duur van 77 dagen waarvan 30 dagen voorwaardelijk met aftrek van de tijd die verdachte in voorarrest heeft doorgebracht. Aan deze voorwaardelijke jeugddetentie zal de rechtbank de maatregel hulp en steun verbinden, waarvan de eerste zes maanden in de vorm van ITB-plus.²⁹⁶

Hier en daar is in de jurisprudentie waarneembaar dat rechters zich bewust zijn van de risico's voor de gesloten jeugdhulpsector om zware jeugddelinquenten daar te plaatsen. Ook wijzen deze zaken uit dat veel delicten juist tijdens een verblijf in de gesloten jeugdhulp gepleegd worden. Ook blijkt dat het beveiligingsniveau dat de gesloten jeugdhulp kan bieden, niet voor alle jeugdigen toereikend is. De belangrijkste conclusie is dan ook dat gesloten jeugdhulp vaak als last resort fungeert om jeugdigen van het criminele pad af te houden. De zaken waarin de rechter een keuze maakt tussen een onvoorwaardelijke PIJ-maatregel en een plaatsing in gesloten jeugdhulp laten duidelijk zien voor welke jeugdigen de gesloten jeugdhulp te 'licht' is, namelijk jeugdigen die jarenlange behandeling behoeven en bij wie een gesloten jeugdhulp traject vaak al mislukt is. Toch blijkt ook dat voornamelijk de leeftijd van de jeugdige een heel belangrijke rol speelt bij deze afweging. Als iemand reeds 16 of 17 jaar is en een behandeling van jaren lijkt nodig te zijn, dan zal een PIJ-maatregel eerder voor de hand liggen.

296 Rb. Utrecht 23 december 2011, ECLI:NL:RBUTR:2011:BV1650.

5.5 KRITIEK OP DE TAAKUITVOERING VAN DE GECERTIFICEERDE INSTELLING (VOORHEEN BUREAU JEUGDZORG)

In de voorlaatste paragraaf wordt aandacht besteed aan de constatering dat de Gecertificeerde Instellingen (vóór 2015: Bureau jeugdzorg of landelijke werkende instellingen met een bijzondere expertise) een machtiging gesloten jeugdhulp lang niet altijd op een bevredigende wijze uitvoerden. Hiermee kwamen rechters voor het dilemma te staan dat aan het materieelrechtelijk criterium voor een gesloten plaatsing weliswaar was voldaan, maar dat de uitvoering ervan dusdanig te wensen overliet, dat op grond daarvan de voortdoring van een plaatsing mogelijk onrechtmatig zou zijn.

Kritiek op wisselingen van gezinsvoogden

Wie zijn oor te luisteren legt bij de praktijk, zal vaak te horen krijgen dat jeugdigen die te maken hebben met kinderschermingsmaatregelen last hebben van wisselingen van gezinsvoogden²⁹⁷ alsmede van zeer beperkte contacten met gezinsvoogden. De Rechtbank Groningen maakte zich ernstige zorgen over de wijze waarop de ondertoezichtstelling werd uitgevoerd door de Willem Schikker Groep. Sedert de start van de gesloten plaatsing, tweeënhalve maand eerder, had de minderjarige geen contact gehad met zijn gezinsvoogd. Ook liepen de contacten tussen de moeder en de gezinsvoogdijinstelling en de gesloten instelling en de gezinsvoogdijinstelling moeizaam. De rechter eiste op korte termijn essentiële verbetering, zeker gezien het gesloten karakter van de plaatsing.²⁹⁸ Verder leek de Rechtbank Rotterdam zich te storen aan het fenomeen van een zittingsvertegenwoordigster die niet goed op de hoogte is van de uitvoering van de ondertoezichtstelling.²⁹⁹

Het verzaken van taken die in eerdere beschikkingen geformuleerd waren

De Rechtbank Zwolle-Lelystad verweet de gezinsvoogdijinstelling bemoeilijking van de taak van de kinderrechter. Eén van de taken van de gezinsvoogdijinstelling is om bij een eventueel verlengingsverzoek in te gaan op de overwegingen van de kinderrechter in een eerder afgegeven beschikking in dezelfde zaak, hetgeen in casu was nagelaten.³⁰⁰ De gevraagde machtiging werd afgegeven voor de duur van vier maanden in plaats van de gevraagde negen maanden. Ook in een volgende zaak verzaakte Bureau jeugdzorg de taken die in eerdere beschikkingen waren meegegeven. Het Hof 's-Hertogenbosch stelde als uitgangspunt dat van Bureau jeugdzorg een actieve opstelling verwacht mag

297 Rb. Rotterdam 6 maart 2012, ECLI:NL:RBROT:2012:BV9331 (tot op heden is nagenoeg geen invulling gegeven aan de ondertoezichtstelling, alleen al hierom achtte de rechter een gesloten plaatsing prematuur).

298 Rb. Groningen 22 juli 2010, ECLI:NL:RBGRO:2010:BN5856.

299 Rb. Rotterdam 8 oktober 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:7716.

300 Rb. Zwolle-Lelystad 28 mei 2009, ECLI:NL:RBZLY:2009:BI8289 (de gezinsvoogdijinstelling heeft niet serieus onderzocht of de minderjarige bij haar zus kon gaan wonen).

worden voor het vervolg van de hulpverlening na de gesloten setting. ‘Thans dreigt de minderjarige een jaar van zijn vrijheid beroofd te worden door het getalm van Bureau jeugdzorg.’ Dit werd des te meer kwalijk omdat men bij voorbaat al grote en gereede twijfels bleek te hebben over de haalbaarheid van een gesloten plaatsing. De machtiging van Bureau jeugdzorg werd vernietigd met ingang van een week na de uitspraak van het hof.³⁰¹ Bureau jeugdzorg kreeg met andere woorden nog een week de tijd om een passende plek voor de minderjarige te vinden. De Rechtbank ‘s-Gravenhage drukte zich zeer krachtig uit in het geval waarin Bureau jeugdzorg de opdracht van de kinderrechter tot aanvullend onderzoek, zoals opgenomen in maar liefst drie verschillende beschikkingen, had genegeerd. De rechter had er geen vertrouwen meer in dat de minderjarige in de gesloten accommodatie de benodigde zorg kreeg en hoewel aan de rechtsgrond voor gesloten jeugdzorg was voldaan, werd het verlengingsverzoek afgewezen.³⁰²

Wie houden rechters verantwoordelijk voor het niet voldoende voortvarend realiseren van een geschikte behandelplek?

Bij wie ligt de verantwoordelijkheid voor het realiseren van een voortvarende behandeling? Volgens het Hof ‘s-Hertogenbosch mocht onder de Wet op de jeugdzorg van Bureau jeugdzorg worden verwacht:

‘dat zij zich actief opstelt en zij met de nodige voortvarendheid te werk gaat om te bewerkstelligen dat de duur van de gesloten plaatsing voor de betrokken minderjarige (...) zoveel mogelijk wordt bekort’.³⁰³

Het hof miste een dergelijke actieve opstelling in een zaak waarin de minderjarige reeds negen maanden in een gesloten jeugdzorginstelling verbleef en de rechter in eerste aanleg reeds in twee beschikkingen Bureau jeugdzorg had aangespoord om ‘spoedig met duidelijke en concrete maatregelen te kunnen komen waar het verdere behandeltraject van de minderjarige betreft’. De beslissing van de rechtbank werd vernietigd en de minderjarige mocht bij zijn moeder wonen totdat een open behandelplek gerealiseerd was.³⁰⁴ In veel gevallen kwam Bureau jeugdzorg er met een ‘standje’ vanaf. In een zaak waarin geen plaats was in een ggz-instelling voor de juiste behandeling en

301 Hof ‘s-Hertogenbosch 4 mei 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BQ3575.

302 Rb ‘s-Gravenhage 19 maart 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW1418 (er was niet tijdig een behandelplan ingediend. Ook was er geen aanvullend onderzoek verricht om te bezien of meer behandeling nodig was dan alleen de cognitieve gedragstherapie).

303 Hof ‘s-Hertogenbosch 4 mei 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BQ3575.

304 Hof ‘s-Hertogenbosch 4 mei 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BQ3575. Zie tevens Rb. Rotterdam 7 april 2009, ECLI:NL:RBROT:2009:BI2412. De Rechtbank Rotterdam oordeelde dat van de zijde van het Leger der Heils – uitvoerder van de ondertoezichtstelling – wordt verwacht dat zij voortvarend te werk gaat en min of meer concreet kan aangeven wanneer er met de behandeling kan worden gestart.

een plaatsing in de crisisopvang zeker niet in het belang van de minderjarige zou zijn, was continuering van het verblijf in een gesloten jeugdzorginstelling aangewezen. Bureau jeugdzorg werd erop gewezen dat plaatsing in een gezinsinstelling voortvarend ter hand moest worden genomen en de machtiging werd afgegeven voor een kortere duur; namelijk zes weken in plaats van drie maanden.³⁰⁵

Het verzaken van de taak om minder vergaande alternatieven te onderzoeken

De Rechtbank Maastricht oordeelde dat het op de weg van Bureau jeugdzorg ligt om allereerst te onderzoeken of niet met een minder ingrijpende maatregel kan worden volstaan om de gedragsmoeilijkheden van de jeugdige het hoofd te bieden. Mede omdat Bureau jeugdzorg een indicatiebesluit had overgelegd, waarin geen data meer stonden vermeld, werd het verzoek om een gesloten machtiging afgewezen.³⁰⁶ In een andere zaak was ook sprake van een formeel gebrek en werd Bureau jeugdzorg verweten niet voldoende rekening gehouden te hebben met het ultimatum remedium beginsel.

Naast het gegeven dat een instemmingsverklaring van een gedragswetenschapper ontbrak – wat op zichzelf al voldoende reden vormde om geen machtiging te verlenen – was het Hof Arnhem-Leeuwarden in haar beschikking van 14 augustus 2014 van oordeel dat het Leger de Heils te snel was overgegaan tot de maatregel van gesloten plaatsing en dat de mogelijkheid van intensieve hulp vanuit de thuissituatie onvoldoende was benut. Het hof benadrukte dat een machtiging tot plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg een uiterste maatregel is, zeker gelet op de jonge leeftijd van de jeugdige en zijn behoefte aan warmte en geborgenheid vanuit een gezinsituatie.³⁰⁷

Onvoldoende onderbouwing van de gronden voor een gesloten plaatsing

Een verzoek tot gesloten plaatsing moet voldoende worden onderbouwd. Door een interne fout bij Bureau jeugdzorg werd geen rekening gehouden met een psychologisch rapport. Uit dit rapport bleek nu juist dat bij de minderjarige geen sprake was van een ontwikkelingsstoornis en dat de problemen van de minderjarige zelfs door toedoen van Bureau jeugdzorg waren ontstaan. Dit leidde tot niet-ontvankelijkheid van het verzoeker en onmiddellijke beëindiging van de plaatsing, wat mede mogelijk was doordat een pleeggezin de minderjarige vanaf dat moment in hun gezin wilde opnemen.³⁰⁸ In een andere zaak

305 Rb. Den Haag 11 juni 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:7717. Zie Hof Arnhem-Leeuwarden 11 juni 2015 waarbij de rechter ook besliste tot een tussentijds toetsingsmoment om erop toe te kunnen zien dat na de huidige observatieperiode met de benodigde voortvarendheid aan de voor de minderjarige zo noodzakelijk behandeling wordt gestart (ECLI:NL:GHARL:2015:4380).

306 Rb. Maastricht 18 februari 2010, ECLI:NL:RBMAA:2010:BL8293.

307 Hof Arnhem-Leeuwarden 14 augustus 2014, ECLI:NL:GHARL:2014:6516.

308 Hof Leeuwarden 29 juli 2008, ECLI:NL:GHLEE:2008:BD9030.

werd Bureau jeugdzorg verweten dat zij niet zo spoedig mogelijk had gezorgd voor een nadere onderbouwing van de noodzaak van een gesloten plaatsing. Het is de verantwoordelijkheid van Bureau jeugdzorg om te beschikken over voldoende mankracht. In casu werd besloten tot onmiddellijke beëindiging van de plaatsing omdat de gronden voor een gesloten plaatsing onvoldoende onderbouwd waren.³⁰⁹

Onvoldoende duidelijkheid en voortvarendheid ten aanzien van het toekomstperspectief van de jeugdige

Rechters waren, ten slotte, vooral kritisch op de wijze waarop Bureau jeugdzorg haar taak uitvoerde ten aanzien van bieden van toekomstperspectief aan de jeugdige. In een aantal zaken werd Bureau jeugdzorg onvoldoende voortvarendheid of onduidelijkheid daaromtrent verweten. De Rechtbank Den Haag eiste van Bureau jeugdzorg actuele informatie te verstrekken op de navolgende zitting over het toekomstperspectief van de minderjarige en welke behandeling noodzakelijk zal zijn.³¹⁰ Plaatsing in een GGZ-instelling moest voortvarend(er) door Bureau jeugdzorg ter hand genomen worden en daarom verleende de Rechtbank Den Haag een machtiging gesloten jeugdzorg voor de korte duur van vijf weken.³¹¹ Het Hof Amsterdam overwoog dat het tot de taken van Bureau jeugdzorg behoort om ervoor zorg te dragen dat voor voogdijpupillen die de gesloten jeugdzorg verlaten tijdig een passende vervolgplek is geregeld. Daarbij dienen deze voogdijpupillen tijdig en voldoende op de hoogte te zijn van het vervolgtraject na een gesloten plaatsing. Hoewel Bureau jeugdzorg in dit opzichte in gebreke was gebleven, was volgens het hof geen sprake van onrechtmatig handelen en leidde dit niet tot vernietiging van de besteden beschikking.³¹² Zeer grote voortvarendheid eiste de Rechtbank Oost-Brabant van Bureau jeugdzorg ten aanzien van een vervolgplaatsing ‘nu ten aanzien van de verlening van de machtiging gesloten plaatsing in geval van meerderjarigheid terughoudendheid moet worden betracht’. De machtiging werd slechts voor de duur van één maand verleend en voor het overige deel aangehouden.³¹³ In een andere zaak eist de Rechtbank Amsterdam dat Bureau jeugdzorg op korte termijn zou starten met het opzetten van de behandeling

309 Rb. Maastricht 5 januari 2010, ECLI:NL:RBMAA:2010:BL2297.

310 Rb. Den Haag 6 december 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:18431.

311 Rb. Den Haag 11 juni 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:7717.

312 Hof Amsterdam 20 augustus 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:5233.

313 Rb. Oost-Brabant, 13 maart 2014, ECLI:NR:RBOBR:2014:1855, *JPF* 2014/157. Zie tevens Rb. Rotterdam 10 april 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:2550 (de rechtbank betreurt dat er door de GI niet over een alternatief plan is nagedacht). Zie tevens Rb. Limburg 12 februari 2016, ECLI:NL:RBLIM:2016:1446 (de kinderrechtster is van oordeel dat het in het belang van de jeugdige is dat de verleende machtiging tot uithuisplaatsing met één extra week wordt verlengd. Enerzijds moet die extra week voldoende zijn om een vervolgplek te realiseren en anderzijds wordt daarmee het signaal aan de GI gegeven om alles op alles te zetten om het voor [minderjarige] mogelijk te maken dat zij zo spoedig mogelijk in de nabijheid van haar woonplaats bij haar vader in een open setting kan worden ondergebracht).

van de verslavingsproblematiek bij de minderjarige.³¹⁴ Overigens werd een onduidelijk toekomstperspectief niet altijd aan Bureau jeugdzorg verweten. Het Hof Amsterdam bijvoorbeeld, verweet het de minderjarige zelf.³¹⁵

Analyse

Uit de hierboven beschreven zaken valt moeilijk op te maken hoe zwaar rechters tillen aan fouten die door Bureaus jeugdzorg werden gemaakt. Wel valt op dat zij zich hier soms over uitspreken. Onvoldoende voortvarendheid betrachten bij het vinden van een vervolgvoorziening was het grootste manco. Soms bleef het bij een terechtwijzing, in andere zaken werd de duur van de afgegeven machtiging bekort en in weer andere zaken werd een verlengingsverzoek afgewezen omdat Bureau jeugdzorg bij herhaling in gebreke was gebleven. In enkele zaken *eisten* rechters verbetering van Bureau jeugdzorg: meer voortvarendheid en betere informatievoorziening. In ieder geval baart het zorgen dat rechters het blijkbaar vaak nodig vonden om een standje uit te delen aan Bureau jeugdzorg. Het valt op dat rechters zich kritisch uitlieten jegens het handelen van Bureau jeugdzorg, maar niet in de richting van de gesloten instellingen. Dit is wellicht verklaarbaar doordat gesloten instellingen geen partij zijn bij een verzoek tot een machtiging gesloten jeugdhulp, ook niet bij een verlengingsverzoek.

5.6 ANALYSE EN CONCLUSIES

Dit hoofdstuk startte met een citaat van Eekelaar waarin hij stelt dat de rechter algemene uitgangspunten moet subjectiveren in het licht van de specifieke omstandigheden van het geval. Daarom draaide het in dit hoofdstuk: hoe pasten kinderrechters de materiele rechtsnormen die hebben te gelden bij een beslissing over een verzoek tot plaatsing in gesloten jeugdhulp? Daarbij stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

- Hoe wordt in de rechtspraktijk getoetst aan het materieelrechtelijke criterium voor een gesloten uithuisplaatsing in het individuele geval?
- Welke knelpunten kunnen ten aanzien van (de implementatie van) de Wet op de jeugdzorg en later de Jeugdwet gesignaleerd worden?

In dit hoofdstuk is beschreven hoe rechters oordeelden over de noodzaak en de doelmatigheid van een verzoek tot (beëindiging van) een gesloten uithuis-

314 Rb. Amsterdam 13 mei 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:3084.

315 Hof Amsterdam 24 juli 2012, ECLI:NL:GHAMS:2012:BX6053 ('(h)et hof overweegt dat,(...), [de minderjarige] hier zelf een groot, zo niet het grootste aandeel in heeft. Indien hij zijn positieve ontwikkeling blijft vervolgen, geeft dat de gezinsvoogd wellicht meer mogelijkheden om [de minderjarige] elders geplaatst te krijgen. Hierdoor zal hij sneller duidelijkheid krijgen omtrent zijn toekomstperspectief').

plaatsing in de jaren 2008-2017. Geïnterpreteerd is hoe de onderdelen van het materieelrechtelijk criterium in de jurisprudentie zijn toegepast. Het materieelrechtelijke criterium gaat met name over de noodzaak en de doelmatigheid van een gesloten uithuisplaatsing.

Meer verfijnde motiveringen

De bestudeerde jurisprudentie laat zien dat rechters verschillen ten aanzien van de vraag wanneer een plaatsing of een verlenging van een plaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp gerechtvaardigd is. Voorzichtig kan worden geconcludeerd dat de motivering van een dergelijke beslissing zich gedurende de afgelopen jaren heeft geconcretiseerd en na de inwerking-treding van de Jeugdwet verder is verfijnd.

Motiveringen toegesneden op de omstandigheden van het geval

Een tweede belangrijke conclusie is dat rechters over veel ruimte beschikken om te beslissen naar eigen inzicht, binnen de bandbreedte van een verzoek tot gesloten jeugdhulp. Ik heb geprobeerd om minimeisen af te leiden uit de rechtspraak, maar deze waren er nauwelijks te vinden. Beslissingen zijn uitermate onvoorspelbaar op grond van het hierboven beschreven juridische onderzoek. De reden hiervoor lijkt de ruimte te zijn die de rechtsgrond voor een machtiging gesloten jeugdhulp in de Jeugdwet biedt.

Hieronder volgt een aantal voorbeelden van beslispunten waaruit afgeleid kan worden dat de materieelrechtelijke norm voor plaatsing in een instelling voor gesloten jeugdhulp als een zeer open norm kan worden beschouwd.

- Rechters gaan verschillend om met de kwestie of de jeugdige wel of niet instemt met een machtiging gesloten jeugdhulp (de voorwaardelijke machtigingsvariant daargelaten). Hoewel instemming van de jeugdige met een gesloten machtiging geen wettelijk vereiste is, wordt in een beschikking vaak beschreven hoe de jeugdige tegen (een verlenging van) een machtiging aankijkt. Impliciet lijkt door rechters te worden verondersteld – en dit lijkt ook aannemelijk – dat de behandelmotivatie van de jeugdige van grote invloed is op de effectiviteit van de behandeling. Sommige rechters zien in een gebrek aan behandelmotivatie juist een doorslaggevende reden om een reden om een machtiging te verlengen (het gebrek aan behandelmotivatie wordt in dat geval gezien als vorm van onttrekkingsgevaar). Andere rechters achten een gebrek aan behandelmotivatie, zeker wanneer de jeugdige reeds een langere periode gesloten heeft gezeten, als indicatie dat het tijd wordt om een nieuwe vorm van behandeling te proberen.
- Rechters trekken verschillende conclusies uit de observatie dat er geen sprake is van onttrekkingsgevaar. Onttrekkingsgevaar is onderdeel van het wettelijk criterium voor een gesloten plaatsing, maar ook wanneer dat gevaar niet (langer) aanwezig is, kiezen rechters er soms voor om een jeugdige toch gesloten te plaatsen.

- Rechter hanteren in veel gevallen, meer of minder impliciet, het criterium dat eerdere hulp moet hebben gefaald, maar ook hiervoor geldt dat het vereiste niet altijd strikt wordt toegepast.
- Rechter kijken op volstrekt verschillende wijze naar de meest wenselijke duur van een gesloten plaatsing. Sommige rechters zijn van mening dat een machtiging voor de periode van een jaar voor een jeugdige niet te overzien is. Andere rechters zijn van mening dat een machtiging voor een korte periode weinig zinvol is omdat de jeugdige dan geneigd zal zijn 'zijn tijd uit te zitten'.
- Goed gedrag loont, zo lijkt het jurisprudentieonderzoek uit te wijzen. Wanneer de jeugdige zich goed gedraagt, wordt dit niet zelden vertaald in een kortere verlenging of in een afwijzing van het verzoek. Maar slecht gedrag kan evengoed tot gevolg hebben dat de jeugdige de gesloten accommodatie mag verlaten of een machtiging voor een kortere duur krijgt opgelegd.

Conclusies ten aanzien van het noodzaaks criterium

Het zogenoemde noodzaaks criterium is in twee delen vervat. Het eerste deel houdt in dat jeugdhulp noodzakelijk is in verband met ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen en het tweede deel schrijft voor dat een gesloten plaatsing noodzakelijk is om te voorkomen dat de jeugdige zich aan de jeugdhulp onttrekt. Het totaal van gepubliceerde rechterlijke uitspraken toont aan dat ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen vrijwel niet aan de noodzaak van een gesloten uithuisplaatsing in de weg staan. Er is een zeer sterke samenhang tussen de problematiek van de jeugdige en de noodzaak tot een gesloten plaatsing. Het kwam bijna niet voor dat rechters de problematiek van de jeugdige te zwaar, te licht of te afwijkend vonden om niet in aanmerking te komen voor een gesloten plaatsing. Dit levert een vergaarbak van complexiteit qua problematiek op. Dat de problematiek zeer verschillend van aard is, wordt bijvoorbeeld geïllustreerd in de jurisprudentie over jeugdigen die wensen uit te reizen naar Syrië of Irak om deel te nemen aan de jihad, wat in de jurisprudentie werd aangemerkt als een ernstige ontwikkelingsbedreiging voor de jeugdige. Ook problematiek in de criminele sfeer – zelfs ernstige gewelds- en levensdelicten – vormen in de bestudeerde jurisprudentie geen beletsel om een machtiging gesloten jeugdhulp toe te wijzen.

Bij psychiatrische problematiek lag dit iets anders. De ruime definitie van 'ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen' bleek niet altijd toereikend voor de psychiatrische problematiek van kinderen. Hoewel deze problemen in het dagelijkse leven zeker getypeerd worden als ernstige problematiek, leken rechters zich voor deze doelgroep het sterkst af te vragen of een machtiging gesloten jeugdhulp wel de aangewezen maatregel was. Wellicht zelfs omdat de zwaarte van de problematiek bij deze jeugdigen dusdanig ernstig was dat deze groep jeugdigen als ongeschikt voor een behandeling in gesloten jeugdhulp werd aangemerkt. Dit laatste laat overigens ook zien dat het noodzaaks-

criterium en het doelmatigheids criterium in elkaars verlengde liggen en niet los gezien kunnen worden van elkaar.

Het eerste en het tweede noodzaaks criterium – namelijk dat opsluiting noodzakelijk is vanwege het gevaar dat de jeugdige zich anders aan de jeugdhulp onttrekt – lopen in elkaar over, in die zin dat de inhoud van het onttrekkingsgevaar samenviel met de problematiek. Onttrekkingsgevaar hoefde zich namelijk niet altijd te manifesteren in fysiek weggelopen, ook het gebrek aan inzicht bij de jeugdige dat jeugdhulp nodig is, werd tot onttrekkingsgevaar gerekend (en werd tevens tot de ernstige opgroei problematiek gerekend).

In sommige gevallen werd weglööpproblematiek aanwezig geacht omdat de jeugdige zich reeds meerdere keren aan een gesloten plaatsing of een andere vorm van zorg onttrokken had, maar dit was niet per se noodzakelijk. Het lijkt erop dat hoofdrol in deze afweging van de rechter is weggelegd voor het vertrouwen dat de rechter erin heeft of het onttrekkingsgevaar zich al dan niet manifesteert. Ook lijkt zoiets menselijks als een ‘gunfactor’ een belangrijke rol te spelen. Maar nader onderzoek, bijvoorbeeld door rechters hierover te interviewen, zou moeten uitwijzen hoe belangrijk factoren als ‘vertrouwen’ en ‘gunfactor’ nu echt zijn.

Uit de bestudeerde jurisprudentie blijkt dat het gesloten karakter van deze maatregel als randvoorwaarde fungeert om de zo noodzakelijk geachte behandeling tot stand te brengen. Het ultimum remedium karakter van de gesloten jeugdhulp speelt in de bestudeerde jurisprudentie een belangrijke rol. Rechters wezen er vaak op dat een gesloten plaatsing het laatste redmiddel is om een behandeling tot stand te brengen. Een machtiging gesloten jeugdhulp lijkt niet per se in de eerste plaats een keuze voor gesloten jeugdhulp te zijn, maar vaker een keuze bij gebrek aan andere keuzes. In dat licht is het zorgelijk dat de rechterlijke motivering vaak probleembeschrijvend van aard is in plaats van doel- en oplossingsgericht. Het beeld dat naar voren komt uit de jurisprudentie is dat het ‘zo niet langer gaat met deze jeugdige’ en wel om die en die reden. Wellicht lag het zwaartepunt van de rechterlijke motivering meer bij het noodzaaks criterium en minder bij het doelmatigheids criterium doordat met name bij jeugdigen die voor de eerste keer gesloten geplaatst worden, een duidelijke diagnose ontbrak zodat over het doel van de gesloten plaatsing niet veel meer opgeschreven kon worden dan dat goed uitgezocht moet worden welke behandeling nodig is. Dit roept wel vragen op over de termijn van de gesloten plaatsing, want de bestudeerde set rechterlijke beschikkingen laat zien dat diagnostisch onderzoek al snel vier à vijf maanden in beslag neemt.

Conclusies ten aanzien van het doelmatigheids criterium

Uit de bestudeerde beschikkingen blijkt dat het doel van gesloten jeugdhulp lang niet altijd nauwkeurig is en op de jeugdige is toegespitst. Beschermen en behandelen zijn de voornaamste doelen waarvoor gesloten jeugdhulp wordt ingezet. Deze doelstellingen conflicteren nogal eens. Een duidelijke ondergrens

die rechters hebben gesteld is dat verblijf in gesloten jeugdhulp niet langer rechtmatig is als het verblijf meer een jeugdetentiekarakter heeft.

Een in de praktijk ontwikkeld criterium is dat een gesloten machtiging op de minst bezwarende wijze ten uitvoer gelegd moet worden. In geval van twijfel geeft dit criterium nogal eens net de doorslag. Behandeling, een van de voornaamste doelen, dienst passend te zijn. De Jeugdwet spreekt van 'verantwoorde hulp'. Een algemeen aanvaardbare lijn lijkt te zijn dat op de Staat niet de verplichting rust om elke jeugdige steeds de best denkbare behandeling te bieden.³¹⁶ In 2016 formuleerde het Hof Arnhem-Leeuwarden dit als volgt: van de overheid wordt een actieve houding verwacht. In ieder geval komt uit de jurisprudentie niet naar voren dat alleen sprake is van passende zorg wanneer de jeugdige een op zijn persoon toegesneden, individuele behandeling krijgt. Rechterlijke twijfel over de geschiktheid van gesloten jeugdhulp wordt vaak geëtaleerd, maar leidt lang niet altijd tot afwijzing omdat een andere optie simpelweg niet voorhanden is. Wat door rechters wel scherp wordt veroordeeld, zijn situaties waarin men tegen beter weten in blijft volharden in een gesloten plaatsing die reeds geruime tijd niets oplevert. In de praktijk is hiervoor het criterium 'concreet uitzicht op de noodzakelijk geachte behandeling' gecreëerd. Met name waren kinderrechters kritisch op de rol van Bureau jeugdzorg/GI. Overschrijding van de redelijke termijn – waarvoor geldt dat sprake is van omslagpunt na ongeveer een half jaar, maar ook dit is niet eenduidig – leidde in sommige gevallen tot afwijzing van een verlengingsverzoek.

Wanneer het gaat om het te verwachten succes van een behandeling manifesteren zich grote verschillen tussen rechters. Het behandelingsucces staat met name onder druk wanneer sprake is van zware psychiatrische problematiek. Afgaande op de beslissingen lijkt het lang niet altijd gerechtvaardigd dat deze kinderen toch in gesloten jeugdhulp worden geplaatst. Alweer lijkt een gebrek aan alternatieven doorslaggevend.

Verlengingsbeslissingen

Bij verlengingsbeslissingen heeft de toetsing van de noodzakelijkheid van de gesloten plaatsing een ander karakter dan bij een eerste plaatsing. Er is zeer veel jurisprudentie gepubliceerd waarin door jeugdigen zelf wordt bepleit (er zijn veel verlengingsbeslissingen waarover in hoger beroep wordt beslist, gepubliceerd) dat het inmiddels beter met hen gaat, zodat hiermee de noodzaak voor een gesloten plaatsing is komen te vervallen. Heel af en toe kreeg de jeugdige het voordeel van de twijfel en werd de gesloten plaatsing opgeheven, maar in bijna alle gevallen die uit de gepubliceerde jurisprudentie bekend zijn, bleek dat dit argument in de rechterlijke beslissing gepareerd werd met

³¹⁶ Hof 's-Gravenhage 6 november 2012, ECLI:NL:GHSGR:2011:BY2991, JPF 2013/45, m.nt. Vlaardingerbroek.

het argument dat het belang dat de ingezette behandeling wordt afgemaakt, prevaleert.

Tevens verschuift, logischerwijs, in verlengingsbeslissingen het zwaartepunt van de motivering van het noodzaaks criterium naar het doelmatigheids criterium. Namelijk: beantwoordt de huidige behandeling aan het doel dat met de gesloten plaatsing nagestreefd wordt? Uit bestudering van de gepubliceerde jurisprudentie is het lastig gebleken om het doelmatigheids criterium in meer abstracte zin af te leiden. Met name bij een verlengingsverzoek is het onwenselijk dat rechters zo verschillend omgaan met het criterium. Men mag verwachten dat er dan informatie is verzameld en concrete doelen zijn opgesteld.

Een belangrijke vraag in dit verband is of rechters in een beschikking over een verlengingsbeslissing ook kritischer zijn op impact van de – inmiddels langer durende – vrijheidsberoving. De afweging tussen het recht om niet van je vrijheid beroofd te worden en het belang om effectief behandeld te worden voor de problematiek waarmee de jeugdige te kampen heeft, komt immers met het verstrijken van de tijd in een gesloten instelling steeds nauwer te liggen (reciprociteitsbeginsel). Uit de analyse blijkt wel dat rechters streng toetsten of inmiddels met de juiste behandeling is gestart, maar de bestudeerde jurisprudentie laat daarin geen coherente visie zien over hoe de beslissing uitvalt als de rechter hier ontevreden over is. Hoewel in zijn algemeenheid uit de jurisprudentie afgeleid kan worden dat rechters ‘ongeduldiger’ worden als passende behandeling uitblijft of als een passende doorplaatsing naar een andere instelling lang op zich laat wachten, is lastig te voorspellen wanneer het omslagpunt is bereikt waarop rechters een langer voortdurende plaatsing niet langer rechtmatig achten. De bestudeerde zaken zijn zo casuïstisch dat hier telkens weer andere redenen voor zijn. Wat wel opvalt is het doorslaggevend belang in dergelijke beslissingen van praktische factoren als ‘het pleeggezin is bereid om de jeugdige terug te nemen’ of ‘er is eindelijk een behandelplek gerealiseerd in die specialistische instelling’. Het hing, kortom, heel erg van de praktische mogelijkheden af of een jeugdige langer gesloten geplaatst bleef of niet.

De persoon van de kinderrechter nader bekeken

De jurisprudentie wijst uit dat het huidige materiële criterium genoeg – of misschien zelfs teveel – ruimte biedt aan rechters om een eigen afweging te maken. Er zijn bijvoorbeeld talloze factoren die een rol speelden bij beslissingen als deze, zoals de bereidwilligheid van ouders om mee te werken aan (thuis)behandeling, de schoolcarrière van de jeugdige, een parallel lopend strafrechtelijk proces, de beschikbaarheid van een pleeggezin, verslavingen of alcohol. De persoonlijke overtuiging van de rechter lijkt doorslaggevend voor de beslissing die hij uiteindelijk neemt. En het criterium van de belangen van het kind helpt de rechter hier een handje bij: daar kun je immers alle kanten mee op. Ook de menselijke factor is van niet te onderschatten belang: hoeveel ‘fiducie’ heeft de rechter er nog in? ‘Ziet’ de rechter iets in het kind waaruit hij de hoop put

dat er vooruitgang is? Tot op zekere hoogte zullen we moeten accepteren dat beslissingen over kinderbeschermingsmaatregelen niet tot in detail te motiveren zijn. Maar het vereist wel dat de kinderrechters zeer ervaren en professioneel moeten zijn en wat mij betreft vaker dan nu het geval is in meervoudige samenstelling beslissingen nemen over verzoeken gesloten jeugdhulp. De rechtsonzekerheid is nu eenvoudigweg te groot, zo blijkt uit de hierboven gepresenteerde jurisprudentie.

Het systeem van gedwongen zorg

Hierboven is betoogd dat kinderrechters laten zien dat zij doorgaans kritisch toetsen of een gesloten plaatsing gerechtvaardigd is. Maar – en dit is op het eerste gezicht tegenstrijdig – duidelijke grenzen of ijkpunten aan de hand waarvan kan worden vastgesteld of een plaatsing al dan niet rechtmatig is, worden niet gesteld. Dit komt mijns inziens met name doordat de gesloten jeugdhulp een vergaarbak is van complexiteit en jeugdigen met onvoorstelbaar zware problematiek moet bedienen. Er komen scherp beargumenteerde beslissingen voorbij, maar het is maar zeer de vraag of het systeem van gesloten jeugdhulp ook beter wordt van deze individuele beslissingen. Zo was vaak het geval dat rechters een plaatsing in gesloten jeugdzorg wel als rechtmatig, maar niet als wenselijk ervoeren. Kinderrechters maken vaak gebruik van een *obiter dictum* om in ieder geval in een individuele beslissing een frustratie kenbaar te maken en de hulpverlening aan te manen tot voortvarendheid. Sommige rechterlijke beslissingen getuigen van een inventieve en dus betrokken rechter. Daarmee is overigens nog niet gezegd dat een rechter die zich lijdelijk opstelt geen rechtvaardige beslissingen neemt. Wellicht dat het systeem een kinderrechter wat meer moet prikkelen om de noodzaak en met name de doelmatigheid van vrijheidsbeneming te toetsen. Zo zou wat mij betreft een rechter een verzoek vaker dan nu het geval moeten afwijzen omdat de problematiek eenvoudigweg te complex is en alleen intramurale kinder- en jeugdpsychiatrische voorzieningen zijn toegerust om doelmatig aan de slag te gaan.

Daarnaast dienen procedurele waarborgen er onder andere toe de negatieve effecten van het ‘onbegrensde’ dynamische karakter van de materieelrechtelijke criteria af te zwakken. In het volgende hoofdstuk zal worden onderzocht in hoeverre dat ook lukt.

Vier bijzondere groepen in de gesloten jeugdhulp

In dit hoofdstuk is apart aandacht besteed aan vier speciale doelgroepen: jonge kinderen, jongvolwassenen, jeugdigen die met het jeugdstrafrecht in aanraking komen en radicaliserende tieners. De materieelrechtelijke norm voor een plaatsing in gesloten jeugdhulp biedt in de praktijk voldoende ruimte voor al deze groepen kinderen in gesloten jeugdhulp. De vraag rijst of de regeling voor gesloten jeugdhulp past bij jonge kinderen. Had de wetgever deze ruimte wel mogen bieden? Mijns inziens past de jonge doelgroep niet binnen de

gesloten jeugdhulp, alleen al gelet op het criterium uit de Richtlijnen voor alternatieve zorg dat jonge kinderen – in ieder geval kinderen jonger dan drie jaar – in gezinsverband *moeten* opgroeien. Ook ten aanzien van jeugdigen voor wie overwogen wordt dat gesloten jeugdhulp ook na de 18^e verjaardag noodzakelijk wordt, lijkt men zich op glad ijs te begeven. Niet tegenstaande de strenge vereisten die in de jurisprudentie zijn aangelegd en later zijn gecodificeerd, zal de rechtspraktijk en het domein van de gesloten jeugdhulp mijns inziens moeten erkennen dat de regeling van de gesloten jeugdhulp eenvoudigweg niet gebruikt moet worden voor 18-plussers, tenzij de jongvolwassenen daar zelf uitdrukkelijk mee instemmen. Ten aanzien van radicaliserende tieners is het lastig om conclusies te trekken, het lijkt geen trend te zijn geworden om radicaliserende tieners in gesloten jeugdhulp te plaatsen, althans daar geeft de gepubliceerde jurisprudentie geen aanwijzingen voor.

De analyse van beschikkingen aangaande jeugdigen die zowel met het jeugdstrafrecht als met gesloten jeugdhulp in aanraking komen, wijst uit dat gesloten jeugdhulp een zeer belangrijke ‘partner’ van het jeugdstrafrecht is. Het jeugdstrafrecht is dan ook gebaat bij een goed functionerend systeem van gesloten jeugdhulp. De invloed van de gesloten jeugdhulp op het jeugdstrafrecht is in de afgelopen jaren enorm gebleken, zowel als het gaat om een dalende instroom in justitiële jeugdinstellingen alsook de veelvuldige toepassing van gesloten jeugdhulp als bijzondere voorwaarde.

Samenvattend wijst een analyse van de rechtspraktijk uit dat kinderrechters optimaal gebruik maken van de ruimte die de wettelijke open normen hen bieden. Tegelijkertijd heeft de kinderrechtster een lijdelijke rol als het gaat om het beslissen op verzoek. Er zijn enkele voorzichtige criteria in de praktijk ontwikkeld, bijvoorbeeld dat een machtiging op de minst belastende wijze ten uitvoer moet worden gelegd. Uiteindelijk is de belangrijkste conclusie van dit deel van het jurisprudentieonderzoek dat een gebrek aan alternatieven vaak de meest doorslaggevende factor van de rechterlijke belangenafweging is.